MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

Indiana University
NOV 12 1965
Library

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

ROČNÍK 12 VOLUME • 1965 • ČÍSLO 3-4 NUMBER

MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

Vydáva: Slovenský ústav, Cleveland, Ohio, U.S.A.

Published by: Slovak Institute, Cleveland, Ohio, U.S.A.

Predseda: Osv. pán Teodor J. Kojiš, OSB, opát Kláštora sv. Andreja-Svorada

President: Rt. Rev. Abbot Theodore G. Kojiš, O.S.B., St. Andrew's Abbey

Rediguje

Mikuláš Šprinc

VYCHODÍ ŠTYRI RAZY DO ROKA.

PREDPLATNÉ:
USA A CANADA $5.00
INÉ KRAJINY $4.00

REDAKCIA:
MIKULÁŠ ŠPRINC
28700 EUCLID AVE.
WICKLIFFE, OHIO, USA

Administrácia:

Revue Most, Slovak Institute
2900 East Boulevard
Cleveland 4, Ohio, U. S. A.

OBSAH

Vojtech Bucko, S.T.D., Ph.D. *Academia Istropolitana* — 97
Marian Žiar. *Pätnásta jar* — 106
Dr. Jozef Staško. *Úvaha o slovenskom národe* — 107
Marian Žiar. *Aby sa ľuďom v milosti rozsial* — 116
J. A. Mikuš. *Pero* — 117
Ján Doránsky. *Pohľadnice od mora* — 124
Dr. Imrich Kružliak. *Ľudovít Štúr* — 125
—jed—. *Čo si počneš* — 134
Karol Strmeň. *Z nových prekladov* — 135
T. J. Zúbek, O.F.M. *Panna Mária a Druhý vatikánsky snem* — 140
Dr. Imrich Kružliak. *Slovenské cyrilometodské akcie (II.)* — 145
—jed—. *Nedorozumenie* — 167
Marian Žiar. *Sláva* — 168
—jed—. *Autopsia zaživa* — 168

ROZHĽAD

Msgr. Štefan Náhalka. *Kytica na hrob biskupa Vojtaššáka* — 169
Gorazd Zvonický. *Na doplnok* — 172
Stanislav Mečiar. *Zahraničná Matica Slovenská — Dilongovi na šesťdesiatku* — 173

(Pokračovanie na 3. strane obálky)

ČÍSLO 3—4 MOST ROČNÍK XII
NO. 3—4 VOL. XII

ACADEMIA ISTROPOLITANA

Fifth Centenary of the Founding of the University of Bratislava

Vojtech Bucko, S.T.D., Ph.D.

After the fall of the Roman Empire the Catholic Church gradually converted the European nations and assumed the responsibility of education. In this endeavor the rulers supported the Church generously. Thus, the Church became the Mother of education in Europe.

Initiative on the part of Churchmen primarily resulted in the establishment of elementary and intermediate centers of learning, and later expanded to include an academic or university training. Religious Orders had a major share in this educational advance of Christian civilization.

Church schools at first concentrated on training the clergy and officials to serve in state administration. Later developments created educational departments that formed the fundamental basis of the "universitas studiorum', which, with its various faculties, came to be known as the 'Alma Mater Universitas'.

In various cities on the Continent the first universities were established some six hundred years ago. A few survived, others disappeared with the death of their patrons, or because of military invasions or political upheaval.

Paris and Bologna became the university centers as early as the twelfth century while the universities of Oxford, Cambridge (in England), and Venice and Padua (in Italy) followed in the thirteenth century. Students from Slovakia were enrolled in the Italian universities as early as the thirteenth century.

King Charles IV (1316—1378), with ecclesiastical approval of Pope Clement VI, founded Charles University in Prague in 1348. The king, who followed the pattern of the University of Paris in establishing the university in Bohemia's ancient capital, enrolled as a student himself.

Cracow University was founded in Poland in 1364 and Vienna University in Austria opened its doors the following year. Many students from central Europe, particularly from Hungary (including Slovakia) were enrolled at these medieval seats of learning.

The beginning of a school system in Slovakia is traced to the ninth century upon the arrival of St. Cyril (827—869) and St. Method (815—885) who converted our Slovak ancestors systematically by employing the vernacular, or the native language of the peoples inhabiting middle Europe above and below the Danube.

No one can doubt the claim that SS Cyril and Methodius were the pioneers of education in Slovakia, for both were well prepared for the role of educators: a) St. Cyril was an outstanding philosopher and theologian, b) St. Method, a lawyer, was well versed in the theory of law and had a reputation as an accomplished diplomat.

Rome beckoned the brother Apostles, Cyril and Method, in 868 for a visit. They were accompanied by a group of students who were candidates for clerical orders. Some were ordained priests, others received minor orders in the Eternal City.

Slovak lands, at the opening of the tenth century, became subject to a new political state, namely, Hungaria (Hungary), upon the destruction of the Great Moravian Empire, the common kingdom of the Slavic peoples in central Europe during the ninth century.

Hungarian nomads, known as Magyars, invaded Austria and Bavaria and were finally defeated by Otto I at the Battle of Augsburg in 955. The wandering Mongolian tribes stopped its movement westward and settled down. King St. Stephen (997-1038) employed Slovak Christian missioners in the work of evangelizing his people. They also played a prominent role in civilizing the newcomers.

Initial attempts to found a university in Hungary met with failure, probably because of unsettled political condi-

tions and because the Universities of Prague, Vienna and Cracow were deemed sufficient to meet the needs of students in that country.

Pope Urban V approved King Louis's request to establish the first university in Hungary in 1367. Accordingly, the new center of 'studium generale' was established in Pécs (Pätikostoly) in civitate Quinque Ecclesiensi. The Pope did not permit the establishment of a theological school in Pecs, originally designed as a law school. The university never flourished and after the death of King Louis its doors were closed (at the beginning of the fifteenth century). The same fate befell the University of Budin about the same time. It had been founded by King Sigismund of Hungary with the approval of Pope Boniface IX in 1389.

A new attempt to establish a university in Hungary was made by King Matthew Corvin, (1457-1490) whose leadership gave the country a political, economic and cultural uplift. During his reign humanism and the renaissance developed, perhaps because of the influence of his second wife, Beatrice, a Neopolitan princess whom he married after the death of his first spouse. The royal city of Budin became the mecca of Italian savants and artists. Here was founded by royal patronage, the great library, 'Bibliotheca Corviniana'. Nevertheless, Bratislava was selected by the progressive monarch as the site for a national university.

Istropolis, the city on the Danube, thus became the home of the new University of the realm, officially known as The 'Academia Istropolitana'. The king's legates sought papal approval from Paul II to establish the planned university on the pattern of Bologna. They pointed out to the Pontiff that there was no university in their country. . . which certainly indicates that the universities of 'Pätikostoly' and Budín no longer existed. The Pope gave his official approval on May 19, 1465, and the new university was formally opened and dedicated on July 20, 1467.

Questions as to the motivating factors in the establishment of Bratislava University instead of having the university re-established in Budin, the royal seat, or Ostrihom, the ecclesiastical see of the kingdom, cannot be answered adequately. We can only conjecture as to the advantages offered by Bratislava. There was, of course, the advantage of the central loc-

ation of the city on the great Danubian waterway. But there might have been political and personal reasons, too, for the royal selection of Bratislava as the site of the university.

Threats of invasions from the east probably prompted the king in designating Bratislava for the royal university because the city was not easily accessible to invaders from that quarter. The early demise of the universities of 'Pätikostoly' and Budin probably influenced his choice, for Bratislava was somewhat remote from the east, and it was a natural transportation center situated at a strategic spot on the Danube. Moreover, it was nearer to the university centers of Vienna, Prague and Cracow from which the king hoped to draw his professors.

Another royal motive in establishing his own university was undoubtedly inspired by the king's desire to prevent Hussitism from gaining headway in his lands. The Hussite spirit prevailed at the University of Prague. This king did not want to import into the country . . . and his legates at the Papal Court were instructed to explain the situation to that effect. As a loyal son of the Church, the king had no desire of fostering such a spirit of unrest and revolt.

King Matthew Corvin wanted to make higher studies available to native students who could not afford a university training outside their own homeland. Perhaps he had personal interests or ambitions to extend his influence westward. At any rate, the new university in Bratislava soon began to exert influence beyond its immediate surroundings.

In the selection of his faculty for the new school, the king favored teachers from Italian universities . . . no doubt chiefly because the rulers of Poland and Austria were his political rivals. Hence, he considered loyalty of his subjects in Church and State to be of prime importance . . . . and these were emphasized as assential qualities of all university candidates. Since the university in the Middle Ages was second in influence only to the Church and Crown, it is easy to see why the king attached so much importance both to the choice of the teaching staff and the quality of students admitted for university training. The king was anxious from the very start to provide a good faculty staff in theology, philosophy, law and medicine. But he was particularly interested in a strong legal department. Accordingly, he opened royal coffers to build an

imposing university in Bratislava in order to attract a representative faculty and administration.

Jan Vitez (1405–1472), Archbishop of Ostrihom, the king's former teacher and life-long friend, was empowered to set up the university in Bratislava. He drew up the statutes of the university on the pattern of Bologna. The chancellor as head of the university staff enjoyed great authority and prestige among teachers and students alike. The Archbishop himself became the first chancellor. His assistant was the brilliant Canon George Von Schonberg.

In less than two years, the energetic Archbishop Vitez as chancellor provided a building and a qualified staff for the University of Bratislava. He acquired the Ventura Mansion on Ventura Street as a nucleus for the new school. The King donated the library and astronomical school. The building next door to the mansion became the university chapel. Inasmuch as the archives of the university were lost, we do not have a detailed record of the early history of the school, nor do we know the names of the first teachers there. However, we know something, at least, from the archives of neighboring universities, particularly those of Vienna. According to the records of the canons of the Chapter at Bratislava, we know that some of the canons were members of the faculty at the university. Thus, Canon M. Schricker and Dr. Angelus were teachers at Bratislava, as were Regiomontanus (Johann Muller from Konigsberg: Joaness Molitor de Monte Regio) and Martin de Olkus, Dr. of Arts.

Despite the fact that the law department lay close to the king's heart, we have but meager knowledge of its faculty. Most probably George Von Schonberg, the vice-chancellor, and Jan Gatti, Professor of canon law, were on the staff. Gatti, a native Italian, a Dominican theologian, a mathematician, astronomer, philosopher and lawyer, had taught at the universities of Florence, Ferrara and Bologna before coming to Bratislava. He returned to Italy in 1471. Later he became an abbot and bishop in Sicily. Professor Galeotto Marzio also came from Italy.

Little attention at this time was paid to the study of medicine. Its study reached a certain high level only at the University of Salerno in Sicily and Montpellier in France. We know

of only one professor medicine at Bratislava, Master Petrus, doctor of arts and medicine.

We have ample information on the theological faculty because Archbishop Jan Vitez obtained a full staff, chiefly from the University of Vienna. Lawrence Koch of Krompachy, Spiš district, Slovakia, occupied a high position at Vienna. After teaching at Bratislava for some years he returned to Vienna where he died at an early age in 1473. Nicholas Schrieker of Huttendorf, a professor from Vienna, named dean of the theological faculty at Bratislava in 1459, served too, as the librarian of both the university and the Chapter at the cathedral. He died in 1479. Other professors were: Matt Gruber from Mödling, near Vienna, and Leonard de Valle Brixinensi. Finally, Master Angelus, a theology doctor, and a canon from 1474, was also a member of the university faculty. He was either from Switzerland or southern France. In the land office records of the city, Master Angelus is listed as Rangon Von Pern.

Student enrollment records at the university are not accurate. At any rate, the number of students previously going to foreign universities (Vienna, Cracow and Prague mostly) declined considerably after the establishment of the University of Bratislava. On the otherhand, students from Austria, Silesia, Bohemia and Moravia were enrolled at the new school where the king himself built dormitories for their use.

Bratislava University began to decline noticeably upon the death of Archbishop Vitez in 1472 and it disappeared entirely after the death of King Matthew Corvin in 1490.

There was nothing else for the students of Hungary to do except to resume studies at Vienna, Cracow and other foreign universities. We do not know how many went to Prague . . . not too many as most preferred Vienna and Cracow. Up to 1450 more than 3,000 students from Hungary alone (the majority from Slovak lands) were enrolled at Vienna while some 3,600 studied at Cracow University between the years 1400 and 1589 . . . again the majority were Slovaks.

King Matthew Corvin's death in 1490 precipitated a fierce struggle for the throne in Hungary. At the beginning of the sixteenth century because of the Turkish invasions, religious innovations and political disturbances throughout Hungary, the country was on the verge of collapse. These troubles continued for two centuries. C. Hofler described the trying period

as follows: " Hungary fell under the domination of Turkey because of its own weakness, and it was able to free itself only with the help of German forces in the course of one hundred and fifty years of subservience to Turkish power and prestige."

Wars are enemies of studies and science—"inter arma silent musae." Yet, in Slovakia despite the unfavorable conditions, cultural and scientific life remained on a high level generally. Trnava became the center of culture and education . . . and by right was called the 'Slovak Rome.' Its importance was enhanced by the coming of the Archbishop of Ostrihom and his chapter in 1543 because of the threatening menace of Turkish invasion in the south lands of Hungary.

Trnava's peak of educational prestige was reached during the rule of Archbishop Mikulas Olah (1493–1568), a great humanist, who became the Metropolitan in 1553. Reforms of the school system were instituted by him. He also established a seminary and called in the Jesuits in 1561 to supervise the administration of all education.

Trnava University was the pride of Slovak educators. It was established in 1635—145 years after the closing of the Academia Istropolitana in Bratislava — by Cardinal Peter Pazman (1616–1637), Archbishop of Ostrihom, a great benefactor of education and restorer of the Catholic faith in Hungary.

Under the Jesuits Trnava University progressed rapidly for a period of 142 years until 1777 when the school was transferred to Budin. The university's printing establishment published a number of exquisite works, which constitute one of the lasting contributions of the university.

This transfer of the well-established university to Budin was a heavy blow to the Slovak people who had been lovers of learning from the time of SS Cyril and Methodius (in the 9th century). The Slovaks played a prominent role in the cultural enlightment of the kingdom down through the centuries. Students departed from Trnava with heavy hearts, as expressed in their farewell song:

Ergo vale parva Roma, *magnae Romae aemula* *Derelinquo desolata* *tecta tua comtula.*	*Teda s bohom, ty Rím malý* *s veľkým Rímom závodivší,* *zanechávam opustené* *krovy tvoje zdobené.*

Rex me jubet ire Budam	*Do Budína kráľ mi káže,*
terra mari urbem notam:	*mesta všade známeho.*
eris posthac, nisi fallor,	*Budeš potom, ako súdim,*
oppidorum famula.	*slúžkou malých mestečiek.*

Precisely on the 450th anniversary of the founding of the Academia Istropolitana in Bratislava on Oct. 3, 1914, a royal Hungarian university was founded in the Slovak city. After the war the Komensky university supplanted it but again like its short-lived predecessor the school did not serve the Slovak nation's interests . . . it was run by Czechoslovak ideology. Finally, the declaration of Slovakia's independence in 1939 was followed by the establishment of the Slovak Republic. This immediately was the signal for a real Slovak University, which it was known as for the six years' duration of the Slovak State. In spite of the short term of life alloted to it by historical events, the university made great progress in culture, education and science.

After 1945 the university reverted to its former state of serving the alien Czechoslovak ideology and interests of Prague, as well as communism.

Times have changed radically in the course of the Slovak nation's long history but they did not prevent the Slovaks from making substantial contributions to the creation of European culture and civilization and the progress of science and education . . . even if their names were Latinized or Magyarized on occasion.

SOURCES AND LITERATURE

Ábel, E.: Humanisten von Ungarn und die gelehrte Gesellschaft an der Donau. Budapest, 1880.
Ábel, J.: Egyetemeink a középkorban. Budapest, 1881.
Béfeki, R.: A pécsi egyetem. Budapest, 1909.
Bonfinius, A.: Historia Pannonica sive Hungaricarum Rerum Decades IV. Köln, 1690.
Bucko, V.: Pohľad na dejiny kníhtlačiarstva v Trnave. Trnava, 1935.
Bucko, V.: Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom do r. 1564. Bratislava, 1939.
Bucko, V.: Mikuláš Oláh a jeho doba. 1493-1568. Bratislava, 1940.
Császár, M.: Az academia Istropolitana, Mátyás király pozsonyi egyeteme. Pozsony, 1914.
Denifle, H.: Die Universitäten des Mittelalters bis 1400. Berlin, 1885.
Fejér, G.: Historia academiae scientiarum Pazmaneae. Buda, 1835.
Fraknói, V.: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században. Budapest, 1874.
Fraknói, V,: Vitéz János élete. Budapest, 1879.

Frankl, V.: A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században. Budapest, 1873.
Frankl, V.: Pázmány Péter és kora. Budapest, 1868.
Frankl, V.: Pázmány Péter 1570-1636. Budapest, 1886.
Galla, F.: Petri Card. Pázmány Archiepiscopi Strigoniensis Epistolae Ineditae. Vác, 1936.
Hanuy, Fr.: Petri cardinalis Pázmány ecclesiae Strigoniensis archiepiscopi et regni Hungariae primatis epistolae collectae. Budapest, 1910.
Hevessy, A.: La Bibliotèque du roi Mathias Corvin. Paris, 1923.
Hóman-Szekfü: Magyar történet, I.-V. Budapest, 1938.
Hrušovský, Fr.: Slovenské dejiny, Turč. Sv. Martin, 1939.
Katolícke Slovensko. Trnava, 1933.
Kazy, F.: Historia universitatis Tyrnaviensis Societatis Jesu. Tyrnaviae, 1738.
Kink, R.: Geschichte der kaiserlichen Universität zu Wien. Wien, 1854.
Kornis, J.: Le tricentaire de l'université royale hongroise Pierre Pázmány de Budapest. Budapest, 1936.
Kroess, A.: Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu. Wien, 1910.
Krones, Fr.: Geschichte der Karl Franzens-Universität in Graz. Graz, 1886.
Krones, Fr.: Jesuitenorden und seine Rolle im Geschichtsleben Ungarns. Oesterr.-ung. Revue, 1892.
Kvačala, J.: Dejiny reformácie na Slovensku. 1517-1711. Lipt. Sv. Mikuláš, 1935.
Lacko, M.: Cyril a Metod. Rím, 1963.
Meszlényi, A.: A magyar jezsuiták a XVI. században. Budapest, 1931.
Monumenta historica universitatis Carolo-Ferdinandeae Pragensis. Praha, 1830-32.
Muczkowski, J.: Statuta nec non Liber promotionum philosophorum in universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849. Krakov, 1849.
Osuský, S.: Naši študenti na Krakovskej univerzite od 1400-1525. Viera a veda, 1931.
Osuský, S.: Naši bakalári, magistri a dekani na Krakovskej univerzite od 1400-1525. Viera a veda (1931 a 1933).
Pamiatke trnavskej univerzity 1633-1777. Trnava, 1935.
Pauler, T.: A budapesti magyar kir. tudomány-egyetem története. Budapest, 1880.
Pelczar, J.: Album studiosorum Universitatis Cracowiensis. Krakov, 1887-1896.
Péterffy, C.: Sacra concilia ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae celebrata. Viennae, 1742.
Pór, A.: Adatok a bolognai és pádovai jog-egyetemen a XIV. században tanult magyarokról. Századok, 1897.
Prónay-Stromp: Monumenta historica evangelicorum in Hungaria. Budapest, 1905.
Relkovič, N.: A gráci egyetem legrégibb magyar hallogatói. Magyar középiskola, 1933.
Rimely, C.: Historia Collegii Pazmaniani. Wiennae, 1865.
Schwicker, J.: Peter Pázmány und seine Zeit. Köln, 1888.
Schrauf, K.: Magyarországi tanulóg a bécsi egyetemen. Budapest, 1892.
Schrauf, K.: Regestrum Bursae Hungarorum Cracoviensis. Wien, 1894.

Schrauf, K.: A b é c s i egyet. magy. nemzetének anyakönyve 1453-tól 1630-ig. Budapest, 1902.

Sík, S.: Pázmány. Budapest, 1939.

(Tolvay, I.): Ortus et progressus almae archi-episcopalis Societatis Jesu universitatis Tyrnaviensis a primis illius initiis usque MDCLX. Tyrnaviae, 1725.

Tomek, V. V.: Děje university pražské. Praha, 1849.

Trnavský sborník. Bratislava, 1935.

Varsik, Br.: Slováci na pražskej univerzite do konca stredoveku. Bratislava, 1926.

Varsik, Br.: Husiti a reformácia na Slovensku do žilinskej synody. Bratislava, 1932.

Varsik, Br.: Národnostný problém trnavskej univerzity. Bratislava, 1938.

Veress, A.: Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina studentium. Budapest, 1915.

Veress, A.: Matricula et acta alumnorum collegii Germanici et Hungarici ex regno Hungariae oriundorum. Budapest, 1917.

Wallaszky, P.: Conspectus rei publicae litterariae in Hungaria. Budae, 1808.

Winter, Z.: Děje vysokých škol pražských. Praha, 1897.

Zellinger, A.: Pantheon Tyrnaviense. Trnava, 1931.

PÄTNÁSTA JAR

Ulica topí sa v daždi
Som sám
A dážď mi vraví
Si chlapec ešte zdravý
Pozri sa do bielych oblokov
Jak sa ťa pýtajú
Čí si
Čo dávaš času
Prečo máš smiech zranený
Ako je ďaleko do vás

Ako je ďaleko z cudziny do nás

Marian Žiar

ÚVAHA O SLOVENSKOM NÁRODE

Dr. Jozef Staško

Roku 1946 redaktor švajčiarskych novín *Vaterland* bol na úradnej ceste po Slovensku. Zvedavý poznať viac, než čo sa dozvie v úradnom sprievode, privítal súkromné pozvanie a prakticky utiekol z hotela Carlton v Bratislave spod kontroly a strávil noc v priateľskom posedení a debate s viacerými neoficiálnymi Slovákmi. Túto noc som si zapamätal ako intelektuálny zážitok z dvoch dôvodov: 1) pre skvelý a triezvy rozbor politicko-spoločenskej krízy Európy a 2) pre zvláštny postoj redaktora k slovenskej problematike. Pretože tento druhý bod bol vlastne uzáverom bodu prvého, v krátkosti uvediem tiež hlavné myšlienky bodu prvého: "Víťazná Európa predstavuje chaotickú situáciu mravnú i politickú. Verejný život v Európe je napadnutý novými spoločenskými skupinami bez tradície a zodpovednosti, skupinami ducha partizánskej bojovnosti, ktorí nastolujú nároky na moc spolu s liberalizáciou tých inštitúcií, na ktorých Európa rástla a prospievala. Politicky Európa stojí pred problémom, ako ustáliť autoritu moci v individuálnych štátoch a cez ne v kontinentálnom súručenstve. Jedno s druhým úzko súvisí. Zatiaľ čo Východná Európa má prísny a vyskúšaný schematizmus nadobúdania a uplatňovania moci v organizačnom princípe komunistickej Internacionály, Západná Európa trpí na nedostatok kontinentálneho patriotizmu a hospodársko-sociálneho programu. Mravný a kultúrny moment je vytláčaný z poradia hodnôt až po stupeň balastu. Unáhlený kapitálový, technologický a tým aj organizačný zhon, akým prešli v posledných 150 rokoch západoeurópske spoločnosti, vtlačil pečať nervozity a mravného oportunizmu do spoločnosti a stvoril ducha závodivosti až po neresť sebectva. Heslo: vyrábať-zarábať-vládnuť ovládlo celý súkromný život, zohyzdilo vzťah človeka k človeku. Ide o problém mravný, sociálny a organizačno-politický. Hovoriť o možnej obrode sa dá len u národov s pevnou tradíciou inštitúcie rodiny a u národov s blízkym a posvätným vzťahom k pôde. Preindustrializované štáty s mestskou kultúrou liberalizmu a s falošným demokratizmom závodiacich politicko-straníckych skupín upadajú do kolotoča chýb, vyplývajúcich zo sľubných reformizmov, ktoré sa netýkajú človeka, ale len techniky metódy moci. Tak sa koleso dejín krúti od omylov starých k novým, od jednej sveto-

vej vojny k druhej. Epocha, ktorú žijeme, je epochou kríz, ktorých podstatu tvorí problém osobnosti človeka. Východisko? Jedine v návrate k mravným princípom, k radikálnej reforme. Ktorá politická strana pri moci chce však riskovať svoj pád? Ktorý politik má odvahu ohlásiť bankrot v živote uvedených praktík? Vidí sa správnym, že oživenie spoločnosti musí prísť zo stredného stavu, ktorý reprezentuje štabilitu a potrebu právneho poriadku. Roľníci, remeselníci, živnostníci a obchodníci sú konzervátormi tradícií a morálnych záväzkov. Vo vašom slovenskom národe obrodný proces pôjde spontánnou cestou ako prirodzená potreba spoločnosti. Váš národ sa drží pôdy ako matky, ku strojom len odskočí od motyky. Vy ste národ nepokazený industrializáciou, vaša inteligencia patrí viac roľníckemu stavu, než triede intelektuálov. Slovenské dejiny tak trocha poznám. Študoval som ich dva razy. Raz za vojny, keď sa vo Švajčiarsku množili politické kombinácie o federalizácii Strednej Európy, a druhý raz som ich preštudoval po prečítaní trilógie W. Röpkeho: *Spoločenská kríza prítomnosti, Medzinárodný poriadok a Civitas humana.*

Rozbory a uzávery tohto sociológa a ekonóma ma zaujali, hovorí redaktor. Ozdravenie európskej spoločnosti stavia na zásadách, ktoré sú v slovenskej spoločenskej štruktúre tak pevné: mravne silný roľnícky stav s majorizujúcim vplyvom v ostatných oblastiach národného života, ďalej vyrovnaný vzťah medzi živnostensko-remeselným a priemyselným podnikaním a nakoniec nemáte sproletarizované mestá ako dôsledok nervóznej investície. Vaša vôľa žiť a pracovať na tejto základni dáva vám dobrú perspektívu. Svoju úvahu zakončil: "Kultúrne a politické dejiny slovenského národa, študované a písané bez nenávisti a sebeckosti budú priťahovať sociológov, politikov a humanistov pre ich prirodzený, priamočarý beh, pre ich logické nadväzovanie vývojových etáp ako aj pre ich mravný profil; jak v čine, tak aj v ašpiráciách."

My sami Slováci nevybadáme túto charakteristiku, ak nie sme na ňu upozornení objektívnymi pozorovateľmi zvonku. Bol to bystrý a slovenskému srdcu lichotivý postreh. Vnucoval však povinnosť hlbšie sa zamyslieť nad historickým výrazom a profilom vlastného národa. Túto otázku sme si nikdy predtým takto nekládli, ba ani v behu udalostí ani času nemali na jej sociologický, historický a mravný výstih. Prišla však doba, kedy podobný arzenál obranných zbraní bol potrebný

jak v domácej politike, tak aj v medzinárodnom vystúpení. Po roku 1945 na Slovensku nebolo slovenskej politiky, pokiaľ politikou rozumieme uvedomelú účasť väčšiny národa na normotvornej politickej, kultúrnej a hospodárskej činnosti. Vedomie, že ide o svetový problém spolu so skutočnosťou politickej bezmocnosti, odviedli záujem o mocenské drobné ťahanice k otázke politických perspektív, k otázke obstáť za komunizmu. Takto teda, na popud zvonku, začali sme sústavne a hlbšie pátrať po zmysle našich dejín, po ambíciách a cieľoch nášho národa. Bolo teda treba hlbšie a správne poznať charakter národa, aby sa mohli určiť a odporúčať, na našu duchovnú a mravnú silu súce a únosné metódy. Ostane krásnou stránkou našich dejín a šľachetným címerom generácie, že v tejto krízovej dobe konflikt povinností rozriešila správne: vyššou povinnosťou bola starosť o budúcnosť, než boj o úspech jedného politického dňa popretého hneď dňom druhým. Slovenské kultúrne a politické myslenie sa sústredilo v seminárnych spoločnostiach, okolo vydavateľstva *Verbum,* okolo univerzít, okolo kultúrnych pracovníkov, ďalej okolo *Katolíckej Akcie, Katolíckych novín,* Cirkevných obcí atď.

Je paradoxné, že najintenzívnejšie rozbory a metodicky vedené debaty o tejto problematike sa konali vo väzení, v Leopoldove. Predpoklady boli dané tým, že na spoločných celách po dennej práci bolo dosť času a psychologického ovzdušia pre podobnú duchovnú prácu.

Obsah rozborov a diskusií týkal sa výstihu mravného a kultúrneho charakteru nášho národa a zmyslu jeho kultúrnych a politických dejín. Jadro týchto hovorov a uzáverov budem reprodukovať i keď len sporadicky v zásadách a v logickom slede tak, aby som zachytil šírku a obsah problematiky.

Zistilo sa, že vývoj kmeňového spoločenstva v národ prechádzal u nás tou istou vývojovou zákonitosťou ako u národov ostatných; cez etapy (pastierstvo-kočovníctvo, usadlosť-roľníctvo-remeslá-obchod-priemysel). *Sceľovacím duchovným prvkom bola spoločná reč a kresťanský princíp.*

Základnou vývojovou etapou jak z hľadiska organizačného, tak aj inštitucionálneho a kultúrno-duchovného bola etapa usadlého roľníctva. Trvala od 9.-19. storočia, teda tisíc rokov. Slovenský národný typ čo do charakteru bol teda vytváraný princípom morálky práce, akú vyžadovala láska k pôde. *Osobnostná duša nášho národa nesie vo svojom empiric-*

kom charaktere mravné a kultúrne zákony, platné v roľníckej komunite.

Správa rodiny a pravidlá jej funkcií mravných a duchovných, ako aj organizačno-hospodárskych stali sa predobrazom organizácie a typu života v širšom spoločenstve, v obci. V dôsledku rozmanitosti geografického členenia, ako aj pre nedostatok širších národných inštitúcií, správa obce ukájala prirodzenú ambíciu po verejnom prejave. Tu nájdeme dejinnú odpoveď na farebnosť jednotlivých krajov a obcí ako aj zázrak trvania pevných čŕt národného spoločenstva, jeho odolnosť, ustálenú morálku.

Z patriarchálnej stavby rodiny so zdôrazneným prvkom otcovským vyplývala platnosť jeho autority v otázkach mravných a organizačno-hospodárskych. *Kult vyššej mravnej autority* sa stal zákonom života a trvania. Kresťanský mravný princíp túto autoritu otca posilnil a povýšil za poriadkový životný princíp obce. Úcta k vyššej mravnej autorite charakterizuje celý konštitučný proces našej slovenskej spoločnosti v jej postupnom vývoji až po najvyššie formy organizácie. Uzávery z tohto faktu majú veľký psychologický a sociologický dosah pre hodnotenie postoja národa k otázke štátu, Cirkvi, vrchnosti, vojska, právneho aktu, sľubu atď.

Pôvodná úcta k autorite Cirkvi ako mravnej vrchnosti, prenesená na občiansky život, znamenala poslušnosť k zákonom. Právo, chápané ako miera spravodlivosti, vynucovalo si spontánny rešpekt pre svoj mravný účel. Z poslušnosti k takémuto obsahu práva vyplynul historický nárok na právo ako prirodzený a životadarný postulát.

V charaktere nášho národa badať reťazovú *súvislosť generačných odkazov a spojív. Úcta k predkom* nie je citovým zaťažením, ale Bibliou a kalendárom: mravom a ponaučením. Vyššie organizačné formy hospodárskeho, kultúrneho a politického života, aké vynucoval pokrok, narážali často u nás ako novota na konzervatívnosť; ako bázeň pred narušením pravidiel otcov. Jednako dobrou stránkou tohto postoja bola oprávnená rezerva proti novotárstvu v oblasti spoločenskej a kultúrnej; keď často zvonku prinesené novotárstvo bolo len výstrelkom, ktorý urážal mravný cit národa. V oblasti politickej zas po častých sklamaniach v dejinách novosti boli prijímané skôr ako klietka, než pokrok, úľava. Ostáva skutočnosťou, že z kultu pôdy, práva, mravnej autority a kultu predkov mohol

sa vyvinúť v národe cit pre spravodlivosť, mieru. Tieto mravné kategórie vysvetľujú vedomie večnosti, aké náš národ nesie v sebe v celých svojich dejinách. *Idea večnosti je imanentným prvkom osobnosti slovenského národa.*

Nášmu slovenskému spoločenstvu je vlastným *citový fond zvláštnej hĺbky,* ktorý pramení z rodových dispozícií slovanského rodokmeňa. Široká škála tohto citového prejavu pochádza zo súladu s prírodou, s jej mnohorakosťou a s jej božským obsahom. Príroda je živá, podobná človeku.

Osudový prvok v prirodzenosti slovenského človeka je dokladom determinovania geografickým členením prírody, je dôsledkom ťažkých zápasov o život ako aj dôsledkom neslobody a sociálnej biedy. Intenzívny náboženský a citový život prepálil však túto pasívnu vlastnosť osudovosti v rytmus a lyriku mimoriadnej farbitosti a tóniny. Čo dosiaľ ako pasívna vlastnosť v slovenskom človeku trvá, to je badateľné v politicko-verejnej iniciatíve a v hospodárskych, praktických podujatiach. Liečbou je sloboda generácií.

Potreba hudby a umeleckého prejavu vôbec u slovenského človeka je jednou z jeho najšľachetnejších vlastností. Tento svojráz nás kultúrne predurčil k národnej osobitosti. Tisícoraké formy, v akých sa prejavuje, sú vystihnuteľné zas len umelcom, ktorý má dar i hudby i pera. Imaginatívna schopnosť ako motor tvorivej činnosti Slovákov nechýba; zručnosť a vynaliezavosť v domácich remeslách, v rezbárstve, sochárstve, ľudovom maliarstve, v čipkárstve, vo farebnej harmonizácii kroja sú toho výrečným dokladom. Prirodzený talent vyjadrovať city, želania slovom a hudbou je dychom národnej duše, pokladom.

Z duchovnej citlivosti prýštila *túžba po poznaní,* po systematickej kultúrnej práci. V oblasti duchovnej kultúry po 250. rokoch uvedomelej tvorby nedosiahli sme však tých výsledkov, akých sa dočkali iné národy po kratších kultúrnotvorných obdobiach. Prirodzená túžba dať život myšlienke narážala na neprajnosť politických a kultúrno-sociálnych podmienok, a tak mnohá tvorba slovenského ducha podporovala civilizačný pokrok európsky pod nálepkou Uhorska, alebo pod cudzími farbami. Treba však konštatovať, že duchovný rytmus slovenský produkoval svojské diela a svojsky reagoval na svetové podnety. Tak napríklad slovenská literatúra je osobitá, so špecifickými vlastnosťami, ktoré ju odlišujú od iných

národných literatúr. I keď Slováci v rozpätí niekoľko storočí písali latinsky, nemecky, maďarsky, alebo česky, ich tvorba nebola v rozpore s duchovnými potrebami a záujmami slovenského celku; ich produkty máme pokladať za organickú časť našej literárnej minulosti. To, že naša literárna tvorba bola determinovaná nepriaznivými sociologickými predpokladmi, to na jednej strane znásobovalo jej sociálnu misiu a účasť v národno-existenčnom zápase a na druhej strane redukovala možnosti jej plného rozvitia. Fakty literárnych dejín však dosvedčujú, že od čias bernolákovských a hlavne štúrovských slovenský život sa vyhranil a ustálil vo svojej národnej, kultúrnej a sociálnej náplni. V procese vývoja slovenskí literáti prevzali plnú zodpovednosť za osudy národného spoločenstva: boli lekármi, sociálnymi pracovníkmi, kultúrnymi činovníkmi, spisovateľmi-básnikmi, hospodármi a politikmi. Univerzalita potrieb žiadala univerzálnych duchov. Naša duchovná kultúra tento *znak univerzálnosti* v sebe niesla od prvých prejavov či už v kresťanstve, v humanite, či už v písomníctve alebo v politike.

Hmotná kultúra na Slovensku ako výraz pracujúcich rúk a spôsobu života je natoľko svojrázna, že i v dobe, keď nebolo písomníctva, vystačila odlíšiť Slovákov od iných národov. Stačí si všimnúť zachovalé metódy práce, užívania nástrojov, bývanie, šatenie, strava atď.

Horeuvedené vlastnosti národa sú štandardné a v dejinách slovenských sa prejavujú tak význačne, že ich môžeme brať za východisko zdôvodňovania zmyslu našich kultúrnych a politických dejín. Tieto črty národného charakteru možno zvlášť vybadať v uvedomelej časti našich dejín od doby bernolákovcov, keď tieto charakterové črty sa uplatnili v plnej miere. V podstate môžeme povedať, že cez celé tisícročie sme si boli vedomí stratenej politickej samostatnosti a, prirodzene, svojho cyrilometodského odkazu. Geograficky, kultúrne, sociologicko-psychologicky a demograficky sme sa cítili samostatnou jednotkou, ako to koniec koncov uplatnil Matúš Čák, či Jiskra, či neskorší kultúrno-politický program Bernoláka, Hurbana, Štúra, Hollého, Moysesa, Kuzmányho atď. Nevyslovený a vyslovený manifest slovenských túžieb niesol sa pokoleniami až po zrelosť času a príležitosti.

Politicky náš národ nemal tradície práva, slobody, teda života. Tento nedostatok pociťoval ako krivdu a žalobu. Vtedy

si tiež uvedomil, čo z vlastnej správy národných vecí vyplýva; bol si vedomý poníženia, sociálnej biedy, vyhnanstva, nekultúrnosti v protive so žičlivým pokrokom, hrdosťou, životnou radosťou, plynúcich z nezávislého národného života. Uvedomil si tiež, že národy, aby dosahovali svoje ciele, musia byť vybavené formálno-technickými predpokladmi, vlastnými inštitúciami. Ostatné slobodné národy vytvorili si dávno vlastné kultúrne ustanovizne, ktoré zachycovali a zvýrazňovali vôľu národa a zadovážili tomu-onomu národu rešpektované miesto v rodine národov. Slovenský národ o toto prirodzené právo musel bojovať a musí bojovať proti politickým filozofom, proti veľmocenským konštruktérom, proti politickým neprajníkom. Od štúrovskej doby sme si boli vedomí, že personalitný rešpekt národa v rodine iných národov znamená politickú mincu a mravnú i medzinárodne-právnu garanciu. Ukrátení o toto právo, stretávame sa dnes, ako sa sťažuje Štúr, so škandalóznymi dôsledkami: "Európa nás nepozná napriek 1000-ročnej civilizačnej funkcii, ktorú sme cez kresťanstvo a Hungariu plnili." Slovenský politický program od štúrovcov mal hlavne t e n t o c i e ľ. Tento cieľ ostáva i t e r a z v plnšej koncepcii vlastnej správy, i keď sa niekomu môže pozdávať nečasový, nereálny, mystifikujúci, nacionalistický alebo priečiaci sa integračným plánom Európy. Mladá generácia po ochutnaní ovocia slobody musí hľadať vlastné inštitúcie, cez ktoré by zvýraznila svoju individuálnu dušu vo vlastných farbách. Iné národy sceľovací proces prekonali pred storočiami, ich národný profil je každému známy. My v mene podnetnej slobody, v mene duchovných výkonov na hrisku národa neposlúchneme falošný humanizmus a nepreskočíme vývojovú etapu národného, nacionalistického aktu. Náš nacionalizmus je patriotizmus plus elektrifikácia; elektrifikácia na osvietenie a nie na hromobitie.

V celých politických dejinách Slovenska zračí sa *prevaha kresťanských zásad v akcii i v cieli.* Tento charakter je nositeľom národného života, ostáva slovenským politickým programom ako kultúrny i politický zmysel nášho bytia. S kresťanstvom súvisí *prvok všeľudskosti,* vstrebaný do krvi cez tisícročie; hľa, typická črta našich dejín a nádej záchovy. Toto je druhý bod zmyslu našich kultúrnych a politických dejín. Keď je konečným cieľom Boh a cestou láska, *rešpekt človeka, jeho osobnosti* je typickým členom tejto argumentácie. Poli-

tickým zmyslom našich dejín je právo na *vlastný, nezávislý život; rovnoprávnosť s inými národmi.* Tento zdravý národný egoizmus by však nevystihol svätosť túžob a činov našich predkov, teda zmysel našich politických dejín, keby sme tieto ašpirácie nezačlenili do reálneho rámca Európy; dnes už sveta. *Slovenské dejiny sú congruentom európskej spolupráce, integrácie;* v kultúre sme boli odkázaní na dedičstvo vzdelaných európskych národov a v politike sme si uvedomili svoju geografickú polohu, početnú malosť a šľachetnú úlohu katalizačnú a mravnú. Sme potentný národ pre federatívnu jednotku v európskom spoločenstve národov s politickým a právnym nárokom subjektu. *Odkazom našich dejín je európska spolupráca, či ide o kultúru, alebo politické úsilie. Do zmyslu našich dejín patrí uprednostňovanie duchovných hodnôt pred hmotnými, princíp večnosti pred časovosťou: kultúrny obsah nášho života meral sa kritériami mravnosti a filozofiou kresťanského teleologizmu.* V politickom myslení a konaní žiaden úsek dejín nenesie, alebo niesť nemohol mocenský, rozpínavý, alebo hrabivý prvok. To platí plne aj o vedúcich politických osobnostiach. V utrpení i v slobode národ ukázal ustálený charakter; pokojamilovného, spravodlivého činiteľa so ctižiadosťou získať si úctu a plnoprávnosť vlastnou prácou.

Z povedaného má vyplývať program a metóda. Prvoradým bodom programu ostáva koncentrovanie národných síl doma i vonku pre jednotný kultúrny výraz, pre presný politický program vlastnej správy národného života. Oprieť sa nám treba na našu minulosť, v ktorej niet epochy, ktorú máme zakrývať, alebo sa za ňu hanbiť. Zmysel našich kultúrnych a politických dejín budeme dosahovať duchovným pokrokom a reálnym uplatňovaním politických cieľov. Je našou tragédiou neslobody, že sme od predošlých generácií nezdedili praktiky a metódy autentickej slovenskej moci s pevnými princípami národnej politickej doktríny. Chybuje nám politická "aristokracia", akú mali veľké národy počnúc Rimanmi po Francúzov, Angličanov, ktorá ako ochrankyňa tradícií odovzdávala generáciám dar politického umenia. Sloboda národa však vytvára príležitosti osobnostného rozvoja spolu s príležitosťou medzinárodného školenia a tak stvorí tradíciu politickej techniky, skúseností, ktoré nám dnes chýbajú. Kultúrna tvorba doma a v zahraničí bude sa bezpodmienečne od seba líšiť. V ašpiráciách, cieľoch však jednota medzi domovom a

zahraničným bojom je nielen možná, ale aj potrebná. Rozdiel v dosahovaní cieľa bude v metódach. Kým doma národný prejav je podozrievaný alebo trestaný, nemôže mať formy, na aké sme z našej minulosti zvyklí; pôjde cestou hospodárskych antagonizmov, životným záujmom generácií, pôjde cestou diferencie literárneho vkusu. I tragédie osobné, rodinné, existenčné neostanú doma bez vplyvu na slovenskú spoločnosť. Prirodzená sebaobrana skoncentruje skupinové sily a prekvapí intenzitou odporu proti osobnostnému násiliu. Národ v bôli porodí si génia odporu a vodcovstva, znalého vnútorných a nevypovedaných prúdov; vhodný moment obety uhádne najsprávnejšie.

Zatiaľ synovia národa v zahraničí musia si uvedomiť svoju nesmierne dôležitú úlohu: vo všetkých vedeckých disciplínach, vo všetkých kultúrnych prejavoch, vo všetkých jazykoch a vo všetkých pozíciách, v ktoromkoľvek kúte sveta musia dať znať svetu kultúrnu existenciu slovenského národa. Individuálne pôsobenie, akokoľvek dôležité, stráca na výbojnosti a národnom efekte, ak neni predstavené pod inštitucionálnou značkou slovenskej organizácie. Dôležitosť slovenských kultúrnych organizácií dnes vyniká tým viac, že majú charakter oficiality, reprezentácie a zväčša sa opierajú na široké masy občanov slovenského pôvodu v tom-ktorom štáte. Emigrácia preto má sa zapojiť na ustálené staré organizácie a cez ne dynamizovať spolkový, kultúrny a politický život.

Treba si uvedomiť, že národne-kultúrny program bez jasného politického programu a cieľa je telom bez rúk. Dynamo národnej politiky uvádza v pohyb mechanizmus kultúrneho pokroku a vývoja. Úprava vzťahov kultúry a politiky je korelát mieru alebo revolúcie. Meno dnešnej doby je revolúcia ideí, organizačných foriem a formácií ako aj revolúciou metód. Ak by sme nepochopili historickú úlohu i moment historickej príležitosti pre náš národ, chýba nám politická múdrosť. Príležitosť a čas sa neopakujú, preto akákoľvek accidentálna politika alebo opatrné postoje sú politickou dýchavicou, kibicovaním. Nemáme politikáriť, ale brať politiku vážne ako šľachetnú metódu dosahovania šľachetných cieľov. Kto takto chápe slovenskú úlohu a podľa toho má svoj postoj i čin, ten žije v svojej dobe s príslušnou odvahou a sebavedomím muža viery v morálku kultúry i politiky.

Nechýba nám viera ani odvaha, treba nám len sústrede-

ných akcií. Bázou je kresťanský princíp, národný nezávislý život a kultúrny obsah akcií; na tejto podstate pracuje 80 percent Slovákov doma i za hranicami. Treba presvedčiť svet, že náš program a jeho úspech je integrálnou časťou úspechu demokracie, kresťanstva, spravodlivosti, slobody.

ABY SA ĽUĎOM V MILOSTI ROZSIAL

(Jankovi Silanovi k päťdesiatke)

A jaro opäť prišlo v hodvábnom svojom šate,
slávici nôtu pejú aj ľuďom do úvrate.

Také je ráno krásne, človeka šteklí šťastie.
"Pomáhaj Pán Boh", úroda dobrá nech vám rastie.

V tatranskej sviežej prírode sa život v piesni rodí,
preto i každý parobok ku milej s piesňou chodí.

A s piesňou slávika k oltáru chodí aj jeden kňaz,
aby sa ľuďom v milosti rozsial do najkrajších krás.

Básnik a kňaz keď jedným hlasom svojmu času spieva,
ako keď deň sa rodí nový, keď sa rozvidnieva.

Ožijú spevom radosti ľudia i kraj domova,
aj stromy pučia, aj kvety začnú život odznova.

Lebo tak stvoril Boh aj svet: ľudstvo i prírodu,
že šťastie v piesni hľadá počiatok svojho zrodu.

A kde spev zamĺkne, príšera strachu drie sa na povrch.
Ochraňuj, Pane, náš pokojný ľud od takýchto mŕch.

A básnik, sprievodcom jeho buď, v šťastí i zármutku,
bdi spevom jak hlásnik, a vyveď, vyveď ho zo smútku.

Spoločne zato oslávme básnika spevom:
nech svet sa v lásku zmení, nech neplní sa hnevom

a nech mu v knihách vyrastú nové krásne ruže
z tých veršov, čo ktosi dávno hodil do kaluže.

Marian Žiar

PERO

J. A. Mikuš

Krásne slnečné ráno bolo sa rozbresklo nad dedinou. Sviatočné ticho prerušovala iba šelesť listov v korunách stromov, do ktorých sa opieral sotva citeľný vánok. Sem-tam bolo vidno deti alebo ženy s metlou v ruke zametať pred domom, aby vari aj vzhľad ulice dosvedčil, že je nedeľa.

Práve po prvom zvonení desaťročný Janko Baštic zaklopal na dvere u Ťapákov na Nižnom konci. Ťapáčka odložila lyžicu, ktorou bola práve pomiešala zovretú kávu na sporáku a otvorila dvere.

"Tak zavčasu, chlapče? A čože to máš v tej šatôčke?" — opýtala sa.

"To pero, tetka. Pero od Mary pre Joža!"

"Od Mary?"

"Hej, poslala ma!"

Vtom vyšiel Jožo z prednej izby, už oblečený v bielej košeli. Tvár sa mu akosi zakabonila, akoby ho mať bola prichytila pri zakázanom čine. Vzal pero, poďakoval sa a dajúc chlapcovi šesták, vyprovadil ho k plotu.

Nuž taký bol zvyk. Každú nedeľu v lete dievky posielali pero mládencom. Pero za klobúk. Kytku kvetov dômyselne usporiadaných do farebného kruhu. Nebolo ani veľké, ani malé. V prostriedku vynímali sa najpôsobivejšie kvety: blýskavé okále, sedmikrásky, rezedy. Okolo leskli sa brečťanové listy. Všetko bolo zviazané niťou.

I keď pero nemuselo byť prejavom lásky medzi dievčaťom a mládencom, iste bolo znakom vzájomného dorozumenia. Žiadna dievka by nebola uvila mládencovi pero bez jeho predbežného súhlasu. Ani Mare by to nebolo prišlo len tak samočinne na um. Tak či onak, mládencovi v nedeľu patrilo pero za klobúk. Keby bol išiel bez neho do kostola, ľudia by sa boli na neho dívali ako na takého, ktorého si žiadne dievča nevšíma. Preto či ako prejav lásky alebo dohody, pero bolo pre mládenca akoby príkazom.

Keď sa bol vrátil do pitvora, ktorý zaváňal kávou, Ťapáčka s rukami v bokoch obrátila sa na Joža:

"Takô dačo! Iba to mi bolo treba!" A zvýšila hlas: "Vari mi len nechceš priviesť Maru Bašticovú za nevestu?" Pritom zlostný pohľad šľahol jej z očú. "Vojenčinu máš pred sebou.

V októbri narukuješ! Či si len uvedomuješ? Na celé dva roky! A tuto začneš s Marou Bašticovou ploty pliesť!" A znova premerala ho od päty do hlavy.

"Čo to za kurča vám zas ďube v hlave? A či nosiť pero za klobúkom je už ploty pliesť?" — ohradzuje sa Jožo zahanbene a urazene. "A čože máte proti Mare?" — pýta sa Jožo matere. "Že je chudobná? Že majú orýpaný múrik na priedomí? Že sa jej otec opíja? A ešte iné všelijaké talafatky. Ba veru talafatky! Myslite si, čo chcete. Mara je aspoň také dievča, ako sú iné. A možno aj lepšia!"

"Tá ufúľanica? Čo sa nevie ani učesať, ani obliecť? Veru nebudeš ty mať to pero za klobúkom!"

Vtom schytila zo stola pero, čo Jožo bol medzitým vložil do pohárika s vodou, a prudko vzdychajúc od vnútorného nepokoja, ako šklbe, tak šklbe sedmikrásky, rozmarín, brečťanové listy a hádže ich rovno na zem pred Jožovými očami.

Pobúrený v hĺbke duše, Jožo díva sa vyjavene na mater. Káva mu odrazu zhorkla v ústach. Priamo špie mu na jazyku. Nuž odloží hrnček na sporáku. "Tak sme sa dobre znášali, a teraz akoby drak do nej vošiel!" — myslel. "Čo sa jej len porobilo? Že idem na vojenčinu? Pravdaže idem! A či už nie čas, aby som aj ja pero nosil?" A dívajúc sa pod nohy na potrhané kvety, na roztrúsené pero: "Taká hanba! A práve v nedeľu, keď celý svet vidí. Rovesníci sa mi budú smiať. Dievky si budú šuškať. A Mara? Ťažko pomyslieť! Tej sa vyvalia slzy ako odrazená voda na rášstudni!" S námahou prehltával hrče, čo sa mu neprestajne tisli do hrdla. No akosi pred omšou nechcelo sa mu začínať zvadu. Nuž ešte raz pohľadom premerajúc mater, vrátil sa do izby, prehodil si vestu, schytil klobúk a buchnúc dvermi bez slova vytratil sa z domu.

Výstup s materou zaľahol mu na dušu ako kameň. V to krásne ráno akosi sa mu zahmlilo v očiach. Pohrúžený do seba odchádzal, nedívajúc sa ani pred seba ani pod nohy.

Ako kráča hore Nižným koncom, ženy, čo idú do kostola, dívajú sa za ním. Stará Barančeková sa nezdrží:

"Jožo, a kdeže ti pero? Akože to? Taký mládenec a bez pera?"

"Nepýtajte sa, tetka! Trafí sa mi povedať, nuž nebude sa vám páčiť!"

Keď v kostole vystúpi na chór, niet tam ešte nikoho. Mládenci zvykli prísť iba po druhom zvonení. Dievky, ako

obyčajne, kl'ačia na kamennej dlážke. Nal'avo tretia v druhom rade je Mara. Pozná ju po vrkoči. Modlí sa pokojne. Nemá ani potuchy, čo sa stalo.

Ani organ, ani spev, čo za chvíl'u otriasol kostolom a zosilnene odrážal sa od vysokej klenby, nemohol prehlušiť jeho myšlienky. Obrady i kázeň boli mu zdĺhavé do nevydržania. Zišiel z chóra prv, než by sa dočkal konca.

Keď sa dievky vyhrnuli z pitvorca po ostatnom evanjeliu, mládenci už besedovali v skupine pod lipami. Každá hodila úkosom pohl'ad v tú stranu. Len tak zd'aleka a mimovol'ne. V skutočnosti každá chcela vidieť svoje pero a jeho nositel'a. "Divné!" — pomyslela si Mara, nevidiac ani pera, ani Joža. "Vari ani nebol v kostole!" A zamyslená pobrala sa domov.

V to poludnie Jožo Ťapákov neobedoval s materou. Vrátiac sa domov bez toho, aby s kým bol slovo stratil, vošiel do humna, zakolkal zvnútra dvere a uponížený, urazený, l'ahol si ako zbitý pes vo sviatočných šatoch na slamu.

Chmúrne myšlienky sťa ťažké chmáry pred búrkou vírili mu neprestajne v hlave. Dlho, dlho nepokojne preval'oval sa na tej slame. Po nečase sa mu zdalo, že dvere vrzli na bráne. Akiste mať odchádzala na večiereň. No nič nemohlo ho vyrušiť z tupého zamyslenia. Slovo "ufúl'anica", čo mať mu bola hodila ráno ako hrsť piesku do očí, pichalo ho dosial'. Kol'ko jedu a predsudkov bolo v ňom! Či Mara nebola skvelá robotnica? Veru vyrovnala sa dvom iným. Bola pevná v nohách pri tanci iináč. Uniesla dva razy tol'ký batoch sena ako mnohá iná dievka. Keby na to prišlo, prečo by nebola dobrou nevestou? Alebo bola to len zámienka? Cielila tým mať skôr na Bašticovu rodinu? Zaiste! Čože však môže Mara za otca? Čo môžu deti za rodičov?

Dlho, dlho sa ešte takto trýznil, potácajúc sa v mysli medzi materou a Marou.

Keď konečne po dvoch-troch hodinách bol vyšiel z humna na priedomie a obzrel sa dokola, videl, ako v záhradách na vŕšku brnejú sa dozrievajúce jablká a černejú tmavobelasé slivky. Vzduchom prerážala vôňa ovocných stromov. V konároch líp popri hradskej ozýval sa bzukot okrídleného hmyzu. Mrzutosť, ktorú pocítil ráno v preplnenom kostole a práve pred chvíl'ou v osamelom humne, začala sa akoby rozplývať pri pohl'ade na prírodu, čo hýrila životom.

"Už len dajako bude!" — zahundral pre seba.

Vtom l'udia začali vychádzat' z večierne. A hned' zatým zretel'ne videl, že kopa mládencov pobrala sa smerom od kostola priamo na Nižný koniec. Kamže len idú? Vari Za Brod, alebo až hen, na Dolné Pleso? Zrejme idú von, do prírody. Možno zaspievat' si, možno kúpat' sa. Veru v takej horúčave, ktože by vydržal posedávat' na drevách pred domom, alebo tancovat' na holohumnici? Počkal na nich.

Už zd'aleka na neho kývali. A Peter Chmelár zakričal:

"L'al'at' ho, večierňový drichmáč! Ešte mu slama trčí z košele. Čo tu budeš postávat' pod plotom? Pod', pretri si oči! Ideme na Pleso. Vezmi harmoniku! Zahráš! Vykúpeme sa."

V ten okamih Jožo by ani nebol pomyslel na svoju dvojradovku. Nešlo mu ani do hrania, ani do spevu. Čo robit'? Ak počká na mater, začne mu znova robit' výčitky a zakrúcat' hlavu. Nie, nechcel pokračovat' v zvade. Nie v tú nedel'u.

Zvŕtol sa preto a odomknúc dvere kl'účom, čo mat' bola zastrčila pod handru na obloku, vošiel do pitvora. A ked' bol zavesil klobúk na tragár v izbe, schytil harmoniku spoza stola. Potom opät' zamknul a odložiac kl'úč na predošlé miesto, ponáhl'al sa za kamarátmi.

Ked' bol dobehol, všetci ho radostne vítali:

"Chvalabohu, že si tu! Čože by sme si počali bez teba? Nože zahraj dačo do kroku!"

Takto a podobne sa mu zaliečali.

Jožo len s vel'kou nevôl'ou sa dal preberat' po klávesnici. Očividne sa premáhal. Nešlo mu to ako inokedy. "Čo oni vedia o mojich trampotách?" — dumal. "Čo o mojom výstupe s materou? Keby boli v takom položení, ešte dosial' by boli na humne. No aký zmysel by malo odhal'ovat' im súkromné veci?"

Nuž len zat'al zuby a začal znova preberat' prstami po klapkách, akoby hl'adal nejakú pieseň. V skutočnosti hl'adal sám seba, svoju vnútornú rovnováhu.

"Ved' už zaber dačo rozumnejšieho!" — povzbudzovali ho.

Po kratšom sebapremáhaní konečne začal:

"Ked' som šiel od mojej milej už bol deň."

Nato všetci začali oduševnene spievat'.

Potom už l'ahšie prešiel na druhú, tretiu, štvrtú a d'alšiu pieseň. Roveň rozzvučala sa odrazu spevom, čo v opätovnej

ozvene odrážal sa od Holice. Ich pochod dovysoka rozvíril prach na hradskej.

Keď prišli k Dolnému Plesu, posadali si na trávu na brehu. A tu Peter Škara zagáni na Joža:

"A kdeže ti klobúk? Kde pero? To si ťa Mara Bašticová drží za nič? A to aj po Tomkuliakovej svadbe, keď si skoro celý čas len s ňou tancoval?"

"Nezadieraj!" — odvrkne Jožo. "Nemiešaj sa, do čoho ťa nič!"

"Hľaďže na neho! Aký je rozkokošený! To si mi v peknej nálade!" — zamiešal sa Peter Leštinský. "Vari si ľavou nohou vykročil z postele! Kto to kedy videl tak utiecť z omše? Mara pozerala pri kostole, či ťa neuvidí. No odišla so sklopenými očami."

Toto primeriavanie bolo Jožovi proti srsti. Gniavilo ho v duši. No nedá sa. Bude mlčať ako hrob. Meral ich ostrým pohľadom, akoby ich chcel na mieste umlčať. Vidiac jeho utrápený pohľad, jeho rozpaky, všetci prepukli v smiech.

"Teda si ma chcete doberať!" — pomyslel si. "Nuž dobre!" A schytiac harmoniku z pliec, hodil ju medzi nich na zem. Potom sa v rýchlosti zobliekol a bežal do vody.

"Nuž darmo! Čosi nie je s tým Jožom v poriadku!" — povrávali si mládenci medzi sebou, zobliekajúc sa. "Takto sme ho ešte nikdy nevideli!"

Pleso záludne rozťahovalo sa doširoka. Bolo tiché a rovné ako zrkadlo. Slnečné lúče odrážali sa blýskavo na jeho hladine. Motýle bezstarostne poletávali ponadeň.

Jožo Ťapák bol dobre urastený mládenec. Už ako chlapec chodil sa kúpať na Dolné Pleso. Vedel, že voda je tam hlboká. Aj o jej zradných víroch musel vedieť. Čo ako pokojný bol jej povrch, spodnými vrstvami hýbali vždy silné prúdy. No v tú nedeľu akoby bol zabudol na všetko. Akási zvláštna sila hnala ho od brehu ďaleko na široké Pleso. Vzdor, čo sa od rána v jeho podvedomí bol nahromadil, akoby bol hľadal uvoľnenie. Potreboval sa vari vyzúriť v zápase s vodou. Nevedno! Akokoľvek tomu bolo, ako sa hnal, tak sa hnal ďalej dopredu, širokými rozmachmi rúk čeriac vlny pred sebou.

Kamaráti na brehu akoby boli zbadali Jožovo rozpoloženie. Viacerí vrhli sa v zápätí za ním do vody.

"Jóóžo, Jožóóó! Ideš do krútidla! Varúúj!" — vystríhali ho poniektorí. "Vráť sa, vráť! Zaleješ sa!" — kričali na neho

z brehu iní, takže sa tieto výstražné slová opätovnou ozvenou spät vracali do ich uší.

No Jožo akoby nebol nič počul. Mieril rovno na prostred Plesa. "Vari ho chce preplávať?" — s údivom pýtali sa mládenci sami seba. To sa ešte neopovážil nikto z nich. Ich hrôza zvyšovala sa každou chvíľou, a to tým viac, že Jožo nebol najlepší plavec.

Viacerí mládenci, čo sa boli plnou parou dali plávať za Ťapákom, už boli skoro na polceste. Medzi nimi Škara i Leštinský. Obaja akoby sa boli cítili vinnými za Jožovo bláznovstvo. Vari len nezvýšili jeho zaťatosť svojimi uštipačnými poznámkami? No niektorí zakrátko nato vzdali sa úmyslu nasledovať ho doprostred Plesa.

Tí zas, čo boli zostali na brehu, neprestali posmeľovať Joža, aby sa vrátil a vyvolávať na najlepších plavcov, aby ho nasledovali. Nuž v tom vykrikovaní nastal hotový zmätok.

Úporný boj Joža s vodou a so sebou vyvolal dookola napínavé vzrušenie. Oči všetkých sa boli upriamili na neho. Čo vlastne sleduje? Vyzeralo to, akoby ho zlosť viedla, akoby sa bol chcel na niekom vŕšiť. Prečo? Hádam pre tie poznámky. No mládenci sa boli často zvykli podpichávať. Nikto to však nebral vážne. Preto, čo teraz videli, pripadalo im ako chlapčenská svojhlavosť.

Hľa, Jožo dosiahnuc prostriedok Plesa, zastal na chvíľu. Vyhodil sa nad vodu a zakýval rukou tým, čo boli na brehu. Potom sa obrátil, zrejme s úmyslom sa vrátiť.

Všetkým sa akosi uľavilo. "Vari sa len nadrapuje, že je chlap, že je mocný, že nás zahanbí!" — utrúsil niekto pomedzi zuby.

No po chvíli jeho hlava, čo dosiaľ držala sa nad vodou, akosi poklesla. Sám pocítil, akoby ho neznáma sila bola chytila za nohu a ťahala, ťahala neúprosne dolu. Pritom hlava sa mu zakrútila. Zdalo sa mu, že Brehy a Holica závratnou rýchlosťou naháňajú sa v obrovskom kruhu, ktorého on bol stredom. Medzitým vplietla sa do toho kruhu na jednej strane rieky Radová skala a na druhej drevená búdka v Lúžku na trati, kde železničný robotníci uschovávali svoje krampáče a lopaty. Celý ten kruh bol ovenčený zelenou vrbinou. A čo viac, pred oči vynorila sa mu hlava matere, sršiacej zlosťou, a plachý pohľad Mary. A medzi nimi stálo to nešťastné pero. Nie,

veru nie, z toho šialeného kruhu nebolo pre neho viac východiska.

Jožo Ťapákov ešte raz začľaptal rukami, ešte raz pozdvihol hlavu, kým ho dočista nezaliala voda.

Po chvíli sa jeho telo opäť objavilo v strede krútidla. No nebolo už v ňom boja, úsilia, pohybu. Bol vystretý, aký bol dlhý. A ako nevyspytateľne sa objavilo, tak aj neúprosne zmizlo.

Všetci mládenci onemeli nad týmto koncom. Taká krásna nedeľa, tak pekne sa všetko začalo a tu odrazu toto. Všetko sa zvŕtlo ináč. S ostatnou iskrou nádeje jeden z nich bol schytil dlhú žrď, čo voda bola vyhodila obďaleč na breh a dvaja najlepší plavci, držiac sa jej na oboch koncoch, zamierili opäť k miestu. "Možno ešte nie je mŕtvy, možno ho voda ešte raz vyhodí na povrch!" — posmeľovali sa, zmietaní najväčšou pochybnosťou.

No všetko darmo.

Vtom objavilo sa na hradskej nákladné auto. Uháňalo hore Oravou. Jeden z mládencov ho zastavil a rozpovediac, čo sa stalo, prisadol k šoférovi a odviezol sa k dedine.

Na Nižnom konci Peter Kaučiarik keď sa dozvedel novinu, zapriahol kone do voza. Naložil zo sedem hrubších brvien z podsiene a schytiac sekeru a zopár klincov, prihnal sa za chvíľu na Dolné Pleso.

Zakiaľ nešťastní kamaráti narýchlo zbíjali pĺťku, jeden na najbližšom ovsisku natrhal dozrievajúceho obilia a urobil z neho snopok. Potom dvaja na tej pĺťke so snopkom zamierili do stredu Plesa. Snopok hodili okamžite na vodu, aby zistili, kde je stred toho zákerného krútidla. Pritom žrďou ohmatávali dno.

Prešlo štvrť hodiny, pol hodiny, hodina. Nič!

Až neskoro podvečer sa im podarilo Joža Ťapáka vytiahnuť za hák, čo bol pripevnený na konci tej žrde.

Mládenci ani vtedy neprebrali sa z omráčenia. "Takto strmhlav sa vrútiť do záhuby! Utopil sa, pretože nevedel plávať, alebo preto, že sa chcel?" — hrýzla ich otázka.

"Bolo mu súdené! Keď tú dvojradovku hodil, videl som, že nedobré myšlienky ženú ho do vody", povedal Škara.

Potom ho položili na voz, harmoniku mu položiac k hlave. A tak prikrytého košeľou a tým mokrým snopkom dozrievajúceho ovsa odviezli materi domov.

*

Na tretí deň bol pohreb. Stará Ťapáčka kvílila ako ranená ľvica, keď hrudy dopadali na trhlu jej syna. "Veru som ho vychovala na takú smrť! Veru si ho len podperila... na druhý svet!" — nariekala.

Keď Mara, čo stála obďaleč, počula túto výčitku, zamdlela, zvaliac sa medzi dva hroby. Vari len ona okrem Ťapáčky pochopila, čo sa stalo.

POHĽADNICE OD MORA

I

Oceán... Karty posielame:
Alabastrové pláže s palmami,
Zopár slov o tom, že sa dobre máme
A necnie sa nám za Vami...

II.

More šíre, more bezdné,
Nad tebou len nebe hviezdne;
Kde máš koniec, kto ho uzrie,
Slaná slza, kto ťa utrie?

III

V smaragdovej pláni som sa kúpal,
No kožka moja, vari pripánska,
Od slnka mala skvelý úpal,
Priškrela ako živánska.

IV

Celú noc som ťa počul brechať,
Vše kanonáda a vše ryk,
Na nahé brehy vodu špliechať
Beztrestne, že si Atlantik...

V

Do básne chcem dať, do fejtóna,
Ako som stretol Posejdóna:
Ostarel dedko, fajčil kuby,
Už nemal trojzub, lež tri zuby...

VI

Plnia sa pláže, každý sa slní,
Na morskej tíši kníšu sa člny;
More a ženy... Som ako v tŕni;
Hútam, čo z dvoch sa peknejšie vlní...

Karibské more 1965.

Ján Doránsky

ĽUDOVÍT ŠTÚR

(Na 150. výročie jeho narodenia)

Dr. Imrich Kružliak

"... náš národ nezahynie, nemôže zahynúť, lež... po mnohých tvrdých časoch... vznešenejšie než kedykoľvek predtým postaví sa pred tvár človečenstva..."
(Ľ. Štúr: *Žaloby a ponosy Slovákov*, 1843)

Staršie slovenské generácie po dlhý čas pristupovali k Štúrovi viac menej z politického hľadiska. Na jednej strane ho vyhlasovali za národný idol, alebo robili z neho opozičný argument, raz proti Maďarom, inokedy proti Čechom, a na druhej strane ho odsudzovali ako "rozkolníka československej jednoty". Čo sme zo Štúra skutočne poznali, bolo často len torzo, len úzky profil vzdialeného muža. Pravý, veľký, politicky i filozoficky hĺbajúci, duchovne vysoko stojaci nad vtedajšími pomerami i nad mnohými vtedajšími intelektuálmi, vodca revolučnej generácie, tvorca modernej slovenskej národnej ideologie a pokrokového politického programu, formovač moderného národa, unifikátor národnokultúrnych snáh, osvietený skúmateľ histórie národov, liberálny pokrokový demokrat, vrelý milovník ľudu, neohrozený bojovník za slobodu, zásadný odporca politickej a duchovnej totality, smelý vyznavač humanitných zásad, kriesiteľ antickej krásy a dokonalosti, nadšený obdivovateľ ľudovej i národnej poézie, veriaci envanjelický kresťan — tento mnohostranný Ľudovít Štúr sa nám často strácal, bol nám len málo známy. A to je pravý a celý Štúr, ako ho dnes poznáme z jeho úplného životného diela, z jeho listov, prejavov, prednášok, článkov, štúdií i básnickej tvorby. Ale ani takéhoto Štúra nemožno vytrhnúť z jeho doby, z jej problémov a prekážok, a nemožno zamlčať ani jeho chyby a omyly. Verný druh a spolubojovník J. M. Hurban o ňom hovorí, že bol "pekný, strunovitý, štihlý, vysoký mladoň slovenský, s čiernymi, zahrievajúcimi očami a tmavogaštanovými, bohatými vlasmi, k tomu celý zjav jeho súmerný a strojný, sympatický každému, elektrinu tak *neodolateľne* zo seba púšťajúci, že nebolo mu možno vzdorovať! . . . V kráse junáckej len Samo Chalúpka mohol s ním závodiť". Ovládal takmer všetky slovanské reči, okrem toho maďarčinu ,nemčinu, francúzštinu a čiastočne aj taliančinu a angličtinu. Bol fenomén zjavom, duchom i odhodlaním.

Po poldruhastoročnom odstupe od jeho narodenia musíme konečne poznať pravého a celého Ľudovíta Štúra, nezúženého ani politickým, ani konfesijným, ani triednym hľadiskom. Dejiny národa, ani jeho ideológiu a politickú koncepciu nemožno budovať na mýtoch, ale na pravde a realite.

“. . . ako Slováci stojíme pred svetom a Slovanstvom . . .”

Moderné Slovensko sa zrodilo v štyridsiatych rokoch minulého storočia nástupom štúrovcov. Vodcom tejto generácie a tvorcom slovenského národného konštituovania bol *Ľudovít Štúr* (29. októbra 1815 — 12. januára 1856). Svojou politickou i filozofickou koncepciou ovplynil mladé Slovensko a dal mu novú tvár. Stal sa formovateľom moderného národa a jeho kultúrneho i politického povedomia. Nadviazal na slávnu (veľkomoravskú) slovenskú tradíciu a na úsilie predošlej (bernolákovej) generácie. Zavedením strednej slovenčiny za spoločný slovenský spisovný jazyk zjednotil obe kresťanské konfesie (katolíkov i evanjelikov). Založil prvé slovenské politické noviny a bol prvým, ktorý formuloval slovenský politický program. Vytvoril nielen národné politické hnutie, ale zorganizoval aj ozbrojenú národnú revolúciu, ktorej cieľom bolo postaviť Slovensko ako politicky rovnoprávnu a samosprávnu krajinu pod habsburgskú korunu v rámci rakúskej ríše.

Predchádzajúce slovenské generácie boli ešte duchovne rozčesnuté. Na jednej strane Anton Bernolák (1762-1813) s prorockým pevcom Jánom Hollým (1785-1849) uvádzali do života a literatúry domáci západoslovenský jazyk a na druhej strane Ján Kollár (1793-1852) hlásal (i za finančnej pomoci nemeckej Viedne) potrebu udržať jazykovú jednotu s Čechmi. Štúr spoznal, že živý jazyk ľudu je základom jeho národnej existencie a kultúry i jeho politického pokroku. Odmietol preto neživotnú českú bibličtinu a zaviedol národný jazyk za spisovnú slovenskú reč.

Štúrova politická koncepcia mala dve stránky. Pomocou vzdelanej národnej inteligencie chcel kultúrne a hmotne pozdvihnúť ľud, aby uvedomelý ľud mohol sám vystúpiť ako politický národný činiteľ. Štúr pochádzal z ľudu (jeho starý otec bol ešte poddaným), spoznal jeho duchovnú zaostalosť i hmotnú biedu. Vo vzdelanosti videl jediný prostriedok ako odstrániť obe zlá. Preto už na štúdiách na bratislavskom lýceu zhromaždil okolo seba mladú študujúcu inteligenciu a pripravoval ju

pre službu národa. Po skončení štúdia na lýceu (1836) neodišiel za vychovávateľa, ako to bývalo vtedy zvykom, ale zostal medzi bratislavskou mládežou ako podpredseda študentskej Česko-slovenskej spoločnosti. Zo Spoločnosti vytvoril organizáciu vlasteneckého hnutia, o akom Slovensko predtým neslýchalo. A keď sa počiatkom roku 1837 stal námestníkom prof. Palkoviča na Katedre (bolo to nehonorované miesto), jeho autorita medzi študentami ešte vzrástla. Viedenská vláda chcela mať však kontrolu nad činnosťou študentských spoločností na vyšších školách v Uhorsku a preto doterajšie spoločnosti zakázala. Dovolila založiť nové, ale len také, ktoré by sa v rámci učebných osnov venovali pestovaniu národného jazyka. Tak vznikol v rámci Katedry Ústav reči literatúry československej. Štúr hneď po zriadení Ústavu preniesol ťažisko činnosti Spoločnosti do Ústavu.

Styky, ktoré už v Spoločnosti nadviazal na všetky slovanské strany, mala teraz pestovať aj cestovateľská spoločnosť, ktorú založili v Ústave, aby pripravovala cesty slovenských študentov do jednotlivých slovanských krajín. Okrem toho so svojimi mladými kamarátmi (v Ústave sa oslovovali ako "bratia") intenzívne študuje domáce pomery, zbiera národopisný materiál a pripravuje ľud na nové poslanie. Aby sa aj sám pripravil na vedeckú a politickú dráhu, roku 1838 odchádza na dva roky do Halle, aby na tamojšej univerzite doplnil svoje vysokoškolské vzdelanie. Rozšíril tu najmä svoje filozofické a historické vedomosti a doplnil aj svoju politickú koncepciu, najmä pokiaľ ide o heglovské chápanie dejinného vývinu. Štúr na rozdiel od heglovcov úlohu odvršenia dejín prikladal Slovanom.

Keď po návrate z Halle (1840) niektorí Slováci by ho radi boli poslali za profesora teológie do Kežmarku, v liste M. M. Hodžovi (2. okt. 1840) dáva jasne na javo, že jeho cieľom je zostať na Katedre v Bratislave, založiť noviny a dostať sa na snem. Taký jasný program nemal predtým nikto zo Slovákov. A hoci možnosti návratu na Katedru (opäť len ako námestník prof. Palkoviča) boli neisté, zostal v Bratislave, živil sa zo súkromného vyučovania a pripravoval vydávanie novín. Keď si bratislavskí slovenskí študenti po vyše ročnom čakaní energickou požiadavkou vynútili Štúrov návrat na Katedru (v novembri 1841), Štúr začal prednášať o slovanských dejinách, slovenskej poézii a gramatiku. V Ústave však ešte zintenzívnil vlasteneckovýchovnú činnosť.

Štúr vedel, že výchovou národnej inteligencie otvára proces suverenného politického uplatnenia národa v štátnom živote. Vedel, že Slovensko si to nemôže postaviť ako bezprostredný cieľ, ale rátal s tým ako s konečnou fázou nového vývinu. Všetky národnooslobodzovacie hnutia mali tento cieľ. A. Štúrovou ambíciou bolo postaviť vlastný národ na roveň ostatným. *"Ktorý národ a kmeň žiť chce a žiť má, ten sa nesmie a nemôže na druhý národ alebo kmeň spoliehať a od neho prebudenie i zadržanie života svojho očakávať,"* napísal neskoršie v *Nárečí slovenskom*. *". . . náš národ slovenský nebude len na druhých, čo mu tí dajú, čakať, a len prijímať, ale bude si tvoriť sám a sám sa bude duchovnými plodmi zaopatrovať"*, čítame v tom istom diele na inom mieste. Miesto kollárovského "slovanského národa" Štúr hlása samostatný slovenský národ. *"My sme Slováci a ako Slováci stojíme pred svetom a Slovanstvom"*.

". . . národ je údom ľudstva kým si zachová samobytnosť . . ."

Už Ján Čaplovič v štúdii *Slováci v Uhorsku* (v pražskom nemeckom čas. Hesperus, 1818 a 1820) na základe štatistického a etnografického materiálu vymedzil slovenské územie, predstavil Slovákov ako samostatný kultúrny národ a ukázal na ich snahy po samostatnej slovenskej kultúre. Štúr musel ísť ďalej. Ale ďalej ísť nestačilo len napísať rozpravu, podať petíciu, ale mať jasný cieľ, organizovať akciu, nadväzovať kontakty v zahraničí, t. j. metodicky pracovať a konštruktívne myslieť. A to mohol žiadať len od vrstvy vzdelaných ľudí. Preto vzdelanie kládol ako prvú požiadavku vo svojom programe.

V tom čase maďarizačný nápor prenikol už aj do cirkevných organizácií. V evanjelickej cirkvi maďarizačnú politiku presadzoval najmä jej generálny dozorca, gróf Karol Zay. Zay sa všemožne usiloval odstrániť Štúra z Katedry a slovenských evanjelikov chcel spojiť s maďarskými kalvínmi v jednej organizácii, aby tak zaistil maďarskú prevahu i na cirkevnom poli. Proti maďarizačnej politike bránili sa Slováci (Ján Chalúpka, Ján Čaplovič, Ľ. Štúr a iní) nemeckými spismi, aby upútali európsku verejnosť na postavenie Slovákov v Uhorsku. Štúrove nemecké spisy *(Žaloby a ponosy Slovákov v Uhorsku,* Lipsko 1843, a *Devätnáste storočie a maďarizmus,* Viedeň 1845) mali tiež informovať európsku verejnosť o slovenskom

probléme, ale súčasne mali ukázať aj viedenskej vláde, ako uhorské úrady porušujú zásady vyhlásené Svätou alianciou.

Štúr sa v týchto rokoch stal ústrednou postavou slovenského diania. Do *Slovenského prestolného prosbopisu* z roku 1842, v ktorom žiadali zastavenie perzekvovania Slovákov, vložil tiež požiadavku zabezpečenia Katedry a povolenie politických novín. Okrem toho na Štúrov podnet uskutočnila sa roku 1843 akcia, dôležitá pre celú slovenskú budúcnosť. V polovici júla (1843), po predchádzajúcej porade s Jánom Hollým, rozhodli sa Štúr, Hurban a Hodža na schôdzke v Hlbokom zaviesť strednú slovenčinu za jednotný slovenský spisovný jazyk *("zo života do spisov")*. Štúr sám odôvodnil kultúrnu a politickú potrebu slovenského spisovného jazyka *(Nárečja slovenskuo alebo potreba písanja v tomto náreči)* a dal mu aj gramatické základy *(Náuka reči slovenskej)*. Preňho je národ samostatný (Štúr užíva termín "kmeň"), keď tvorí etnický celok a má jazykovú, duchovnú a materiálnu osobitosť (keď *"duchovne i materiálne svoju literatúru udržať vystačí")*. Od "československej kmeňovitosti" prešiel tak k slovenskej národnej samobytnosti. Štúr bol za slovenčinu celou dušou *("stojím pri slovenčine s celou dušou a budem ju brániť o dušu")*.

Maďarské revolučné pokolenie na čele s Ľudovítom Kossuthom zosilňovalo svoje útoky proti Slovákom. Ich terčom bolo najmä slovenské vlastenecké hnutie v Bratislave. Kossuth vyhlásil, že Slováci nemajú právo pokladať sa za národ. Pod tlakom týchto útokov prišlo aj k vyšetrovaniu činnosti na bratislavskom lýceu. Išlo o Štúra. Vyšetrovali predovšetkým činnosť slovenského Ústavu ("tajné intrigy na bratislavskom Ústave"). Začiatkom októbra 1843 zakázali Štúrovi prednášať a koncom decembra ho pozbavili funkcie námestníka profesora Palkoviča. Tento násilný zákrok Štúra veľmi ranil, ale nekapituloval. *"Čím väčšia búrka, tým väčší odpor, tým viac ducha u nás"*, hovoril. Čo nemohol viac robiť na Katedre a v Ústave, usiluje sa robiť v spolku *Tatrín*, ktorý založil s Hurbanom a Hodžom v lete 1844, aby *"budil a udržal duchovný život Slovákov"*. Najväčším jeho triumfom bolo však povolenie politických novín *(Slovenskje národňje novini)* s literárnou prílohou *(Orol tatránski)*, ktoré vychodili od leta 1845 do jari 1848. Štúr sa usiloval o povolenie novín už od roku 1841, kedy aj Kossuth začal vydávať svoje *Pesti Hirlap*. Cisár povolil ich

vydávanie až 15. januára 1845. Štúr plný radosti volá: *"Vyplnená je žiadosť (našich rodákov) vrúcna, obdarení sú tým, za čím dávno horeli: vychodiť budú noviny aj v ich reči materinskej."*

Noviny sa stali najdôležitejším prostriedkom Štúrových snáh o národné, kultúrne, politické a hospodárske pozdvihnutie Slovenska. Štúrove články (vyše tridsať) ukazujú jeho politický inštinkt, taktiku a program. Radikálom (J. Kráľ, J. Francisci) bola však ich revolučná línia miernou. Štúr v novinách a neskoršie aj v prejavoch na sneme zaujíma stanovisko ku všetkým dôležitým a aktuálnym problémom, ktoré sa dotýkali slovenského života. Jeho náhľad na zásadné otázky sa nemení. Otázku slovanstva chápe ako potrebu slovanskej vzájomnosti. Otázku národného jazyka a literatúry ako základňu národnej existencie a prejav kultúrnej vyspelosti národa. Otázku sociálnu ako humánny príkaz spravodlivosti a uplatnenie demokratického zákona. Známe Štúrove slová *"naspäť cesta nemožná, napred sa ísť musí"* ukazujú, že správne chápal hospodársky i politický vývin; a v ňom, pri prestavbe spoločnosti, aj dôležitú úlohu ľudu. Komunizmus poznal len z teórie, ale vedel výstižne odkryť jeho ducha i jeho systém. Hovorí, že *"komunizmus nadobro ničí akéhoľvek osobné snaženie ... a premieňa ľudskú spoločnosť na robotnícky dom a továreň, v ktorých sú všetci ľudia bezducho zaujatí svojimi robotami... V každom komunizme ... otvára sa cesta nielen pochmúrnemu životu ... ale aj tomu najstrašnejšiemu despotizmu".*

V prvom ročníku novín sa zameriava viac na praktickú ľudovýchovu ("Ľud náš obecný", "Nedeľné školy", "Spolky miernosti", "Život domáci a pospolitý", "Pospolitosť a jednotlivosť"), aby v zápätí mohol už upútať pozornosť ľudu aj na otázky politické, kde na prvé miesto kladie národné prebudenie, spolupatričnosť a politickú jednotu národa ("Slovo ku krajanom", "Neopúšťajme sa", "Spolčovanie sa"). Poukazuje tiež na otázku vzdelania a na potreby kultúrne vôbec ("Naše kníhkupectvo", "Dôležité volenie rozličného stavu pre nás", "Priemyselná škola") a na otázky sociálne, na potrebu industrializácie a pod. ("Slovo na čase", "Kde leží naša bieda?", "Hraničné mýta", "Nárady ku zlepšeniu stavu našej krajiny").

Keď sa roku 1847 ako poslanec mesta Zvolena dostal na uhorský snem, (svoje snemové vystúpenie 17. novembra 1847 začal slovami: *"My chceme slobodu; to je náš cieľ a svätá naša*

túžba") žiada spravodlivosť pre ľud, zrušenie poddanstva, politické práva pre mestá a právo materinskej reči v škole a v kostole. Účasť na sneme využil Štúr aj na utuženie starých slovanských stykov a na nadviazanie nových, menovite vo Viedni a v Prahe. Na prahu revolučnej jari (31. marca 1848) v článku "Nový vek" už volá: *"Národy sa vyrovnali z ohľadu práva a slobody. 'Mne tak ako tebe' je už heslo ľudí v západných krajinách ..."* Vyslovuje radosť zo zrušenia poddanstva, ale ľutuje, že aj ďalej zostávajú v platnosti maďarizačné zákony. To už bola predzvesť revolúcie.

"... čas je už, aby sme boli svoji ..."

Pod Štúrovým vedením začali Slováci nový život. Štúr im nekliesnil cestu len k národnej samobytnosti a politickej samostatnosti, ale hlásal aj dôležité princípy humánne a mravné. Záujem ľudstva staval nad záujem národa *("Národ, ktorý nič vznešenejšie pre iných nevykonal, ktorý teda v pospolitom živote človečenskom svoj život nezaznačil, je odhodený a pred inými v neváženosti, ten ale, ktorý pre obecné dobro rodu ľudského vykonal dajaké služby, má uznalosť u všetkých, má česť, má slávu a zasluhuje ju")*, k človeku, jednotlivcovi upieral svoje nádeje ako demokrat a veriaci kresťan *("človeka a národa vznešenosť len v živote vyššom, v živote duchovnom záleží", "Kto je muž a muž šľachetný, ten so svojím presvedčením najmä tam, kde mnohým ... pomôcť môže, vždy a na mieste vystúpi ...")*. Búril sa proti krivde, proti feudálnemu poriadku *("Poddanosť a služobnosť urbárska ... protiví sa duchu ľudskosti; zasekuje ľudí v každom sa rozvíjaní ... prieči sa duchu primyselnému ... je teda naospol ... odporná"; "Spravodlivosť... každému a spravodlivosť i ľudu, ktorý u nás dosiaľ všetko robil, málo užil...")* a žiadal ľudskosť v krajine, ľudskosť v zákone, ľudskosť v politike. Bol ešte svedkom času, kedy sa slovenské deti predávali na trhu v Pešti za 1 až 5 zlatých (Joh. Janotykh v. Adlerstein: Chronologisches Tagebuch der magyarischen Revolution I. Wien 1851, str. 241 a ďal.). A predsa chcel, aby Slováci videli v Uhorsku svoju vlasť. Svojich rodákov viedol k slobode ducha *("kto žije duchom, v tom žije celý svet a on v celom svete")*. Žiadal len, aby Maďari uznali aj podiel Slovákov na histórii Uhorska. Ale nová revolučná maďarská generácia odpovedala tým, že sa usilovala všetkými prostriedkami vytvoriť jednorečový a jed-

nokultúrny maďarský národ zo všetkých národností Uhorska.

Táto politika nútila Štúra a Slovákov brániť sa a hľadať cesty a možnosti vymaniť sa z maďarskej nadvlády. Tento cieľ sledovalo aj zvolanie popredných Slovákov do Liptovského Sv. Mikuláša (po vyhlásení maďarskej revolúcie v Pešti), kde 10. mája 1848 zostavili *Žiadosti slovenského národa*. Slováci tu medzi iným žiadali rovnoprávnosť pre všetky národy v Uhorsku, vlastný národný snem, užívanie národného jazyka v úradoch, na súdoch a na školách, všeobecné volebné právo (aktívne od 20. a pasívne od 21. roku), úplné zrušenie poddanstva a vrátenie pôdy roľníkom. Boli to pokrokové požiadavky, vyslovené v duchu ako hovoril Štúr na sneme.

Odpoveďou revolučnej maďarskej vlády na tieto slovenské požiadavky bol zatykač na Štúra, Hurbana a Hodžu, pred ktorým sa zachránili útekom do Čiech. Zatykač na Štúra vydali aj pre prípravy Slovanského sjazdu v Prahe, ktorý sa zišiel počiatkom júna 1848. Politický tón sjazdovému zasedaniu dali najmä Šafárik, Štúr a Hurban. Štúr sa tu otvorene postavil za pretvorenie rakúskej ríše na federáciu rovnoprávnych národných štátov pod habsburgskou korunou (*"chceme ako samostatné slovanské obce* [Štúrov termín "obec" treba rozumieť ako štát, p. a.] *stáť pod rakúskou ríšou"*). Hovorí: *"Nestačí, aby mali všetky obce (štáty) len rovnaké politické práva, ale aby samostatné boli..."* Tým českým účastníkom, čo hovorili, že stačí zachovať rovnoprávnosť jednotlivých národov, Štúr odpovedal: *"Vy chcete rovnoprávnosť — menšiny s väčšinou: to ani nie je možné...; nechcime len zachovanie Rakúska,... náš cieľ je zachovať nás"*.

Štúrovi išlo predovšetkým o zrušenie maďarskej nadvlády nad Slovenskom. Už v Žiadostiach vyhlásili, že *"národ slovenský... nedovolí seba do starého jarma zapriahnuť..."* Slovanský sjazd sa postavil za mikulášske Žiadosti slovenského národa, ale vec bola už viac-menej prekonaná, lebo slovenskí vodcovia neverili viac v dohodu s Maďarmi. Naopak, už na pražskej pôde začali pripravovať ozbrojené povstanie proti maďarskej vláde. Štúr odišiel z Prahy do Záhrebu a spolu s Hurbanom pripravovali vo Viedni *slovenské povstanie*. V septembri 1848 založili tu Slovenskú národnú radu na čele so Štúrom, Hurbanom a Hodžom. Za podpory bána Jelačiča a so súhlasom viedenskej vlády podnikli potom ozbrojenú výpravu, koordinovanú s akciami cisárskeho vojska na západné Sloven-

sko. Štúr na čele dobrovoľníckych gárd tiahol cez severné Slovensko a dostal sa až po Prešov. Tieto vojenské akcie neboli však náležite pripravené. Okrem toho cisárska Viedeň Štúrovi nedôverovala, hľadela naňho ako na buriča a za poradcov si vyberala Jána Kollára a ľudí, ktorí zmýšľali podobne. Tým boli Štúrove akcie marené už v ich zárodku.

Štúr sa od jari 1849 snažil využiť protimaďarskú náladu na cisárskom dvore (Maďari 14. apríla 1849 na sneme v Debrecíne vyhlásili Habsburgov v Uhorsku za zosadených, deklarovali republiku a Kossutha zvolili za jej predstaviteľa) a žiadal, aby viedenská vláda previedla politické odlúčenie Slovenska od Maďarska ako samostatnú provinciu pod rakúskou korunou. Maďarskí zástupci z radov konzervatívnej šľachty mali však vo Viedni viac dôvery ako petície slovenských vodcov. Jediné, čo vláda spravila, že Štúra a Hurbana menovala za "vládnych dôverníkov" na západnom Slovensku. Po porážke maďarskej revolúcie (13. augusta 1849 pri Világoši) za pomoci cára Mikuláša I. a za účasti aj slovenských vojakov pod velením cisárskeho dôstojníka Lewartovského na Slovákov však zabudla. Slováci sa opäť dostali do područia Maďarov. Štúrova idea samostatného Slovenska skončila tak politickou porážkou.

"Zhaslé nádeje slobody"

Po revolúcii žil Štúr krátko v Uhrovci, ustavične sledovaný políciou. Keď mu roku 1851 zomrel brat Karol, presťahoval sa do Modry, aby sa staral o jeho siroty. Toho roku mu zomrel tiež otec a o dva roky matka. On sám zomrel tragicky, na postrelenie z poľovníckej pušky, 12. januára 1856. *"Nerád by som zomrel, ešte mám mnoho práce"*, boli jeho posledné slová. Nad hrobom rozlúčil sa s ním J. M. Hurban. Do studeného slovenského života svietila už len Štúrova viera: *"Bola noc, ráno, bude deň Slovákov."*

Roku 1850, na radu priateľov, Štúr chcel ešte obnoviť noviny. Pod zostrenou policajnou kontrolou a cenzúrou bola to však myšlienka vopred zmarená. V Modre bol ponechaný sám na seba, odtrhnutý od prúdu života a tak sa venoval iba vede a poézii. Len v máji 1854 vystúpil verejne ako slávnostný rečník pri odclonení pomníka Jána Hollého na Dobrej vode. Roku 1853 vyšli v Bratislave jeho súborné verše v knihe *Spevy a piesne,* plné elegického tónu, zamerané na národné problé-

my a osobný osud. Vrátil sa tiež k svojim prednáškam na Katedre zo štyridsiatych rokov a doplnil ich v knihe *O národných povestiach a piesňach plemien slovanských* (vyšla po česky v Prahe 1853). Štúr tu vyjadruje vieru v umelecké vlohy Slovanov *("všetko, čo sa koľvek duše Slovana hlbšie dotklo, vyrazilo sa v slove alebo piesni")*. Za vrchol umeleckej tvorby pokladá poéziu *("básnictvo dokonalejšie je od každého iného umenia")*. Ľudová poézia je podľa neho typický prejav slovanského ducha, ale radí *"von z tohto raja na pole samotvorných činov"; "jej napodobňovanie nič nie je v opravdivom zmysle umeleckého"*. Štúr vystríhal aj pred romantickým individualizmom v poézii. Tým sa vraj človek vzďaľuje od spoločnosti a životnej reality a poézia je *"objatie hmoty a ducha v slovách"*.

Po revolúcii Štúr akoby bol stratil zmysel pre politickú realitu. Oddal sa politickému sneniu. Možno, že k tomu prispievala aj samota v Modre, tak cudzia jeho duchu a temperamentu. Beznádejou ho napĺňala domáca situácia a s nedôverou sa staval aj k vývinu na západe. Naproti tomu priam fantastickú nádej vkladal v cárske Rusko, o ktorom veril, že uskutoční demokratické reformy, zblíži sa s ľudom a zachráni Slovanov. Tieto myšlienky zhrnul vo svojom najobsiahlejšom diele *Slovanstvo a svet budúcnosti* (napísané po nemecky, tlačou vyšlo po prvý raz v ruskom preklade v Moskve 1867). Tu sa postavil tiež za spoločný slovanský spisovný jazyk a za pravoslávie ako slovanské náboženstvo. Dielo pôsobí ako politická utópia. Napriek tomu hodno z neho vybrať Štúrov naliehavý apel na Slovanov, už aj pre jeho trvalú platnosť: *"O ľudstvo ide koniec-koncov, ktorého údmi sme my spolu so všetkými ostatnými národmi. Toto je posolstvo naše! Kiež bude tak prijaté ako bolo mienené."*

ČO SI POČNEŠ

Darmo sa snažím, namáham
Ešte som autor smutnej postavy
A druhým po pás nesiaham . . .
Bohdá, až budem ako Abrahám,
Nájde sa taký, čo ma objaví
A povie, že som z chúťky pudovej
Začal písať už v prvej ľudovej.
(1965) —jed—

Karol Strmeň

Z NOVÝCH PREKLADOV

Gerald Manley Hopkins

SONET

Budím sa na hrot tmy, nie na svit dňa.
Tie hodiny, tá čerň, čo stihla nás
tej noci, srdce! a ten des, ten mráz!
a znovu príval hrôz až do vidna.

Je, kto mi svedkom. Lenže bezcitná
tma roky značí, život. Nemá hrádz
starý môj plač a márne kvílim, viac
neodpovie, kto v diaľke rád ma má.

Som žlč, som trpkosť. Tajný Boží súd
za chuť mi určil blen: som sám tá chuť;
krv, kosti, telo preťali mi mečmi.

Môj duch sa rozkvasil a kysne. Priam
takto sa trpí v pekle: každý tam
je sám a vlastný pot svoj, iba väčšmi.

Egenio Montale

Nežiadaj od nás slov, ktoré by zhodnotili
beztvárny život náš a ohnivosťou hlások
horlili zaň a vzbĺkli ani klások
uprostred pustej zaprášenej nivy.

Ach, človek odchádza a sbohom dáva
sám so sebou i s ľuďmi spriatelený
a nedbá jeho tieň, že horúčava
udiera pečať na tie holé steny!

Nežiadaj od nás zaklínadlo zeme,
reč tvrdú ako z kosodreviny.
Prezradím ti úkaz jediný:
to, čo sme nie, čo si byť neprajeme.

Jules Supervielle

SVIEČKA

Celý život sa tešil
že číta pri sviečke
a naraz nad plameň
položil dlaň
aby sa presvedčil
či žije
naozaj žije

No teraz vystretý je
a pri ňom sviečka hromničková
pozrite:
ruky si schoval

Paul Verlaine

MESAČNÉ SVETLO

Dušu máš ako nivu v doline
a kráčajú ňou romantické masky,
tancujú, hrajú na mandolíne
a taja tichý smútok svojej lásky.

Láskave, jemne znie a vrcholí
tá pieseň lásky, života a blaha.
Ony jej veria iba napoly
a modrý mesiac do lúčov ju ťahá,

do smutných lúčov nepretržite.
Očarení sú vtáci v celej hore,
fontány plačú krásou opité:
ich veľké slzy nájdeš na mramore.

Francis Jammes

RÁD MÁM TO OSLIATKO

Rád mám to osliatko
idúce záhradkou.

Pri úli pozor dáva,
ušami postriháva.

Roznáša hladošov
a nošu za nošou.

Vlečie sa pri zákope,
občas i trochu kope.

Anči sa nezdá vážny,
lebo je, somár, básnik.

Ako len rozjíma!
Hodvábne uši má.

Dievča, si ako kvieťa,
a predsa nie si svätá

lež on, ty ani nevieš,
je poslom modrých nebies.

Ľahol si, chudák, v stajni
zmorený, vyčerpaný

po veľkej robote
nohy má ustaté.

Trhal sa ako zviera
od rána do večera.

A ty čo, moja milá?
— Ihlu si nabrúsila.

Och, krv mu tečie z ucha:
poštípala ho mucha.

Ach, Anča, čo si jedla?
— Čerešne neraz nedva.

Oslík je lačný, híka,
má pána bez zimníka.

Požuval tvrdý povraz
a zaspal na krok od nás.

No ty si cukrík žula
a srdce máš jak žula.

Rád mám to osliatko
idúce záhradkou.

Srdce mi žerie rak.
(Pochváľ ma, pekný zvrat.)

Sem, na mňa pozri, dievča:
plačem to? nesmejem sa?

Choď, povedz oslíkovi,
že aj mňa srdce bolí

a blúdi s bolesťou
cestou i necestou.

Jeho sa spýtaj, dievča,
či ozaj nesmejem sa.

Nič, pravda, nevyzvieš,
zájde on poza les

chodníkom medzi kvety
do seba uzavretý.

Christopher Koch

ZIMNÝ DEŇ V TASMÁNII

V nehybnej miske šedého a studeného dňa
kraj čuší jak tam na tom dróte vtáča
iba sa z času na čas zatrmáca.

Môj dlhý pohľad preniká jak voda
suchý chlad zeme
a domy sa mu ceria
jak čeľusť lebky v kaluži.

Olovené je oko vzduchu: po špik
zmrazená šipka ciest a plot
rastúci z vŕška ide zošalieť,
ako ich ťažká klenba gniavi,
i že je všade, nad plotom i domami,
a potom dolu pri trati,
kde oceľový pohľad opätuje
pohľadom oceľovým.

Luis Cernuda

JAR DÁVNO TOMU

Teraz, keď blčia zore podvečera
a rosou vlhnú kvety magnólie,
ísť znova do tých ulíc, kde sa plní
vo výške mesiac, snom je mi a nesnom.

Nebe sa širším stalo od náreku
lastovičieho kŕdľa, voda v žriedle
zreteľne púšťa hlboký hlas zeme
a zaraz stícha zem a stícha nebe.

V kláštore sama, v kúte dáko, čelo
oprúc si o ruku, jak duch, čo máta
vo vlastnom dome, plakať, plakať budeš,
aký bol život márny, ale krásny.

Gustav Ekelöf

CHÓR

tak to vždy bývalo a vždy to tak bude kým človek posledný
o ohni bude snívať a všetko nezakape
kým proti sebe budeme sa búriť a vraždiť brata brat
z kruhu sa vytŕhať vzdávať sa skutočnosti
dýchať tak zhlboka že postrácame dych
tak zhlboka že pľúca
                    zasršia mliečnou dráhou
a zanikneme na severovýchod
s pokojnou tvárou

PANNA MÁRIA A DRUHÝ VATIKÁNSKY SNEM

T. J. Zúbek, O.F.M.

ROKOVANIA O PANNE MÁRII

Na konci tretieho zasadania Druhého vatikánskeho snemu dňa 21. novembra 1964 Otcovia snemu odhlasovali s konečnou platnosťou predlohu (schému) o Cirkvi. Bezprostredne nato pápež Pavel VI. potvrdil odhlasovanú predlohu a promulgoval ju ako Konštitúciu o Cirkvi. Táto dogmatická konštitúcia má osem hláv. Posledná (ôsma) hlava konštitúcie pojednáva o Panne Márii, Matke Božej, v tajomstve Krista a Cirkvi.

Schéma o Panne Márii bola pôvodne vypracovaná a predložená Otcom snemu ako samostatná predloha. Rokovalo sa o nej už na prvom zasadaní snemu (1962). Pri rokovaniach viacerí Otcovia snemu vyjadrili svoje námietky najmä s tou časťou textu, kde sa pojednávalo o účasti Panny Márie na všeobecnom vykupiteľskom diele. Títo biskupi, majúc na zreteli zblíženie katolíkov a protestantov, usilovali sa v téme o Panne Márii vyhnúť takým bodom, proti ktorým protestanti majú vyhranené námietky. Išlo najmä o výrazy ako Panna Mária — "spoluvykupiteľka" a "sprostredkovateľka všetkých milostí". Niektorí biskupi ďalej žiadali, aby celá náuka o Panne Márii bola formovaná viacej na textoch Písma svätého. Panna Mária podľa tohto zamerania má svoje miesto uprostred Ľudu Božieho v Cirkvi Kristovej, a preto náuka o Panne Márii nemala by sa pretriasať oddelene od náuky o Cirkvi. V tomto novom poňatí mariológie Panna Mária sa predstavuje ako obraz a vzor (typ) Cirkvi Kristovej.

Predloha o Panne Márii, upravená podľa požiadaviek biskupov, prišla znovu na pretras pri druhom zasadaní snemu (1963). Po rušných debatách hlasovalo sa dňa 29. októbra 1963 o zadelení schémy o Panne Márii. Väčšina Otcov (1,147) hlasovala pre zadelenie schémy do traktátu o Cirkvi, kým 1,114 hlasovalo pre samostatný traktát o Panne Márii. Takzvaní "minimalisti"* zvíťazili 33 hlasmi.

---

*Rozdelenie Otcov snemu na "maximalistov" a "minimalistov" užívali zväčša svetskí novinári referujúci o pretriasaní schémy o Panne Márii. Názov "maximalisti" vzťahoval sa na tých Otcov snemu, ktorí sa usilovali vyjadriť čím jasnejšie účasť Panny Márie na vykúpení ľudstva a nezdráhali sa pripísať jej titul "spoluvykupiteľky" a "sprostred-

NÁUKA SNEMU O PANNE MÁRII

Traktát o Panne Márii, ako bol s konečnou platnosťou schválený a zaradený do Konštitúcie o Cirkvi, má tri hlavné časti. Po krátkom úvode pojednáva a) o zástoji Panny Márie v poriadku spásy, b) o vzťahu Panny Márie k Cirkvi a c) o úcte Panny Márie v Cirkvi.

Úvod traktátu vyzdvihuje Materstvo Božie ako základ veľkosti a jedinečnej hodnosti Panny Márie. "Panna Mária, ktorá pri anjelskom zvestovaní prijala Slovo Božie do svojho srdca i tela a dala svetu Život, je uznávaná a ctená ako opravdivá Matka Syna Božieho a Vykupiteľa. Vykúpená vznešenejším spôsobom zásluhami svojho Syna a zjednotená s ním úzkym a nerozlučným putom, má to najvyššie poslanie a postavenie, že je Matkou Syna Božieho, a tak milovanou dcérou Otca a chrámom Ducha Svätého... No zároveň so všetkými ľuďmi, ktorí majú byť spasení, patrí do zväzku pokolenia Adamovho... Preto tiež sa pozdravuje ako najvznešenejšia a celkom jedinečná členka Cirkvi a ako jej obraz a obdivuhodný vzor vo viere a láske, a katolícka Cirkev, poučovaná Duchom Svätým, si ju s citom detinskej nábožnosti ctí ako najmilovanejšiu matku" (53).**

a) Zástoj Panny Márie v poriadku spásy je zjavný z textov Svätého Písma Starého i Nového Zákona. Otcovia snemu zvlášť zdôrazňujú súhlas, ktorý Panna Mária dala ku vteleniu Slova Božieho pri anjelskom zvestovaní. Vtelenie Syna Božieho v istom zmysle záležalo na súhlase Devy Nazaretskej. Panna Mária dala ochotne tento súhlas a vyjadrila tak svoju vieru a poslušnosť v protive s neposlušnosťou a neverou pramatky Evy. Ako Eva mala účasť na páde ľudstva do hriechu a tým i do smrti, tak Panna Mária mala účasť na povstaní z hriechu a na novom živote ľudstva. "Keď objala s plným srdcom a bez prekážky hriechu Božiu spásonosnú vôľu, stala sa Matkou Božou a venovala sa ako dievka Pánova úplne osobe a dielu svoj-

---

kovateľky všetkých milostí". "Minimalisti" boli nazvaní tí biskupi, ktorí vzhľadom na protestantov zamietali tieto názvy a podiel Panny Márie na vykúpení vyjadrovali veľmi obozretnými výrazmi. Otcovia snemu rozdelenie na "minimalistov" a maximalistov" nemali radi a sa proti nemu ohradzovali.

**Texty sú preložené z úradného latinského vydania Konštitúcie o Cirkvi, vytlačenej tlačiarňou Polyglotta Vaticana v Ríme r. 1964 pod názvom CONSTITUTIO DOGMATICA DE ECCLESIA. Konštitúcia o Cirkvi má 69 článkov; na Pannu Máriu sa vzťahujú články 52-69.

ho Syna, vždy jemu podriadená a spolu s ním, milosťou všemohúceho Boha, slúžiac tajomstvu vykúpenia. Preto svätí Otcovia právom na ňu pozerajú ako na nástroj Boží, a to nielen v trpnom zmysle, lež dobrovoľne spoluúčinkujúci v diele ľudského spasenia vierou a poslušnosťou" (56). "Táto jednota Matky so Synom pri diele vykúpenia je zjavná od okamihu panenského počatia Kristovho až po jeho smrť'" (57).

Z hodnosti Panny Márie ako Matky Božej vyplýva i jej uchránenie od každej poškvrny hriechu, dedičného i osobného, ako i plnosť milosti, ktorou ju Boh zo svojho milosrdenstva obdaril. Podobne i jej telesné nanebovzatie a oslávenie v nebi má tu svoj základ.

b) Stať o Panne Márii a Cirkvi začína sa zdôraznením textu Svätého Písma, že je len "jeden Sprostredkovateľ medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš" (I Tim. 2, 5-6). Je len jeden Sprostredkovateľ a Vykupiteľ v plnom slova zmysle. Každé iné sprostredkovateľstvo alebo spoluúčinkovanie na diele spasenia je iba odvodené a druhoradé. No ako na kňazstve Krista-Veľkňaza majú účasť vysvätení služobníci oltára i veriaci, tak i na vykupiteľskom diele Kristovom spoluúčinkujú aj iné osoby, najmä Panna Mária. V tomto zmysle treba rozumieť podľa slov konštitúcie podiel Panny Márie na spáse ľudstva, alebo jej úlohu sprostredkovateľky a našej matky v poriadku milosti.

Toto poslanie Panny Márie má svoj prameň v Božom zaľúbení a v prehojnosti zásluh Kristových, "spočíva na jeho (Kristovom) sprostredkovateľstve, úplne na ňom závisí a odvodzuje všetku moc od neho; nijako neprekáža, lež skôr upevňuje bezprostredné spojenie veriacich s Kristom" (60). "Toto materstvo Márie v poriadku milosti trvá neprestajne od okamihu súhlasu, ktorý dala vierou pri Zvestovaní a v ňom pokračovala bez váhania pod krížom, až kým sa nedovŕši počet vyvolených vo večnosti" (62).

Hlavným prínosom mariologického traktátu je náuka o Panne Márii ako obraze a vzore Cirkvi Kristovej.

Panna Mária je pre Cirkev predovšetkým obrazom a vzorom dokonalej panny a matky. Plná viery a poslušnosti počala a porodila ako Panna a stala sa Matkou Vykupiteľa i vykúpeného ľudstva. Cirkev, ktorá je tiež matkou a pannou, nasleduje Pannu Máriu, keď plní vôľu Otca, prijíma slovo Božie s vierou a krstom svätým rodí dietky pre život večný. Cirkev

je panenskou nevestou Kristovou, ktorá zachováva neporušeno a čisto vernosť svojmu Ženíchovi.

Panna Mária ďalej je ideálom, ku ktorému speje Cirkev Kristova. V Panne Márii Cirkev už dosiahla plnej dokonalosti. "Kresťania sa usilujú rásť vo svätosti premáhaním hriechu; a preto obracajú svoje oči k Márii, ktorá žiari celému spoločenstvu veriacich ako vzor čnosti. Cirkev, keď zbožne rozjíma a uvažuje o nej vo svetle Slova, ktoré sa stalo telom, vchádza s úctou hlbšie do najvyššieho tajomstva vtelenia a pripodobňuje sa vždy viacej a viacej svojmu Ženíchovi" (65).

c) Tretia časť traktátu zaoberá sa úctou Panny Márie v Cirkvi. Panna Mária bola v Cirkvi uctievaná od najstarších čias ako Matka Božia. Veriaci vždy hľadali u nej pomoc a ochranu. Mariánska úcta však "sa podstatne líši od poklony, ktorá sa vzdáva vtelenému Slovu, ako i Otcovi a Svätému Duchu, a v najvyššej miere k nej (tejto poklone) prispieva" (66).

Vatikánsky snem v dokumente o Panne Márii odporúča správnu mariánsku úctu a tie pobožnosti, ktoré cez storočia schválil učiteľský úrad Cirkvi. Varuje bohovedcov a kazateľov slova Božieho, aby sa chránili pred falošným preháňaním ako i pred úzkoprsosťou, keď uvažujú o jedinečnej hodnosti Matky Božej. "Nech vyhýbajú všetkému, či v slovách alebo v konaní, čo by mohlo viesť odlúčených bratov alebo kohokoľvek iného do bludu ohľadne pravej náuky Cirkvi. Ďalej nech veriaci pamätajú, že pravá úcta nepozostáva v jalovej a pominuteľnej citovosti, ani v prázdnej dôverčivosti, lež vychádza z pravej viery, ktorou sme vedení k poznaniu vznešenosti Matky Božej a pohýňaní k synovskej láske k našej Matke a k nasledovaniu jej čností" (67).

Traktát sa končí vrelou výzvou na veriacich, aby prosili Matku Božiu a Matku ľudstva, že by tak, ako pomáhala pri počiatkoch Cirkvi svojimi modlitbami, teraz orodovala u svojho Syna za šťastné zjednotenie kresťanov i nekresťanov ako Ľudu Božieho.

ZHODNOTENIE

Pri celkovom hodnotení traktátu o Panne Márii treba mať na zreteli predne okolnosť, ktorú jasne vyjadrili Otcovia snemu na počiatku dokumentu, že nemienia podať úplnú náuku o Panne Márii, ani nechcú vyniesť konečný úsudok o mariologických otázkach, ktoré bohovedci dosiaľ dostatočne neobjasnili. Mariológom sa ponecháva voľnosť pridŕžať sa v náuke

o Panne Márii rozličných mienok, ktoré sa pretriasajú v katolíckych školách, a tieto mienky ďalej objasňovať a zdôvodňovať.

Traktát o Panne Márii prijatý do Konštitúcie o Cirkvi podáva solídnu náuku o Panne Márii, založenú na textoch Svätého Písma a na svätých Otcoch. Otcovia snemu usilovali sa vyhnúť kontroverzným otázkam a výrazom ako i novým titulom Panny Márie. No z použitých textov Svätého Písma a ich rozboru jasne vyplýva aktívna účasť Panny Márie na vykúpení ľudstva. Výraz "spoluvykupiteľka" sa nevyskytuje v texte traktátu, no vyplýva z celého kontextu. Nevyskytuje sa ani výraz "sprostredkovateľka všetkých milostí", no výraz "materstvo Márie v poriadku milosti", ktorý Otcovia snemu použili, má v podstate ten istý význam. Pápež Pavel VI. pri zakľúčení tretieho zasadania snemu a pred promulgovaním Konštitúcie o Cirkvi svojou autoritou dal Panne Márii nový titul "Matky Cirkvi". I tento titul jasne vyplýva z kontextu traktátu o Panne Márii.

Novosťou mariánskeho dokumentu je predstavenie Panny Márie ako typu, čiže obrazu a vzoru Kristovej Cirkvi. Na tomto základe traktát o Panne Márii stáva sa časťou náuky o Cirkvi. Týmto bodom sa mariológia účinne obohacuje. Katolícki teológovia budú sa akiste týmto novým zorným uhlom mariológie ešte veľa zaoberať, ho rozvádzať a aplikovať.

Traktát o Panne Márii vyvrátil očakávania niektorých jednotlivcov, že na Vatikánskom sneme bude celá mariológia zmenená a že liturgická úcta k Panne Márii bude podstatne zredukovaná. Nič takého sa nestalo. Ba možno povedať, že na Vatikánskom sneme sa náuka o Panne Márii zaskvela v novej kráse. Na žiadnom cirkevnom sneme neprejednávala sa náuka o Panne Márii tak systematicky, v takom rozsahu a hĺbke ako na Druhom vatikánskom sneme. Ôsma hlava Konštitúcie o Cirkvi odstraňuje predpoklady pre akékoľvek degradovanie Panny Márie v katolíckej Cirkvi. Vatikánsky snem dáva mariológii nové zdôvodnenie a mariánskej úcte ďalšie prehĺbenie. Nový rozvoj mariológie a mariánskej úcty je na obzore.

SLOVENSKÉ CYRILOMETODSKÉ AKCIE V JUBILEJNOM ROKU 1963-1964 (II)

Dr. Imrich Kružliak

Na hlavnej stene, zdobiacej hlavný oltár, je umiestená rozmerná farebná a monumentálna mozaika, znázorňujúca sv. Cyrila a Metoda, ako privádzajú do Ríma svojich slovenských žiakov a ako žiadajú schváliť slovienske knihy a sloviensku liturgiu. Nad nimi vyčnieva cyrilometodský dvojkríž. Sv. Cyril drží v rukách knihu. Pútnické palice apoštolov majú znázorňovať ich dlhú namáhavú púť do Ríma zo Svätoplukovej ríše starých Slovienov. Nad ich hlavami je symbol pápežskej moci (skrížené kľúče) s nápisom "Ubi Petrus" (kde je Peter) a pod ich nohami je symbol Cirkvi vystavenej na skale s nápisom "Ibi Ecclesia" (tam je Cirkev). Po oboch stranách sú podoby žiakov vierozvestov zo školy blatnohradskej, na každej strane šesť, spolu dvanásť — ako počet apoštolov. Žiaci prichystaní na kňazské svätenie držia v rukách zažaté sviece a na ľavej ruke majú poskladané liturgické rúcha, pričom prvý zľava nesie procesionálny kríž. Postavy apoštolov tvoria svislé a postavy žiakov priečne rameno kríža, ktorému zlaté a zlatisté farby mozaiky dodávajú dojímavý, trblietavý výraz.

V štyroch voľných poliach veľkého kríža, rozdelených jeho ramenami, sú štyri hlavné výjavy zo života apoštolov: 1) schválenie slovienskej liturgie pápežom Hadriánom II., 2) schválenie slovienskych posvätných kníh, 3) vysvätenie cyrilometodských žiakov za kňazov a 4) vyhlásenie bully *Industriae Tuae* slovienskym kniežatám sv. Metodom. Všetky výjavy sú vypracované monochromaticky, *en camäieu,* z mozaík hnedej farby ako subdominanty.

Prvý bočný oltár zdobí farebná mozaika Božského Srdca. Je to postava Dobrého pastiera so srdcom na hrudi, ktorý vyslobodzuje ovečku z tŕnia. Ako taký, oltár je venovaný Slovákom žijúcim v cudzine. Druhý bočný oltár zdobí mozaika Sedembolestnej Panny Márie. Je to zošľachtená farebná štylizácia umelecká podľa vzoru šaštínskej Piety, kde Sedembolestná drží v náručí mŕtve telo svojho Syna. Pod obrazom je slovenský znak; výraz idey, že ide o Patrónku Slovenska.

Mozaiku týchto oltárov vypracovala talianska firma Ferrari-Bacci v Pietrasanta. Podľa umeleckých nákresov Dr. Cincíka a pod jeho dozorom, pracovné kartóny mechanicky zväčšil kreslič mozaikových dielní prof. Vezzoni. Mozaikári vypracovali podľa

nich príslušné mozaiky. Pracovné kartóny boli v kaplnke už pri posviacke Ústavu, ale mozaiky Dr. Cincíka, zostavené z viac ako 1,000,000 kúskov mozaík, boli hotové až v novembri 1963.

Farebné sú aj obloky vo výklenkoch oboch bočných oltárov. Do výklenku oltára Dobrého pastiera vložil Cincík symbol charity Spasiteľa voči ľudstvu. Je to vyobrazenie pelikána, ktorý svoju krv dáva vlastným mláďatám. Na vrchnom a spodnom poli tohto obloka je nápis, ktorý je heslom protektora Ústavu, biskupa Andreja Grutku, "Ubi Charitas, ibi Deus".

Na druhom obloku vyobrazil Cincík veľkonočnú zástavu (ako symbol Kristovho víťazstva nad smrťou), pod ktorou leží Baránok Boží na hrubej knihe siedmych mystérií, ktoré naznačil siedmymi pečaťami, visiacimi na stužkách z knihy kresťanských tajomstiev.

Technické vypracovanie farebných oblokov podľa nákresov Dr. Cincíka vykonala firma Jean Barillet v Paríži, ktorá vypracovala aj hlavné obloky kaplnky podľa návrhov a kresieb Dr. Cincíka.

Dr. Cincík určil tiež sloh a figurálnu schému 14. staníc Krížovej cesty, ktoré boli objednané u chýrnych drevorezbárov v doline Ortisei Val' Gardena pri Bolzane v Taliansku.

Správa Ústavu sa rozhodla umelecky vyzdobiť aj veľkú predsieň kaplnky. Hlavnú stenu — 8 m dlhú a vyše 3 m vysokú — špeciálne upravili pre umiestenie rozmernej dekorácie tým, že zrušili pôvodne plánovaný oblok proti hlavnému vchodu do budovy.

Po inštalovaní mozaik a farebných oblokov v kaplnke Cincík v lete 1964 vypracoval aj plány na výzdobu veľkej predsiene Ústavu. Za hlavnú dekoratívnu tému použil tu 1100ročnú cyrilometodskú tradíciu Slovákov. Jadrom je tu arcidiecéza sv. Metoda na Veľkej Morave, ktorú Cincík predstavuje ako symbol slovenskej štátnosti, založenej a rozšírenej dynastiami Pribinovcov a Mojmírovcov. Na veľkej ploche steny (od povaly až po dlažbu), pokrytej panelmi zo svetlejšieho talianskeho orechového dreva, bola navrhnutá a vyrezaná silueta Veľkej Moravy za kráľa Svätopluka (v dobe jej najväčšieho rozsahu) a za arcibiskupa Metoda. Do tejto kompozície pojal Cincík aj územia misijnej činnosti sv. Metoda, a to v Povislí nad Karpatmi a v oblasti Hornej Tisy. Tým naznačil poslanie sv. Metoda ako pápežského legáta, ktorý mal šíriť kresťanskú vieru aj susedným slovanským národom.

V strede obrazu Veľkomoravskej ríše umiestil zas obrys dnešného Slovenska. Na tejto ploche, akoby zo srdca Veľkej Moravy, vyčnievajú bronzové reliefy katedrál na dnešnom Slovensku, a to v Trnave, Nitre, Banskej Bystrici, Rožňave, Spišskej Kapituli, Košiciach a gréckokatolíckej katedrály v Prešove. Po celej dĺžke steny, nad štylizovaným útvarom, skvie sa nápis z liatych veľkých bronzových písmen: SLOVACCHIA COR ARCIEPISCOPATUS SCTI METHODII.

Po oboch stranách dekoratívnej maľby Veľkej Moravy sú, podľa Cincíkovho návrhu, umiestené dve veľké mramorové tabule pastelovej hnedej farby (ondagata). Na jednej, s pamätnými citátmi z prejavov pápežov Jána XXIII. a Pavla VI., ktoré povedali pri zakladaní Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, je pripevnený bronzový relief tváre Jána XXIII. a Pavla VI. Na druhej tabuli je bronzový relief sv. Cyrila a Metoda a pod ním text, ktorý vysvetľuje okolnosti vzniku Ústavu sv. Cyrila a Metoda a jeho zasvätenie kresťanstvu a slovenskej kultúre.

Mestá, osady, hrady a sídliská známe z histórie na území arcibiskupstva sv. Metoda sú tiež vykladané plastickými, z bronzu liatymi písmenami, ako aj dôležité archeologicky objavené lokality až do roku 1965. Vysvetlivky sú tiež vyložené bronzovými písmenami v latinskom, slovenskom a anglickom jazyku.

V októbri 1964 dal Cincík za svojho pobytu v Ríme odliať bronzový relief protektora Ústavu, biskupa A. Grutku. Relief má podobu madajlonu, o priemere 30 cm, a je pripevnený na tablici z orechového dreva. Pod ním je nápis, ktorý vyzdvihuje zásluhy vyobrazeného biskupa Andreja G. Grutku.

V AMERIKE A KANADE

V Amerike a Kanade boli to zvlášť slovenskí katolícki hodnostári, menovite biskup A. Grutka, opát Teodor J. Kojiš, Msgr. Miloš K. Mlynarovič, ale aj iní, ďalej predstavitelia slovenských organizácií a tiež niektorí jednotlivci, ako vzácny Štefan Roman z Kanady, ktorí sa mimoriadne pričinili o úspech slovenských cyrilometodských o s l á v na pôde Spojených Štátov a Kanady. Veľký záujem o tieto oslavy prejavili však aj jednoduchí ľudia, katolíci i gréckokatolíci, ktorí sa na nich zúčastňovali v obdivuhodnom počte. Dokumentovali tak vernosť cyrilometodskej tradícii a vernosť viere svojich otcov.

Niektoré pozoruhodné cyrilometodské slávnosti v Amerike

spomenul som už v prvej časti svojej štúdie.[103] Žada sa však doplniť tieto údaje a zaznačiť, pokiaľ možno, všetky väčšie cyrilometodské oslavy, na ktorých v jubilejnom roku 1963 vzdávali Slováci úctu svojim apoštolom; jedno, v ktorej krajine na našej zemi. Treba poznamenať, že tieto oslavy na niektorých miestach začali už roku 1962 a ich dozvuky prejavili sa zas až v roku 1964.

Bedford, Ohio. 8. júla 1962 boli tu pri svätyni Panny Márie Levočskej prvé slovenské cyrilometodské oslavy na pôde Ameriky. Biskup A. Grutka a opát Teodor J. Kojiš otvorili pri tejto príležitosti cyrilometodský rok v Amerike. Súčasne vykonali tu verejnú zbierku na Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme.

Winnipeg, Man. (Kanada). 23. februára 1963 boli v tomto kanadskom meste dôstojné cyrilometodské slávnosti za účasti zástupcov aj iných národností. Msgr. Ján Rekem využil túto príležitosť, aby pomocou tlače (Sunday Herald, Feb. 17, 1963) zoznámil aj kanadskú verejnosť s významom cyrilometodskej ideje v slovenských dejinách. Slávnosti usporiadali miestne slovenské katolícke spolky. Prítomný bol aj generálny vikár diecézy, Msgr. O. J. McInerney, ktorý slúžil sv. omšu. Kazateľom bol rektor univerzitného kolégia H. Kierans S.J. Na bankete slávnostným rečníkom bol poslanec provincie L. L. Despardins, ktorý poukázal na pohnuté dejiny Slovákov. Redaktor miestneho katolíckeho týždenníka Sunday Herald prečítal tu pozdravný list metropolitu ukrajinských katolíkov v Kanade, arcibiskupa Maxima Hermaninka, ktorý dojímavými slovami pozdravoval túto slávnosť a oceňoval zásluhu Slovákov na udržaní cyrilometodskej tradície.

Bridgeport, Conn. 10. marca 1963 usporiadali tu veľké cyrilometodské slávnosti Slováci zo štátu Connecticut za účasti miestneho biskupa Waltera W. Curtisa a biskupa A. Grutku. Oslavy mali nadšený priebeh hlavne zásluhou duchovného slovenskej osady sv. Cyrila a Metoda, Jána Murcku. Slávnosť telegraficky pozdravil aj pápež Ján XXIII. Tieto oslavy našli zaslúžený ohlas aj v americkej tlači. Pri zbierke na Ústav sv. Cyrila a Metoda miestny biskup vyhlásil, že sám dá toľko, koľko na slávnosti nazbierajú Slováci. Keďže Slováci dali $11,000, ďalších $11,000 dal potom biskup Curtis, takže z bridgeportskej slávnosti poslali na Ústav do Ríma $22,000.[104]

---

103) *Písomné a výtvarné prejavy cyrilometodského kultu u Slovákov* (Most 1963, roč. X., č. 1-4, str. 132 a nasl.).

104) *Jubilejné oslavy v bridgeportskej diecéze* (Hlasy z Ríma, roč. XII., č. 4, apríl 1963, str. 8).

Na mnohých miestach v Spojených Štátoch i v Kanade spomínali Slováci významné cyrilometodské jubileum i pri oslavách 24. výročia vyhlásenia Matice slovenskej.[105] Kanadský Slovenský podporný spolok spomínal tisícsté výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a sté výročie založenia Matice slovenskej na svojej konvencii v dňoch 16. a 17. marca 1963 v Toronte, Ont. 14. marca 1963, v Dome reprezentantov vo Washingtone, D. C., Msgr. Jozef Baran predriekal slovenskú modlitbu, pričom spomínal aj tisícsté výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda k slovenským predkom. V dňoch 5. a 6. apríla 1963 zvolala Slovenská Liga v Amerike národnú konferenciu do Washingtonu, D. C., na ktorej oslávila veľké cyrilometodské i matičné jubileum. Bola to manifestácia za jednotu amerických Slovákov a prejav vernosti tradícii cyrilometodskej a matičnej.[106]

Danville, Pa. V dňoch 27. a 28. apríla a 5. mája 1963 uctili tu sestry sv. Cyrila a Metoda pamiatku svojich patrónov na slávnostnej akadémii. Študentky Akadémie sv. Cyrila, oblečené v slovenských krojoch, predviedli pritom umelecký program s obrazmi z dejov Veľkej Moravy a zo života sv. apoštolov. Program doprevádzaný spevmi a tancami mal nielen symbolický význam, ale aj umeleckú hodnotu. Text programu pripravila sestra Serafína z Wilkes-Barre, Pa., ktorá bola i režisérkou predstavenia. Zásluha za to patrí aj predstavenej Akadémie, matke Krescencii. Bol to jeden z najoriginálnejších programov na cyrilometodských oslavách v Amerike.[107]

Fort William, Ont. (Kanada). 28. apríla 1963 oslavovali tu slovenské spolky a združenia spoločne veľké výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na územie slovenských predkov. Na oslavách vo Fort William, kde je najstaršia slovenská farnosť v Kanade, zúčastnili sa aj miestny biskup J. Jennings, D.D., mayor mesta E. Reed, poslanec Hubert Badanaii, opát T. J. Kojiš, Msgr. Mlyna-

---

105) Hlasy z Ríma, roč. XII., č. 5. mája 1963, str. 9.
Jednota (Middletown, Pa.) z 13., 20., 27. marca, z 3. a 10. apríla 1963.
Slovák v Amerike (Middletown, Pa.) z 13., 20., 27. marca a z 3., 10. a 17. apríla 1963.
Stanislav Mečiar: *Cyrilometodské výročie a Matica slovenská* (Hlasy z Ríma, roč. XII., č. 7-8, júl-august 1963, str. 16-17).

106) Slovák v Amerike z 10. a 17. apríla 1963.

107) Fr. Aug. Záň: *Slávnostná cyrilometodská akadémia v Danville* (Jednota, 8. mája 1963, str. 1-2). — *Duchovná obnova v 1100ročnom jubileu* (Jednota, 15. mája 1963, str. 1-2).

rovič a iní. Slávnosť mala bohatý program a našla značný ohlas aj v kanadskej tlači.

Pittsburgh, Pa. 28. apríla 1963 oslávila cyrilometodské jubileum aj slovenská farnosť sv. Gabriela v Pittsburghu, Pa., a to za účasti miestneho biskupa J. J. Wrighta, početného slovenského duchovenstva a veriacich.

Wilkes-Barre, Pa. V dňoch 14. a 15. mája usporiadalo tu Sdruženie Slovenských Katolíkov v Amerike svoju 42. konvenciu, ktorej program sa úplne niesol v duchu veľkého cyrilometodského jubilea. Bola to vlastne cyrilometodská slávnosť celej scrantonskej diecézy. Pontifikálnu omšu celebroval scrantonský biskup Jerome Hannan a príležitostnú kázeň povedal biskup A. Grutka.

Hamilton, Ont. (Kanada). 26. mája 1963 boli v tomto meste mohutné cirkevné slávnosti Marian Day, na ktorých sa zúčastnil aj miestny biskup F. Ryan, biskup Harrington, torontský ukrajinský gréckokatolícky biskup Borecký, opát T. J. Kojiš, Msgr. Šuba, predstavitelia Kanadskej Slovenskej Ligy Ján Lukáč a Dr. J. Kirschbaum, ako aj asi 30,000 veriacich rozličných národností z celého hamiltonského biskupstva. Slovenskú účasť na týchto slávnostiach, ktorá mala jasný cyrilometodský charakter, pripravil duchovný slovenskej farnosti Rev. I. Füzy. Na slávnosti vystúpil aj slovenský alegorický voz s krojovými skupinami a sochami sv. Cyrila a Metoda.[108]

Welland, Ont. (Kanada). 26. mája 1963 usporiadali tu pekne pripravenú cyrilometodskú oslavu, ktorá mala spontánny slovenský charakter.

Sudbury, Ont. (Kanada). 2. júna 1963 mali tu miestni Slováci dôstojnú cyrilometodskú oslavu. Po gréckokatolíckych bohoslužbách, ktoré slúžil Andrej Krafčík CSSR z Toronta, Ont., zišli sa účastníci na bankete, kde o dejinách a význame cyrilometodskej misie pre Slovákov hovorili predseda Slovenského národného domu Juraj Tomša a po ňom Pavol Zamiška, A. Krafčík CSSR a iní. Na programe boli i slovenské recitácie a spevy.

Danville, Pa. 3. júna 1963 graduantky Akedémie sv. Cyrila pripravili graduačnú slávnosť, ktorá mala cyrilometodský charakter nielen svojím zovňajškom, ale i obsahom a precítením.

---

108) ***Mohutné oslavy v Hamiltone, Kanada*** **(Hlasy z Ríma, roč. XII., č. 6. júna 1963, str. 5).**
Štefan Manda: ***Jedinečné oslavy sv. Cyrila a Metoda v Hamiltone, Ont.*** **(Jednota, 5. júna 1963, str. 1-2).**

New York, N. Y. 22. júna 1963 bola v katedrále sv. Patrika veľkolepá cyrilometodská slávnosť slovenských osád newyorskej diecézy. Organizátorom slávnosti bol farár slovenskej osady sv. Jána Nepomuckého v New Yorku, Msgr. Štefan Krasuľa. Na slávnosti zúčastnilo sa mnoho veriacich a vyše 100 dievčat v študentských uniformách, ktoré pod vedením sestry z rehole sv. Cyrila a Metoda spievali pri bohoslužbách. Celebroval biskup J. McGuire, kázal biskup A. Grutka. Prítomný bol aj veľký priateľ Slovákov, biskup Joseph F. Flannelly. Newyorkská cyrilometodská oslava slovenských osád našla značný ohlas aj v americkej tlači, ktorá pri tejto príležitosti poukazovala na kultúrnu a náboženskú starobylosť Slovákov.[109]

Oxford, Mich. 23. júna 1963 bola v tomto meste spoločná cyrilometodská slávnosť Slovákov zo štátu Michigan. Na majetku slovenských sestier dominikánok, ktoré už 40 rokov udržujú slovenského ducha v Amerike, zhromaždilo sa asi 2,000 Slovákov, aby uctili pamiatku slovenských apoštolov, sv. Cyrila a Metoda. Sv. omšu celebroval detroitský arcibiskup Dearden, kázal biskup Grutka. Prítomný bol aj výpomocný biskup Green z Lansingu. Sestry dominikánky vydali k tejto príležitosti spomienkové pohľadnice a medajlu. Na národnej slávnosti prehovoril prof. M. Lacko S J. z Ríma. Slávnosť mala folkloristický charakter a povzbudila národného ducha účastníkov.

Montreal, Que. (Kanada). 24. júna 1963 bol tu slávnostný pochod na počesť patróna quebeckej provincie sv. Jána Krstiteľa. V sprievode kráčala aj slovenská krojovaná skupina s alegorickým vozom, znázorňujúca postavy slovenských vierozvestov, sv. Cyrila a Metoda. Slávnosť usporiadali Francúzi, ktorí si priali, aby Slováci v jubilejnom cyrilometodskom roku vystúpili s pripomienkou svojich národných apoštolov.

Toronto, Ont. (Kanada). V dňoch 29. a 30. júna 1963 boli tu veľkolepé celokanadské slovenské cyrilometodské slávnosti.[110] Tieto slávnosti, na ktoré prišlo okolo 10,000 ľudí, boli zaiste najväčšou slovenskou cyrilometodskou manifestáciou v zahraničí. Usporiadali ich spoločne slovenskí katolíci a gréckokatolíci na čele so slovenským priemyselníkom a rodoľubom Štefanom Romanom. Zúčastnilo sa na nich 17 arcibiskupov a biskupov na čele s apo-

---

109) *Traja biskupi na oslave v New Yorku* (Jednota, 10. júla 1963, str. 3).

110) *Mohutné cyrilometodské oslavy v Toronte* (Jednota, 10. júla 1963, str. 1 a 8).

štolským delegátom arcibiskupom Šebastiánom Baggiom z Ottawy. Oslavy boli pod protektorátom hlavného guvernéra Kanady G. P. Vaniera. Prítomní boli guvernér provincie Ontaria, E. Rowe, ako zástupca hlavného guvernéra a kráľovny Alžbety II., minister zahraničia federálnej vlády P. Martin, ministerský predseda provinciálnej vlády Ontaria, J. Roberts, minister občianstva v provinciálnej vláde J. Yaremko, predstavitelia mesta Toronta, zástupci slovenských spolkov a združení v Kanade, zástupci rozličných národností a početní kňazi a veriaci zo Spojených Štátov a Kanady na čele s čestným predsedom osláv ukrajinským biskupom J. Boreckým a predsedom osláv biskupom A. Grutkom. Slávnosti trvali dva dni a dlho ich starostlivo pripravovali náboženský výbor na čele s Rev. M. Rusnákom, kultúrny výbor na čele s Dr. J. Kirschbaumom a sekretár J. Puhký.

Bohoslužby v katolíckej katedrále sv. Michala celebroval 29. júna arcibiskup F. Pocock, kázeň povedal biskup A. Grutka. Po bohoslužbách bol veľkolepý banket, na ktorom sa zúčastnilo 1,280 hostí. Tu odzneli cenné prejavy pri príležitosti veľkého slovenského náboženského a kultúrneho jubilea, ktoré povedali Štefan B. Roman, ktorý mal hlavnú zásluhu na usporiadaní týchto veľkých slávností, a hlavný rečník dňa, kanadský minister zahraničia P. Martin, ktorý vyslovil obdiv slovenskému národu a vyzval jeho príslušníkov, aby zostali verní dedičstvu, ktoré im zanechali sv. Cyril a Metod. Apoštolský delegát odovzdal pri tejto príležitosti Štefanovi Romanovi rád sv. Gregora Veľkého, ktorý mu udelil pápež Ján XXIII. V prestávkach vystúpili slovenskí umelci, husľový virtuóz Karol Dobiáš a operný spevák Ladislav Pudiš z Ríma.

30. júna, v druhý deň slávnosti, boli na torontskom výstavisku slávnostné byzantsko-slovanské bohoslužby, ktoré celebroval arcibiskup Bukatko v cyrilometodskom staroslovenskom jazyku za asistencie viacerých biskupov. Kázeň povedali apoštolský delegát arcibiskup Baggio, ako aj biskupi Borecký a Grutka.

Popoludní bol slávnostný festival slovanských spevov a tancov, na ktorom účinkovali tanečné, spevácke a hudobné skupiny skoro všetkých slovanských národov.

Torontské cyrilometodské slávnosti, i so záverečnou Garden Party u Št. Romana, boli priam historickou udalosťou zahraničných Slovákov. Našli veľký ohlas v kanadskej tlači, rozhlase a televízii. Kanadský Slovák (orgán Kanadskej Slovenskej Ligy) z 13. júla 1963 je celý venovaný torontským slávnostiam. Treba

tiež poznamenať, že usporiadatelia týchto slávností vydali pamätné programy[111] s cyrilometodskou ornamentikou, s anglickým prekladom básne Karola Kuzmányho "Kto za pravdu horí", so stručným zhodnotením cyrilometodskej misie u Slovákov a s krátkymi pozdravmi, prejavmi ako i s fotografiami predsedov slávností a účinkujúcich umelcov. Zprávy o torontských cyrilometodských oslavách priniesli všetky významnejšie slovenské časopisy v zahraničí. Nezaznamenali ich len tie, ktoré nepochopili národný a kultúrny význam tohto veľkého jubilea v živote Slovákov.

Washington, D. C. 30. júna 1963 zhromaždilo sa vyše 1,200 členov Východnej oblasti Sdruženia Slovenských Katolíkov v Amerike na jubilárnej cyrilometodskej púti v Národnej svätyni vo Washingtone, D.C.[112] Bol to jeden z najkrajších cyrilometodských podnikov, aké usporiadalo SSK v Amerike. Bohoslužby v Národnej svätyni Nepoškvrneného počatia Panny Márie celebroval výpomocný washingtonský biskup Philip M. Hannan, kázeň mal Rev. Pavol Pekárik. Slovenskí katolíci v Amerike každročne putujú do Národnej svätyne, kde sú tiež veľké sochy sv. Cyrila a Metoda, ktoré sami zakúpili, a kde postavili aj krásnu kaplnku Sedembolestnej Panny Márie za vyše $125,000. Na druhý deň účastník púte Rev. Michal Churak otvoril zasadnutie Domu reprezentantov modlitbou na oslavu cyrilometodského jubilea.

Lorain, Ohio. 30. júna 1963 usporiadali miestne slovenské spolky spoločné cyrilometodské oslavy pod vedením svojho duchovného otca, Rev. Jozefa Ungvárskeho. Slávnostným rečníkom bol Msgr. František Duboš.

V období 1. až 14. júla 1963 viacerí americkí guvernéri, na požiadanie Slovenskej Ligy v Amerike, vyhlásili cyrilometodské týždne alebo cyrilometodské dni, aby aj týmto spôsobom uctili pamiatku svätcov, ktorí pred 1100 rokmi priniesli kresťanstvo Slovákom, z ktorých veľké percento našlo v Amerike svoju druhú vlasť. Guvernér štátu Pennsylvania, William W. Scranton, vydal pri tejto príležitosti zvláštnu proklamáciu[113], v ktorej medzi iným oceňuje aj príspevok Slovákov k americkému pokroku.

---

111) Išlo tu o programy folkloristického festivalu a slávnostného banketu, ktoré boli doplnkom cyrilometodských náboženských slávností.

112) *Vyše 1200 sdruženiarov na púti vo Washingtone* (Jednota, 3. júla 1963, str. 1 a 8).

113) Guvernér William W. Scranton vo svojej proklamácii zo 6. júna 1963 hovorí: "Pretože štát Pennsylvania má medzi svojimi obyvateľmi veľký počet Pennsylvančanov slovenského pôvodu, ktorí

Cleveland, Ohio. 4. júla 1963 bola tu spoločná cyrilometodská oslava slovenských osád z Clevelandu a okolia za účasti vyše 5,000 Slovákov. Oslavy mali dve časti, a to v Bedforde a v Clevelande. V Bedforde, O. bola slávnosť na pozemkoch sestier sv. Vincenta pri svätyni Levočskej Panny Márie. Bohoslužby odbavil opát T. J. Kojiš, kázeň povedal Msgr. Mlynarovič. Byzantsko-slovanské bohoslužby odbavili Rev. Nikolaj Ivan a M. Lacko S. J. z Ríma, ktorý povedal aj kázeň. Dojímavo pôsobili tiež spevy chóru sv. Benedikta pod vedením J. Ďuriša.

Na kultúrnej akadémii v Clevelande vystúpili traja prítomní slovenskí básnici M. K. Mlynarovič, M. Šprinc a K. Strmeň. Aj táto slávnosť našla pozoruhodný ohlas v americkej tlači a televízii.[114] Zúčastnili sa na nej aj zástupci iných slovanských národných skupín v Amerike.

Whiting, Ind. 6. a 7. júla 1963 boli tu diecézne cyrilometodské slávnosti s bohatým náboženským a kultúrnym programom. Glagolskú omšu celebroval tamojší biskup Andrej Grutka za staroslovenských liturgických spevov katedrálneho sboru pod vedením Rev. J. Gašparíka.[115] Kazateľom bol Michal Lacko S. J. Na kultúrnej slávnosti katedrálny sbor predviedol Ruppeltov Staroslovenský Otčenáš a slovenské ľudové spevy. Vystúpili tu tiež operný spevák Ladislav Pudiš z Ríma, americko-slovenský spevák Roman Nižník so svojou tanečnou a speváckou skupinou z Pittsburghu, Pa., a sl. Furiaková. Prehovorili biskup Grutka po anglicky a Msgr. Mlynarovič po slovensky.

Na uchovanie pamiatky na cyrilometodské oslavy v diecéze Gary vydali cennú Pamätnicu s príležitostným anglickým a slo-

---

v hojnej miere prispeli k nášmu pokroku prajným výsledkom na všetkých poliach; pretože mnohé spolky, kostoly, školy a iné ustanovizne sa založili v Pennsylvanii za posledné storočie na počesť sv. Cyrila a Metoda, apoštolov slovenského národa, ktorých 1100. výročie príchodu na Slovensko sa spomína tohto roku; a pretože sviatok sv. Cyrila a Metoda sa oslavuje na Slovensku 5. a v Spojených Štátoch 7. júla: teda ja, William W. Scranton, guvernér státu Pennsylvania, vyhlasujem týždeň od 1. do 7. júla 1963 za týždeň sv. Cyrila a Metoda v Pennsylvanii . . ." (Slovák v Amerike, 19. júna 1963, str. 1).

114) *Cleveland oslávil Cyrilometodský deň* (Jednota, 10. júla 1963, str. 1 a 8).

115) Rev. M. Gašparíka, L. Pudiša a R. Nižníka pozval na oslavy sám biskup A. Grutka, ktorý sám zostavil aj program týchto slávností, ktoré usporiadalo šesť slovenských osád jeho diecézy. — *Krásne cyrilometodské oslavy v diecéze Gary, Ind.* (Slovák v Amerike, 31. júla 1963, str. 1 a 6).

venským textom. Rev. M. Gašparík pre túto príležitosť zložil glagolskú omšu v staroslovenčine.

Osadná škola Najsvätejšej Trojice v Gary, Ind., usporiadala cyrilometodské oslavy už v júni 1963, kedy predviedla tiež hru zo života sv. vierozvestov, nazvanú "Volil som múdrosť".[116]

Početné slovenské osady, farnosti a spolky oslávili veľké cyrilometodské jubileum 7. júla 1963, kedy sa v Amerike svätí sviatok sv. Cyrila a Metoda.

Chicago, Ill. 7. júla 1963 zaplnilo asi 2,500 Slovákov z Chicaga a okolia veľké Brother Rice Auditorium, aby sa zúčastnili na oslave cyrilometodského jubilea. Bola to spoločná oslava slovenských osád v Chicagu. Pri bohoslužbách, ktoré celebroval biskup Alojz Wyczislo, ako zástupca kardinála Mayera, spievali spojené spevokoly slovenských osád pod vedením Rev. R. Škribu. Kázeň povedal biskup A. Grutka. Po bohoslužbách prehovoril tiež Michal Lacko S. J., ktorý oboznámil prítomných aj s Ústavom sv. Cyrila a Metoda v Ríme.

Danville, Pa. 7. júla 1963 usporiadali dojímavé cyrilometodské oslavy aj sestry sv. Cyrila a Metoda v Danville. Na slávnosti sa zúčastnili tiež sestry z okolitých kláštorov a škôl. Slávnosť mala viac interný ráz, preto ju nazvali "slávnosťou cyrilometodskej rodiny".[117] Bola spojená so zlatým jubileom obliečky štyroch sestier a so strieborným jubileom obliečky ôsmych sestier. Bohoslužby celebroval miestny biskup George Leech a kázeň povedal biskup G. B. Flahiff, ktorý na príklade sestier cyriliek demonštroval význam dedičstva sv. Cyrila a Metoda. Kláštorný sbor spieval cyrilometodskú gregoriánsku omšu a na konci slavianske Magnificat a cyrilometodskú hymnu Duša kresťanská.[118]

Lakewood, Ohio. 7. júla 1963 bola cyrilometodská oslava aj v osade sv. Cyrila a Metoda v Lakewoode. Slávnosť bola spojená s oslavou 60. výročia založenia osady.[119] Miestny farár Msgr. Fr. Duboš, ktorý tu pôsobí už dlhé roky, spojil túto slávnosť s cyrilometodským jubileom a dal jej tým slávnostný cyrilometodský charakter. Na slávnosti sa zúčastnil aj biskup Ján Whealon, ktorý

---

116) Jozef Sedlák: *Volil som múdrosť* (Jednota, 19. júna 1963, str. 2).
117) Fr. Aug. Záň: *Okázalá slávnosť cyrilometodskej rodiny v Danville* (Jednota, 17. júla 1963, str. 1 a 6).
118) Rev. A. Bajan: *Oslavy v Danville, Pa.* (Hlasy z Ríma, č. 9-10, sept.-okt. 1963, str. 20-21)).
119) *Osada sv. Cyrila a Metoda v Lakewoode, Ohio, slávila 60. výročie* (Jednota, 17. júla 1963, str. 1 a 6).

celebroval slávnostnú omšu. Anglickým kazateľom bol Msgr. Michal Ivanko. Predtým slúžil pontifikálnu omšu Msgr. Duboš, pri ktorej po slovensky kázal Rev. M. Šprinc. Na slávnosti sa zúčastnilo vyše 660 Slovákov na čele s predstaviteľmi slovenských spolkov a početných kňazov. Lakewoodské oslavy vyzneli ako krásny hold slovenským apoštolom a ako vďaka pestovateľovi ich kultu Msgr. Fr. Dubošovi, ktorého zásluhou stojí tu najväčší a najkrajší slovenský cyrilometodský kostol na svete.[120]

Shamokin, Pa. 7. júla 1963 oslávila tunajšia slovenská osada Nanebevzatia Panny Márie cyrilometodské jubileum za peknej účasti veriacich a za prítomnosti zástupcov iných slovanských národností. Bohoslužby odbavil miestny farár Karol Petrášek. Spevokol viedla sestra Paschala z rádu sestier sv. Cyrila a Metoda. Slovensky kázal mladý diecézny kňaz Tomáš J. Kujovský. Na bankete mala hlavný prejav prvá graduantka na Akadémii sv. Cyrila a Metoda v Danville, Pa., Alžbeta Lipovská. Jej výzva, aby Slováci zostali verní svojmu rodu, reči a cyrilometodskému dedičstvu, hlboko zapôsobila na prítomných. Po nej prehovorili aj zástupci slovanských národnostných skupín žijúcich v meste. Slávnosť sa skončila zaspievaním cyrilometodskej hymny Duša kresťanská.

Perth Amboy, N. J. 7. júla 1963 usporiadala tu cyrilometodskú slávnosť slovenská osada Najsvätejšej Trojice. Mayor mesta James J. Flynn vydal pri tejto príležitosti proklamáciu, v ktorej vyhlásil deň 7. júla za cyrilometodský deň.

Kansas City, Kansas. 7. júla 1963 na slávnosti s pekným náboženským a folkloristickým programom oslávila cyrilometodské jubileum aj kansaská slovenská osada.

Johnstown, Pa. 7. júla 1963 bola tu dojímavá cyrilometodská slávnosť za peknej účasti miestnych Slovákov.

Coaldale, Pa. 7. júla 1963 oslávili veľké cyrilometodské jubileum aj Slováci v Coaldale. Ich slávnosť mala pekný rámec.

Montreal, Que. (Kanada). 7. júla 1963 boli tu pozoruhodné cyrilometodské slávnosti, na ktoré prišli aj početné slovenské krojované skupiny so zástavami slovenských spolkov. Pontifikálnu omšu v oratóriu sv. Jozefa celebroval montreálsky arcibiskup, kardinál Paul E. Leger. Slovenskú a francúzsku kázeň povedal Msgr.

---

120) Imrich Kružliak: *Písomné a výtvarné prejavy cyrilometodského kultu u Slovákov* (Most 1963, roč. X., č. 1-4, str. 112-114).
Ján Okáľ: *Profil muža, ktorý dal tvár slovenským dejinám* (Most 1959, č. 1-2, str. 37, 45-46).

J. Vavrovič, profesor vo veľkom seminári v Ottawe. Na bankete prehovorili zástupci spolkov a slovenských osád ako L. Lukáč za Kanadskú Slovenskú Ligu, Rev. C. Orendáč, Rev. Ferdinand Mondok a iní. Slávnostným rečníkom bol prof. J. Vavrovič, ktorý hovoril o misii sv. Cyrila a Metoda a o cyrilometodskej tradícii u Slovákov. Na montreálskych oslavách zúčastnili sa aj Slováci z Ottawy. 15. septembra 1963, na spoločnej púti do známeho pútnického miesta de Rigaud, Que., zakľúčili kanadskí Slováci z Montreálu, Ottawy a Gatineau jubilejný cyrilometodský rok.[121]

New Westminster, Britská Kolumbia (Kanada). 7. júla 1963 oslávila veľké jubileum svojich patrónov i westminsterská slovenská osada sv. Cyrila a Metoda, ktorá leží na pobreží Pacifického oceánu. Je to najzápadnejšia slovenská osada v Kanade a patria do nej katolíci i gréckokatolíci, čo sa výrazne prejavilo aj pri spoločných cyrilometodských slávnostiach.

7. júla mali tu náboženské cyrilometodské oslavy v rámci Katolíckeho dňa. Katolícku omšu slúžil Ján Žabka S. J. a gréckokatolícke bohoslužby odbavil Rev. Michal Bednár.

Druhý raz si tu pripomenuli cyrilometodské jubileum na Slovenskom dni 28. júla, ktorý usporiadali spoločne miestne slovenské spolky. Glagolskú omšu slúžil Michal Lacko S. J. z Ríma, ktorý povedal aj príležitostnú kázeň.

Obe slávnosti zakončili priliehavým kultúrnym programom s recitáciami a spevnými číslami.

Washington, D. C. 9. júla 1963 otvoril zasedanie amerického senátu Rev. J. Papin modlitbou s pripomienkou cyrilometodského jubilea.

Pittsburgh, Pa. 11. júla 1963 bol v miestnom Kennywood Parku slovenský katolícky deň, na ktorom oslávili aj 1100. výročie príchodu apoštolov sv. Cyrila a Metoda na Slovensko. Slávnostnú omšu slúžil miestny biskup Ján Wright, ktorý mal aj anglickú kázeň. Slovenským kazateľom bol Michal Lacko S J. z Ríma. Slávnostným civilným rečníkom bol Ján Sciranka. Predsedom pittsburghských slávností bol kanonik Jozef A. Altány. V máji roku 1964 mali byť v Pittsburghu celoamerické slovenské cyrilometodské oslavy, ktoré sa, bohužiaľ, neuskutočnili.

Youngstown, Ohio. V dňoch 12.-19. júla 1963 bol tu 21. slet a 19. sjazd Slovenského Katolíckeho Sokola, ktorý bol tiež poznačený veľkým cyrilometodským jubileom. 12. a 13. júla boli atle-

---

121) *Cyrilometodská púť v Rigaud, Que.* (Hlasy z Ríma, nov. 1963, str. 11).

tické preteky a gymnastické cvičenia a 14. júla bola veľká sokolská slávnosť. Po bohoslužbách v miestnom kostole sv. Cyrila a Metoda, ktoré celebroval youngstownský biskup Walsh za prítomnosti početného obecenstva, biskup A. Grutka povedal anglickú a slovenskú kázeň, v ktorej rozviedol cyrilometodskú myšlienku a jej význam v slovenských dejinách. Na slávnosti sa zúčastnil aj Robert Kennedy, minister justície vo federálnej vláde vo Washingtone, kongresník Kirwan, opát Kojiš, početní miestni činitelia, predstavitelia slovenských spolkov na čele s Dr. P. Hletkom a iní.

Na bankete prehovoril aj Robert Kennedy, ktorý po vojne navštívil tiež Slovensko. V prejave vyhlásil, že jeho brat, prezident Spojených Štátov, ho poveril, aby povedal, že "Spojené Štáty budú pokračovať v podporovaní spravodlivých nárokov všetkých národov na svete na samostatnosť a slobodu, nárokov, ktorých sa domáhajú i Slováci s mnohými inými ujarmenými národmi."[122] Sjazd pozdravili tiež biskup Grutka, opát Kojiš a Msgr. Mlynarovič.

15. júla začal potom 19. sjazd Slovenského Katolíckeho Sokola so slávnostnými bohoslužbami, ktoré celebroval opát Kojiš v miestnom kostole sv. Cyrila a Metoda. Slet i sjazd Slovenského Katolíckeho Sokola našiel veľký ohlas v americkej tlači, na televízii i v rozhlase. Zaslúženú pozornosť venovala mu tiež americká slovenská tlač.

Windsor, Ont. (Kanada). 14. júla 1963 oslávila cyrilometodské jubileum aj miestna slovenská gréckokatolícka osada sv. Michala. Zásluha tu patrí menovite miestnemu duchovnému osady Rev. Antonovi Zouzalovi. Na byzantsko-slovanských bohoslužbách, ktoré odbavil Michal Lacko S.J., zúčastnil sa aj biskup Ján Langlois a viacerí gréckokatolícki duchovní na čele s dekanom slovenských gréckokatolíckych osád z Toronta, Michalom Rusnákom. Spieval miešaný gréckokatolícky sbor z Allen Parku, Mich., pod vedením Štefana Dergu, a to v staroslovenčine. Kázeň o slovenských apoštoloch povedal biskup Ján Langlois a slovensky kázal Michal Lacko S. J. Krásne prejavy o význame cyrilometodského jubilea odzneli aj na bakete. Na oslavách sa zúčastnilo okolo 500 Slovákov.

---

122) Slovák v Amerike, 24. júla 1963, str. 1 a 8.
Prejav Roberta Kennedyho priniesol aj Hlas Ameriky vo vysielaní do ČSSR.
Doslovný text tohto prejavu prinieslo Slobodné Slovensko, Mníchov, sept.-okt. 1963, roč. XVIII., č. 9-10, str. 6.

Milwaukee, Wis. 21. júla 1963 bol tu 33. Slovenský deň, ktorý postavili pod ochranu sv. Cyrila a Metoda. Program dňa bol zameraný na cyrilometodské jubileum. Divadelný krúžok Slovakia predstavil tu slovenský ľud, ako víta sv. Cyrila a Metoda. Na význam cyrilometodského diela u Slovákov poukázali viacerí rečníci. Zásluhu za túto slávnosť si získali najmä Martin Cigán, predseda miestneho sboru Slovenskej Ligy a Rev. Florián C. Billy O.F.M.Conv.

Alvingston, Ont. (Kanada). 11. augusta 1963 usporiadala tu cyrilometodskú oslavu slovenská katolícka osada za spolupráce II. okresného sboru Kanadskej Slovenskej Ligy. Aj v tejto malej osade zišlo sa na cyrilometodskú slávnosť okolo 500 Slovákov. Glagolskú omšu slúžil M. Lacko S.J. Kázeň povedal biskup C. L. Nelligan z Windsoru. Po ňom prehovoril po slovensky Michal Lacko S.J., ktorý osvetlil význam cyrilometodského dedičstva pre Slovákov. Na bankete bol slávnostným rečníkom predseda vlády provincie Ontario, John P. Robarts. Prítomný bol aj minister dopravy J. Cathart a štyria poslanci. Hlavným slovenským rečníkom bol Rev. Karol Moravčík. Pekný program predviedli slovenské spevácke a tanečné skupiny. O úspech týchto slávností sa mimoriadne zaslúžil miestny duchovný N. Lefaive, ktorý je francúzskej národnosti.

Philadelphia, Pa. 25. augusta 1963 bola tu veľká cyrilometodská púť, ktorú pripravila Prvá Katolícka Slovenská Jednota za účasti asi 2,500 pútnikov. Púť sa konala v rámci sjazdu pracovníkov IKSJ. Pontifikálnu omšu v katedrále sv. Petra a Pavla celebroval philadelphický arcibiskup Ján J. Krol. Slovenskú kázeň povedal Msgr. A. Biroš. Počas bohoslužieb katedrálny sbor spieval latinské piesne. Po omši arcibiskup Krol zhodnotil pôsobenie sv. Cyrila a Metoda. Medzi iným povedal: 'Dnes je najlepšia príležitosť šíriť zprávy o Slovensku. Je tu veľké cyrilometodské jubileum, ktoré vás na to zaväzuje, ale i smutné postavenie vášho národa za Železnou oponou . . . Nuž neopúšťajte tento svoj bohabojný, hlboko veriaci národ, ale buďte v strehu, aby sa mu viac nekrivdilo . . .''[123]

Sjazd pozdravili aj mayor mesta Tate a biskup McDevitt, ktorý medzi iným povedal: ''Modlime sa, aby sv. Cyril a Metod vyprosili Slovákom deň, aby tak slobodne mohli aj na Slovensku

---

123) *Arcibiskup Ján Krol hodnotí cyrilometodské jubileum* (Jednota, 28. augusta 1963, str. 1).

vyznávať svoju vieru, ako to robíme my."[124] Na sjazde prehovoril aj Jozef C. Krajsa, ktorý pozdravil dlhoročného hlavného tajomníka IKSJ, Jána Sabola, ktorý sa dožil 70 rokov. O význame cyrilometodského jubilea pre prácu v Katolíckej Jednote hovoril Rev. Ján Šenglár.[125] Prehovorili tiež hlavný tajomník IKSJ Ján Sabol, kanonik Jozef Altány, Michal Lacko S. J. a iní.

Milwaukee, Wis. V dňoch 15. až 19. septembra 1963 bola tu 28. konvencia Prvej Katolíckej Slovenskej Ženskej Jednoty, ktorá je najväčšou slovenskou ženskou organizáciou na svete. Na konvenciu priletel z cyrilometodských slávností v Ríme aj biskup A. Grutka, ktorý priniesol so sebou dekrét pápeža Pavla VI., ktorým hlavnej predsedkyni, pani Helene Kočanovej, udelil vyznamenanie "Pro Ecclesia et Pontifico". Aj konvencia IKSŽJ niesla sa v duchu cyrilometodského jubilea. Konvencia mala bohatý cirkevný program. Pontifikálnu omšu celebroval biskup Roman Atkielski, kázal hlavný duchovný organizácie, Msgr. Michal Tondra. Miestny konvencionálny výbor vydal cennú pamätnicu s históriou Slovákov. Medzi hosťami bolo mnoho slovenských kňazov, na čele s opátom T. Kojišom, zástupci slovenských organizácií a zástupci rozličných úradov. Konvenciu písomne pozdravil aj prezident John F. Kennedy a početní americkí politickí činitelia. IKSŽJ venovala na Ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme $100,000 a $100,000 na štipendiá mládeži.[126]

Valparaiso, Ind. 13. októbra 1963 bola cyrilometodská slávnosť u slovenských otcov františkánov, ktorou chicagský okres KJ biskupa Štefana Moysesa zakončil cyrilometodský jubilejný rok. Bohoslužby celebroval Msgr. Mlynarovič, ktorý povedal aj príležitostnú kázeň o cyrilometodskom roku. Spieval osadný spevokol z Whitingu, Ind. Na bankete prehovoril predseda okresu, advokát Eduard Kerpec, predseda Slovenskej Ligy Dr. P. Hletko, o činnosti oslavovaných apoštolov Cyrila a Metoda hovoril Rev. Gress a za hlavný úrad KJ hovoril Ed. Minarčák. Št. Karkoška v anglickom prejave zhrnul zas dojmy z Ríma a zo Slovenska, ktoré navštívil ako kolísku svojich rodičov. Oslavy vo Valparaiso boli dôstojným zavŕšením cyrilometodského jubilea v chicagskej oblasti.[127]

Westmoreland County, Pa. 3. novembra 1963 oslávili pamiat-

124) Tamže, str. 2.
125) Jednota, 4. septembra 1963, str. 4.
126) Jednota, 25. septembra 1963, str. 1 a 8.
127) Jednota, 23. októbra 1963, str. 1.

ku slovenských apoštolov aj Slováci vo Westmoreland County. Okres KJ Juraj Onda pripravil oslavy s pontifikálnou omšou, ktorú pri osade sv. Bruna v South Greensburg, Pa., slúžil arciopát Rembert G. Weakland OSB. Kázeň o cyrilometodskej misii povedal Msgr. Biroš. Pri omši cyrilometodské piesne spievali mužský spevokol z osady sv. Bruna a školské deti z osady sv. Floriána. Na bankete v Mountain View prehovorili predseda okresu Jozef Sass, hlavný predseda KJ Ján A. Sabol, arciopát Weakland OSB, sekretár obchodu v štáte Pennsylvania Ján K. Tabor, ktorý tiež tlmočil pozdrav guvernéra W. Scrantona a iní. Program spestril orchester Romana Nižníka. Slávnosť vyznela ako dojímavý prejav úcty Slovákov apoštolom sv. Cyrilovi a Metodovi.

To sú však ani zďaleka nie všetky oslavy, ktoré usporiadali Slováci v Spojených Štátoch a v Kanade na počesť cyrilometodského jubilea. Na mnohých miestach boli tieto oslavy v rámci tradičných slovenských osadných a spolkových dní, na ročných schôdzach, púťach, výletoch a pod. Niekde odbavili cyrilometodské oslavy pri schôdzach na počesť spolkových funkcionárov, miestnych duchovných a pod. Takmer všade pri cyrilometodských oslavách spievali americkú hymnu The Star Spangled Banner a slovenskú hymnu Hej, Slováci! ako aj cyrilometodské hymnické piesne Oslavujme hviezdy jasné Cyrila a Metoda a Duša kresťanská.

Ešte nikdy slovenské jubileum nevyvolalo taký ohlas vo svetovej tlači, ako jubileum cyrilometodské roku 1963. A ešte nikdy neprejavili slovenskí katolíci, gréckokatolíci a miestami aj evanjelici tak spontánne svoju oddanosť a úctu národnej tradícii a odkazu sv. Cyrila a Metoda ako v jubilejnom roku 1963. Tieto oslavy ukázali mnohým cudzím politickým i cirkevným činiteľom slávnu stránku slovenských dejín. Zoznámili svet so slovenským národom, jeho minulosťou a jeho problémami. Škoda, že do osláv tohto jubilea nezapojili sa dostatočným spôsobom aj slovenskí evanjelici v slobodnom svete a ich organizácie, lebo to nebolo jubileum jednej konfesie, ale celého národa.

V JUŽNEJ AMERIKE

Buenos Aires. 28. júla 1963 usporiadali Slováci v Buenos Aires najväčšie cyrilometodské slávnosti na argentínskej pôde. Slávnosti boli pod protektorátom prímasa, kardinála Dr. Antona Caggiana. V metropolitnej katedrále boli slávnostné bohoslužby, ktoré celebroval apoštolský nuncius Humberto Mozzoni, ktorý po

omši poukázal na význam cyrilometodského diela v minulosti i v súčasnej dobe. Slávnostnú kázeň o diele vierozvestov Cyrila a Metoda na pôde slovenských predkov povedal Rev. Rudolf Dilong OFM. Na oslavách zúčastnili sa aj početné skupiny niektorých slovanských národností žijúcich v Argentíne.

18. augusta 1963 pripomenuli si Slováci v Buenos Aires za spolupráce a spoluúčasti aj iných slovanských skupín, menovite Ukrajincov, znovu veľké cyrilometodské jubileum. O diele sv. Cyrila a Metoda hovorili tu Alojz Macek a Jozef Javorka S. J. ako aj zástupci jednotlivých zúčastnených národov. Miestny Cyrilometodský výbor vydal španielsku brožúru "San Cirilo y San Metodio" o živote a diele svätých bratov.

Na cyrilometodskú tradíciu spomínali Slováci aj na oslave storočnice založenia Matice slovenskej. O matičnú spomienku sa pričinili menovite Dr. Stanislav Mečiar, horlivý matičný pracovník v zahraničí.[128]

Lujan. 15. septembra 1963, na sviatok Sedembolestnej Panny Márie, usporiadal Slovenský katolícky spolok v Buenos Aires, v zastúpení všetkých slovenských spolkov, národnú púť do Lujanu. Bolo to v rámci cyrilometodských slávností argentínskych Slovákov. Pri tejto príležitosti posvätili tiež obraz Sedembolestnej Panny Márie, Patrónky Slovenska, ktorý namaľoval Juraj Cíger Hronský. Tento obraz Slováci potom darovali Národnej bazilike v Lujane. O darovanom akte vyhotovili pamätnú listinu "Pro memoria aeterna", ktorú podpísali predstavitelia slovenských organizácií a ktorú uložili do archívu Národnej baziliky.[129] Kázeň pri tejto príležitosti povedal Rev. Rudolf Dilong OFM.

San Paolo. 21. apríla 1963 zišla sa skupina brazílskych Slovákov v miestnej katedrále v San Paolo, aby dôstojne oslávila veľké cyrilometodské výročie. Slávnostné bohoslužby a kázeň o diele slovanských apoštolov povedal miestny pomocný biskup. Na slávnosti sa zúčastnili aj iné národnosti, takže priestranná katedrála bola úplne zaplnená.

Zakľučujúcu cyrilometodskú slávnosť usporiadali brazílski Slováci spolu s inými slovanskými národnosťami v poslednú júlovú nedeľu. Pre túto príležitosť slovenská skupina pripravila tiež cyrilometodskú zástavu, ktorú na slávnosti posvätili.

---

128) Ján E. Bor: *Z cyrilometodských osláv a spisy v Argentíne* (Jednota, 1. januára 1964, str. 3).

129) *Slovenská púť do Lujanu* (Hlasy z Ríma, č. 11, nov. 1963, str. 15).

V AUSTRÁLII

Adelaide. 30. júna 1963 zišli sa miestni slovenskí usadlíci, aby si pripomenuli dielo svojich vierozvestov Cyrila a Metoda a poklonili sa ich pamiatke. Slávnosť mala pekný priebeh a pozoruhodnú účasť.

Melbourne. 7. júla 1963 oslávili cyrilometodské jubileum Slováci v Melbourne. Slávnosť mala dojímavý program a bola na nej pekná účasť miestnych i okolitých Slovákov.

Sidney. 21. júla 1963 bola tu veľká cyrilometodská slávnosť s bohatým programom. Slávnostná omša bola v kostole sv. Františka Xaverského v Lavender Day. Omšu slúžil a príležitostnú kázeň povedal Rev. Tibor Strnisko. Účinkoval tiež ukrajinský chór z kostola sv. Andreja z Lindcombe. Po bohoslužbách bola cyrilometodská akadémia s bohatým programom. Predniesli tu sborovú recitáciu básne P. Hrtúsa Jurinu "Slovenské posolstvo" a sólovú recitáciu Hrtúsovej básne "Hold bratom". Miestni divadelníci predviedli potom Hrtúsovu divadelnú hru "Perúnov súmrak". Na programe boli aj spevné čísla. Slávnostný prejav povedal Jozef Kolmajer, ktorý poukázal najmä na kultúrny význam cyrilometodského diela a tradície u Slovákov. O slávnosti sa veľmi zaslúžil predseda Sdruženia austrálskych Slovákov Ing. Schwarz.

V EURÓPE

V Európe vyvrcholili cyrilometodské oslavy v dňoch 11. až 15. septembra 1963 v Ríme[130] za hojnej účasti slovenských skupín z viacerých európskych i zámorských krajín. Ale spomienkové cyrilometodské slávnosti usporiadali slovenské skupiny aj v iných krajinách, takmer všade, kde žijú Slováci vo väčšom počte.

V Anglicku

Londýn. 7. júla 1963, po bohoslužbách, zišli sa londýnski Slováci na slávnostnú cyrilometodskú akadémiu v kláštore Milosrdných sestier. O cyrilometodskej misii u našich predkov hovoril Peter Prídavok. Na programe boli aj príležitostné recitácie. Rev. Strečanský premietal tu svetelné obrázky, ku ktorým podal aj príslušný výklad. Slávnosť vyznela ako úprimný hold sv. bratom.

V Belgicku

Waterloo. 16. augusta 1963 zišlo sa tu asi 30 slovenských sestier z rádu kanoničiek sv. Augustína z Belgicka, Francúzska a

---

130) Dr. Imrich Kružliak: *Slovenské cyrilometodské akcie v jubilejnom roku 1963-1964* (Most 1965, č. 1-2, str. 53-56).

Holandska a po zakončení duchovných cvičení oslávili pamiatku slovenských vierozvestov sv. Cyrila a Metoda. Kazateľom pri tejto príležitosti bol Rev. Strečanský.

Brusel. 20. októbra 1963 usporiadali v Bruseli všetky slovanské národnosti spoločné cyrilometodské oslavy. V Národnej bazilike Božského Srdca v Koekelbergu bola slávnostná omša v byzantskom obrade. Pri bohoslužbách účinkoval byzantský spevokol z Utrechtu (Holandsko). Na slávnostnej akadémii o diele sv. Cyrila a Metoda hovoril prof. Janecký. Na programe sa podieľali viaceré slovanské skupiny. Slovenská krojovaná skupina, ktorú viedol Rev. Strečanský, vystúpila so sborovou recitáciou.

Vo Francúzsku

Paríž. 3. novembra 1963 boli v Paríži dôstojné slovenské cyrilometodské oslavy za účasti biskupa Andreja Grutku a riaditeľa Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, Msgr. Štefana Náhalku. V kostole sestier Panny Márie bola pontifikálna glagolská omša, ktorú za účasti parížskeho generálneho vikára, Msgr. De Provenchèresa, zástupcu kardinála Foltina, celebroval biskup A. Grutka. Biskup Grutka povedal aj dojímavú slovenskú kázeň, v ktorej zhodnotil význam cyrilometodského roku. Pri bohoslužbách miešaný spevokol Jacques Grimbert spieval štvorhlasnú glagolskú omšu, ktorú zložil Rev. M. Gašparík. Pri obede sa biskup Grutka postretal s rodinami mnohých slovenských usadlíkov vo Francúzsku a každému daroval obraz sv. Cyrila a Metoda s vlastnoručným podpisom.

V Nemecku

Mníchov. 5. júla 1963 uctili miestni Slováci v Mníchove pamiatku sv. Cyrila a Metoda pri bohoslužbách v kaplnke Kolpinghausu. Omšu slúžil Rev. Dr. V. Bucko, ktorý povedal aj príležitostnú kázeň. Počas bohoslužieb spievali V. Magdolen a Dr. J. Šramek.

V Rakúsku

Viedeň. 8. decembra 1963 zišli sa viedenskí Slováci na dobre pripravenej slávnosti, ktorá mala impozantný ráz. Slávnosť otvoril známy národný pracovník Jozef Janotka. O diele sv. bratov a ich význame pre Slovákov hovoril Rev. Vojtech Daniš. Ján Mikesek recitoval báseň Rudolfa Dilonga Sv. Cyril a Metod a Ján Drinka premietal dokumentárny film o slovenskej púti a slovenských cyrilometodských oslavách v Ríme. Viedenskí Slováci prišli na slávnosť vo veľkom počte, aby dokumentovali svoju vernosť cyrilometodskému dedičstvu a blízkej slovenskej vlasti.

Dôsledky cyrilometodského jubilejného roku v živote Slovákov

Veľké cyrilometodské jubileum roku 1963 nemohlo ostať bez vplyvu a ohlasu v slovenskom živote, a to tak na Slovensku ako aj v zahraničí. Mnohí Slováci, najmä starí usadlíci v Spojených Štátoch, Kanade, Francúzsku a Belgicku navštívili Slovensko a stali sa akýmisi zvestovateľmi cyrilometodského ducha, ktorý v jubilejnom roku do veľkej miery ovládol všetkých zahraničných Slovákov. Štefan Náhalka v bilancii tohto jubilejného roku zaznamenal, že cyrilometodské jubileum prinieslo "silný impulz k jednote, veľké oživenie slovenskej obetavosti a uznanie početných príslušníkov iných národov i nadnárodných ustanovizní".[131] Duch cyrilometodského roku ukázal sa aj v nasledujúcich rokoch, a to nielen v prejavoch náboženských organizácií, ale aj v činnosti národných a kultúrnych spolkov a dokonca aj v súkromnom živote jednotlivcov.[132]

Cyrilometodský jubilejný rok 1963 zanechal hlboké stopy aj v literárnej a umeleckej tvorbe,[133] a to jak na Slovensku — hoci tu v menšej miere — tak aj v zahraničí. Známy americký spevák Andrej Peľák so svojím spevokolom naspieval k tomuto jubileu dve cyrilometodské piesne (Oslavujme hviezdy jasné a Duša kresťanská) na gramafonovú platňu.[134] Gorazd Zvonický upravil roku 1964 do modernej slovenčiny Konštantínov Proglas k Evanjeliám.[135] Dozvuky tohto veľkého jubilea nachádzame aj v tvorbe niektorých zahraničných básnikov (Maruša Jusková "Mojej Nitre"[136], Gorazd Zvonický "Záznam"[137], "Mozaika"[138] a iní).

---

131) Msgr. Š. Náhalka: *Dôsledky cyrilometodského jubilea* (Hlasy z Ríma 1964, č. 7-8, str. 12-13).

132) Msgr. Ján Rekem na pozvánku na obliečku za pápežského komorníka si dal slovenský znak s postavami sv. Cyrila a Metoda.

133) O literárnej a umeleckej tvorbe z cyrilometodského roku 1963 pozri: Dr. Imrich Kružliak: *Písomné a výtvarné prejavy cyrilometodského kultu u Slovákov* (Most 1963, č. 1-4, str. 134-138). — Michal Lacko S.J.: *Bibliografia slovenských publikácií z príležitosti cyrilometodského jubilejného roku 1963* (Most 1964, č. 1-2, str. 54-65). Imrich Kružliak: *Publikácie k cyrilometodskému výročiu* (Most 1964, č. 1-2, str. 77-81). — Imrich Kružliak: *Slovenské cyrilometodské akcie v jubilejnom roku 1963-1964* (Most 1965, č. 1-2, str. 38-50).

134) *Jubilejná slovenská platňa* (Jednota, 3. júla 1963).

135) Hlasy z Ríma 1964, č. 5, str. 6-7.

136) Slovák v Amerike, 28. apríla 1964.

137) Hlasy z Ríma 1964, č. 2, str. 23.

138) Tamže, č. 7-8, str. 13-14.

Literárny a historický profil cyrilometodských čias nachádzame zas v štúdiách Dr. J. M. Kirschbauma "Literature of the Cyrilo-Methodian Period and Slovakia"[139], Dr. Henricha Bartka "Strachota, Metodovo slovenské meno"[140], Michala Lacku S. J. "Slovensko-macedonské vzťahy v cyrilometodskom období"[141], Dr. Arvéda Gréberta "Die Slowaken und das grossmährische Reich"[142], a v iných prácach. Pri uzávierke našich riadkov sa dozvedáme, že do tlače pre revue "Most" bola daná dlho pripravovaná práca umelecko-historického a archeologického významu o biskupskej berle zachovanej z čias cyrilometodských v lokalite s chrámami cyrilometodskými — ktorých steny ešte stoja(!) — v oblasti pohoria Matry na starom južnom Slovensku. Ide o prácu Dr. J. G. Cincíka "The Early Medieval Crosier of Feldebrö-Debrev" — A Stylocritical and Morphological Re-evaluation of a Cyrillo-Methodian Monument s kritickým adaparatom (najmä maďarskej umeleckej a archeologickej vedy "millenárnej").

Dozvukom cyrilometodského jubilejného roku bolo i oznámenie vatikánskeho denníka Osservatore Romano (18. júna 1964), že Slováci majú nového biskupa v osobe Msgr. Pavla Hnilicu S.J., ktorý je titulárnym biskupom rusadenským. Msgr. Hnilica žil už predtým niekoľko rokov v Ríme. Radosť z tohto oznámenia bola medzi zahraničnými Slovákmi mimoriadne veľká.[143] Nového slovenského biskupa pozdravili takmer všetky slovenské časopisy v zahraničí. Veršom ho pozdravil Marian Žiar.[144] Msgr. Pavol Hnilica bol za biskupa vysvätený už dávno predtým, ale zpráva na verejnosť sa o tom dostala až roku 1964.[145]

Ďalšou ozvenou cyrilometodského jubilea roku 1963 bolo oznámenie, že pápež Pavol VI. vymenoval Rev. Michala Rusnáka CSSR, dekana slovenských gréckokatolíckych osád v biskupstve Toronto, Ont., Kanada, za gréckokatolíckeho biskupa. Z obežníka pre slovenských gréckokatolíkov (č. 4 zo 7. okt. 1964), ktorý vy-

---

139) Most 1964, č. 1-2, str. 9-26.
140) Hlasy z Ríma 1964, č. 6, str. 5-6, č. 7, str. 9-11.
141) Most 1964, č. 1-2, str. 27-30.
142) Je to nemecký preklad štúdie Dr. A. Gréberta: *Slováci a Veľkomoravská ríša.* Príspevok k štúdii etnického charakteru Veľkej Moravy. Vydal Slovenský ústav v Clevelande, O., 1963. Nemecký preklad vyšiel v Mníchove 1965 ako Schriftenreihe des Matúš Černák Instituts in Köln, Nr. 1.
143) *Nový slovenský biskup v Ríme* (Hlasy z Ríma 1964, č. 7-8, str. 3-4).
144) Marian Žiar: *Vítame biskupa* (Jednota, 29. júla 1964, str. 5).
145) Hlasy z Ríma 1964, č. 7-8, str. 4.

dáva Slovenské katolícke ústredie v Ríme, sa dozvedáme, že biskup Michal Rusnák sa súčasne stal apoštolským vizitátorom pre slovenských gréckokatolíkov v celej Kanade. Aj menovanie tohto biskupa vyvolalo radostný ohlas v slovenskej zahraničnej tlači.[146]

Bezpochyby ako dôsledok cyrilometodského jubilejného roku 1963 treba zaznačiť aj menovanie Štefana Romana pápežom Pavlom VI. za pozorovateľa na II. vatikánskom koncile. Štefan Roman je známy ako šíriteľ cyrilometodského kultu medzi slovenskými gréckokatolíkmi v Kanade. Roku 1963, počas cyrilometodských osláv, dostal pápežské vyznamenanie rádu veliteľa rytierov sv. Gregora Veľkého. Štefan Roman stal sa jedným z ôsmych laikov, ktorých menoval pápež za pozorovateľa koncilu.

Cyrilometodského ducha medzi Slovákmi v zahraničí bude trvale udržovať najmä Ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ktorý sa zrodil z lásky a obetavosti Slovákov roztratených po celom svete. Mimoriadne veľkými darmi prispeli na Ústav menovite Slováci v Spojených Štátoch. Na 43. konvencii Sdruženia Slovenských Katolíkov v New Yorku, v máji 1965, oznámil riaditeľ Ústavu Msgr. Št. Náhalka, že americkí Slováci darovali Ústavu \$500,000.[147] To je najpresvedčujúcejší dôkaz, aká hlboká a živá je náboženská i národná tradícia sv. Cyrila a Metoda u amerických Slovákov.

Cyrilometodské jubileum roku 1963 zapísalo sa trvale nielen do pamätí súčasných slovenských generácií, ale aj do slovenskej histórie ako živý a nezmazateľný odkaz minulosti a ako prameň všestrannej duchovnej sily národa.

---

146) *Nový symbol — biskup Michal Rusnák* (Slovák v Amerike, 21. októbra 1964, str. 2).
147) Jednota, 19. mája 1965, str. 1.

NEDOROZUMENIE

Poslal som verše istému týždenníku,
Tri-štyri krátke, korenené riadne,
Bo také píšem z potreby a zvyku,
Keď múdrejšieho nič mi nenapadne.
Stretol ma priateľ... Vraví: "Čeľadníku,
Aké to verše? Človek neuhádne..."
Pravdaže — vravím —, chumaj v týždenníku
Titul Epigramy nepoložil nad ne...
(1962) —jed—

SLÁVA

Marian Žiar

Pod korunou tvoje pečate
platí odveký zvyk:
keby tak mohli
ako nemôže nik
koľkí by ušli z tvojej dlane

Kráčaš po svete ako strieborná dáma
prstami dvíhaš rajské jablko
a vavrín vešiaš na prázdne steny
kde tvrdým zapíšeš brkom
že si všetkých vekov známa

Rána ťa vítajú ako milenku
k nohám ti padá svet
Ale čas rýchly je: keď mesiac
kovovým prstom strhne tvoj kvet
miesto vavrínu držíš drátenku

Aj slávy žiara
patrí do múzea
bez bolesti
nikdy nepadla
jej tiara

AUTOPSIA ZAŽIVA

Jeden básni, že má na to
Črevo veľmi spôsobné,
Druhý, že už jeho tato
Strúhal verše ozdobné,
Ten tretí len zo svojvôle,
Udrelo mu do hlavy,
Že veršuje z vyššej vôle,
Bo je rodom z Oravy.

(1965) —jed—

ROZHĽAD

KYTICA NA HROB BISKUPA VOJTAŠŠÁKA

(Prejav vysielaný Vatikánskym rozhlasom 21. a 22. 8. 1965)

Ako vysoké horské štíty dávajú velebnú krásu pásmam slovenských hôr, tak veľké a tvorivé osobnosti obohacujú tkanivo slovenských dejín. Dnes stojíme nad čerstvým hrobom muža, ktorý patrí medzi najvýznamnejšie a najbohatšie slovenské postavy tohto storočia. Týmto mužom je nedávno zosnulý spišský biskup Ján Vojtaššák.

Mal som šťastie cez viac rokov zblízka poznávať jeho charakter, nuž pokladám si za svätú povinnosť nad jeho hrobom vydať svedectvo o ňom a o jeho práci.

Duchovný profil osobnosti biskupa Vojtaššáka črtá nám niekoľko výrazných rysov jeho povahy.

Biskup Vojtaššák bol *verný a zbožný kňaz* katolíckej Cirkvi. Denne sme ho videli v biskupskej kaplnke konať meditáciu pred sv. omšou, ktorú slúžil presne v stanovenú včasnú hodinu. Keď bol v Spišskej Kapitule, každú nedeľu a sviatok pravidelne spovedával. Plánovite navštevoval všetky farnosti svojho biskupstva. Veľmi dbal o to, aby pre svoje biskupstvo vychoval duchovne i vedecky na výške stojacich kňazov. Preto posielal značný počet seminaristov na štúdiá do cudziny na popredné univerzity. Roku 1950, keď bol spišský kňazský seminár zrušený, profesorský sbor pozostával z kňazov, ktorí skončili štúdiá na týchto miestach: 2 v Ríme, 2 v Innsbrucku, 1 vo Viedni, 1 v Prahe a 1 v Olomouci. Zreštauroval diecézny kňazský seminár v Spišskej Kapitule a zriadil malý seminár v Levoči. Všetku svoju činnosť biskup Vojtaššák chápal ako vykonávanie kňazského povolania — všetko privádzať ku zdroju pravdy a lásky, ku Kristovi.

Biskup Vojtaššák bol *jednoduchý a skromný človek*. Nerobil si nároky na osobné výhody a služby. Jeho bývanie, jedlo, oblek i spôsoby boli jednoduché a prirodzené. V pastierskom liste, ktorý uverejnil na 25. výročie svojej biskupskej konsekrácie, vzťahuje na seba a na svoju činnosť slová sv. Pavla apoštola: "... neprišiel som so vznešenou rečou alebo múdrosťou ..., lebo tak som si zaumienil: nič nevedieť medzi vami iba Ježiša Krista, a to ukrižovaného" (1 Kr 2, 1-5). Biskupské letné sídlo v Štiavniku na Spiši zreštauroval, ale preto, aby ho

dal k dispozícii misionárom Božieho Slova. Sám ho pre seba nikdy nepotreboval.

Biskup Vojtaššák bol *húževnate pracovitý.* V biskupskej kancelárii pracoval bez počítania úradných hodín. Boli prípady, že po dlhých cestách prišiel domov ráno, odslúžil sv. omšu a celý deň sa venoval obvyklej práci. Svedomitú pracovitosť vyžadoval aj od iných. V spišskej diecéze sa za jeho vedenia veľa budovalo. Pán biskup Vojtaššák rád chodieval na stavby, aby sa osobne presvedčil, ako napredujú práce a aby žiadal kvalitný výkon.

Biskup Vojtaššák sa vyznačoval *zmužilou dôslednosťou a skalopevnou neohrozenosťou.* Vernosť Bohu a svojmu slovenskému národu mu bola taká samozrejmá, že nebolo sily, ktorá by ho bola vedela sklátiť a jeho vernosť rozviklať. Na obranu Božích a národných práv sa vedel postaviť s takou dôslednosťou a priamosťou, ktoré vyvolávali údiv a biskupovi Vojtaššákovi v najkritickejších chvíľach plietli veniec úcty a slávy, čo sa dáva len hrdinom, ktorí stelesňujú skutočné túžby ľudu. Vo Vojtaššákovom živote za posledných 20 rokov nechýbali ani hrozby, ani lákadlá, nechýbalo ani utrpenie a poníženie, ani potupa a pokorenie, ale vo všetkých týchto dobre známych situáciách Vojtaššáka nezviedol dar a hrozba nesklonila. Ostal pevne stáť na svojom postoji katolíckeho biskupa a povedomého slovenského rodoľuba ako tatranská žula, proti ktorej nič nezmôžu ani vetriská, ani blesky.

S týmito svojimi vlastnosťami biskup Vojtaššák odosobnene a bez výhrad stál v službe Cirkvi a svojho slovenského národa. Už sme spomenuli, čo urobil pre výchovu kňazstva. Išlo mu však o zveľadenie slovenskej kresťanskej kultúry vo všeobecnosti. Preto vybudoval dva moderné učiteľské ústavy — pre výchovu učiteľov v Spišskej Kapitule a pre výchovu učiteliek v Levoči. Štedro podporoval slovenských univerzitných študentov a patril medzi hlavných dobrodincov *Svoradova.* Keď vznikla *Slovenská katolícka akadémia,* nielen že uvoľnil pre jej vedenie svojho kňaza Mikuláša Šprinca, ale jej dal do vena 150,000 slovenských korún. *Spolok sv. Vojtecha* v Trnave a kníhtlačiareň *Lev* v Ružomberku boli záležitosťou jeho srdca a v prípade potreby našli v ňom vždy štedrého podporovateľa. Už pred prvou svetovou vojnou ako farár svojou činnosťou ďaleko siahal za hranice svojej fary — vydával časopis pre slovenské rodiny a spolupracoval na novom preklade Písma svätého. Ako biskup staral sa, samozrejme, v prvom

rade o svoju diecézu, ale všetky šľachetné celoslovenské podujatia mali v ňom svojho priaznivca a dobrodincu. Len vďaka jeho obetavosti a porozumeniu mohli účinkovať vydavateľstvá *Svetlo* pre liturgické publikácie v Spišskej Kapitule, *Obroda* v Ružomberku a *Verbum* v Košiciach. Staral sa o povznesenie katolíckeho filmovníctva, podporoval *Katolícku tlačovú kanceláriu* a bol hýbateľom sociálnej činnosti prostredníctvom katolíckej charity.

Nezištnosť, obetavosť a tvorivá podnikavosť získavali biskupovi Vojtaššákovi srdcia slovenského ľudu. Vo vďačnej pôde týchto sŕdc Vojtaššák vyrástol na mohutný symbol slovenskej vernosti Bohu a národu. Ale aj v jeho prípade sa ukázalo pravdou, že hromy bijú do vysokých stromov. Posledné roky — a je ich celý rad — prežil biskup Vojtaššák ako väzeň a vyhnanec. No i tu si zachoval vernosť svojim zásadám a dôstojný vnútorný pokoj. Listy, ktoré napísal v posledných mesiacoch svojho života svedčia, že ostal nezlomný a že sa vedel cez osobné utrpenie vždy preniesť ku svätým záujmom Cirkvi a národa.

Mohutné tatranské končiare možno aj nevidieť. Niekedy ich prechodne zastierajú mračná a hmly. Možno sa však od nich aj vedome odvrátiť a upierať svoj pohľad na módne svetlušky, čo poletujú nad močariskami, a možno za nimi pošetilo i ustrašene utekať. Podobne sa možno postaviť aj k veľkej osobnosti nedávno zosnulého biskupa Vojtaššáka.

Ak však máme zmysel pre objektívnu dejinnú spravodlivosť, skloňme sa nad hrobom tohto muža, vzdajme mu úctu za jeho šľachetnosť a naplňme svoje srdcia jeho zmužilou statočnosťou, aby sme boli hodní volať sa jeho synmi a bratmi.

Msgr. Štefan Náhalka

SÜDOSTEUROPA—BIBLIOGRAPHIE. Band III, 1956-1960, vydávaná Südost—Inštitútom v Mníchove, prináša dôkladný prehľad významnejších kníh, štúdií a článkov od slovenských autorov doma i v slobodnom svete, ako aj cudzích autorov, píšucích o Slovensku. Z prác slovenských autorov v exile Südosteuropa—Bibliographie zaznamenáva celý rad štúdií prof. M. Lacku S. J., knihy a odborné články Dr. J. Kirschbauma, F. Vnuka, Dr. J. Pauču, Dr. F. Ďurčanského, Dr. Š. Buca, Dr. T. Zúbka, prof. M. Šprinca, K. Čulena, ses. M. Voytkovej, J. C. Hronského, Msgr. Náhalku, J. J. Lacha, Dr. H. Barteka, F. Litvu, prof. J. Papina, prof. J. Cincíka, F. A. Hrobáka, atď. Aj keď niektoré práce a mená slovenských kultúrnych pracovníkov v slobodnom svete vypadli, zostavovateľom bibliografie patrí uznanie za objektívnosť. Bibliografia je ináč skvelou príručkou pre vedeckých pracovníkov. Zachytáva takmer všetko hodnotnejšie, čo sa vytvorilo aj na Slovensku. jk.

NA DOPĹNOK

✠ *Jánovi Vojtaššákovi*

Hľa, ten kmeť, knieža v trestaneckom šate,
životom nikdy nešiel po zamate,
veď jeho matka tvrdá Oravienka
hodvábu nemá do detského vienka:
pod nohu vloží neústupnú skalu
a v duši kreše iskru ideálu.

Svätý prúd zapäl do rodného diania
netušiac, že raz práve v tom ho rania,
že ruky, čo by nezranili púčok,
budú sa musieť vtesnať do obrúčok,
že chlebodarcu kraja cez bodľače
povláčia, potom sotia pod korbáče.

Porota vyla podľa besných stanov
a strčila ho nízko, pod cigánov,
pes na ňom hľadal hriechy proti štátu,
na posmech odeli ho do šarlátu
a najali pľuť chorých na opary
n a ň — na doplnok jeho svätožiary.

Gorazd Zvonický

ZAHRANIČNÁ MATICA SLOVENSKÁ — DILONGOVI NA ŠESŤDESIATKU

Drahý priateľ náš:

Z milosti Božej dožívaš šesťdesiaty rok svojho života a keď dňa 1. augusta t. r. budeš prekračovať prah nového obdobia, budeme pri Tebe, hľadiac ku novým čierťažiam, ktoré sú nedohľadné a len pomaly sa k nim približuje náš ľudský čas. Neodožeň nás v tej chvíli, hoci by sme aj boli nehodní sprevádzať Ťa. My tam budeme v očakávaní počuť nové Tvoje slovo. Akoby nám nedostačovalo to už vyslovené a neraz opakované, neraz čítané! Nuž nie z neskromnosti a nespokojnosti budeme tam, lež ako lačnejúci po tom, čoho nikdy niet do sýta. A budeme tam i preto azda, aby si necítil cudzotu a chlad vo svete šírom, vo svete neslovnom a odpútanom od slova a jeho zmyslov.

Nedostalo sa Ti dosiaľ náležitej odmeny, ba ani zaslúženého slova vďaky — a my ani pri tejto príležitosti nemôžeme Ti vzdať väčšiu poctu, ako tieto skromné výrazy blahoželania, preplnené radosťou, že sme mohli prekonávať najťažšie roky slovenských dejín spoločne a strážiť i rozmnožovať hodnoty, bez ktorých národ nepoznal by seba a nemal by sa čím vykúpiť z nepriazne osudu. Niekomu sa môže zdať málo toho svedectva, ktoré sme nahonobili Slovensku v zahraničí ako znak jeho vlastnej borby. Ale raz sa ukáže a uzná, že Tvoja poézia bola rečou z hĺbky najhlbšej, otrasov kataklizmy, spôsobených na to, aby nás pozbavili vlastného národného bytia. O Tvojej poézii sa bude raz vydávať svedectvo, že aj keď odňali národu všetky prostriedky samobytného prejavu, dostačilo slovo básnika ako pozitívne veto všetkých zlovražných úsilí.

Ďakujeme Ti za vyslovenie tohto veta a pozdvihni ho opätovne v kritických nástrahách, ktoré sa neprestávajú snovať nad osudom nášho národa. My sme s Tebou verne, do konca, ako veríme, že Boh je s nami a privedie nás ku splneniu poslania.

Za Maticu Slovenskú a všetkých tých jej členov, ktorí Ti nebudú môcť vysloviť svoje blahoželanie a vďaku

Tvoj

Stanislav Mečiar

K tomuto žičeniu Zahraničnej Matice Slovenskej pripojuje sa Spolok slovenských spisovateľov a umelcov, ako aj redakcia Mostu. Ad multos annos, Maestro!

BIBLIOGRAFIA DILONGOVEJ TVORBY V ZAHRANIČÍ

DIAĽKY BEZ DOMOVA, básne, nákladom E. Radiča, Chicago, Ill., USA, Buenos Aires, 1950.
BEZ MATKY, román, nákladom Slobodnej slovenskej kultúry (Rev. J. Lach), Buenos Aires, 1951.
CESTY VYHNANCA, próza, nákladom E. Radiča, Chicago, Ill., USA, Buenos Aires, 1951.
PIESEŇ LÁSKY, román, nákladom vlastným, Buenos Aires, 1953.
BALADY, básne, nákladom vlastným, Buenos Aires, 1953.
ZA SVETLOM, básne, nákladom E. Skrzentovej, Joliet, Ill., USA, Buenos Aires, 1954.
NA VRCHU NÁDEJE, básne, nákladom Rev. J. Lacha, Whiting, Ind., USA, Buenos Aires, 1955.
SLOVO BOŽIE, nedeľné úvahy, nákladom Rev. J. Lacha, Whiting, Ind., USA, Buenos Aires, 1955.
STOPY V OHNI, básne, nákladom Rev. J. Lacha, Whiting, Ind., USA, Buenos Aires, 1956.
GOLGOTA, legendy, nákladom Rev. J. Lacha, Buenos Aires, 1957.
V ZÁBLESKU VEKOV, básne, nákladom Rev. J. Lacha, Whiting, Ind., USA, Buenos Aires, 1959.
DOTYK S VEČNOSŤOU, básne, nákladom Slobodnej slovenskej kultúry, Buenos Aires, 1961.
GORAZD, dráma, nákladom SVSCM v Ríme, 1963.
AGÓNIA VEKU, román, nákladom vlastným, Buenos Aires, 1964.
BREHY SLOBODY, básne, vydala Zahraničná Matica Slovenská, Buenos Aires, 1965.

VÝSLEDKY SČÍTANIA OBYVATEĽSTVA ČSR ROKU 1961

Konečne boli uverejnené aspoň hlavné výsledky sčítania obyvateľstva ČSR, ktoré sa konalo dňa 1. marca 1961. Podávame ich tu s niektorými inými štatistikami pre lepšie porovnanie.

Obyvateľstvo prepočítané na dnešné územie ČSR

Datum sčítania	ČSR	České zeme	Slovensko	Hustota ČSR	Č	S
31. 12. 1900	12,155,139	9,372,214	2,782,925	95	119	57
31. 12. 1910	12,995,294	10,078,637	2,916,657	102	128	60
15. 2. 1921	13,003,446	10,009,587	2,993,859	102	127	61
1. 12. 1930	13,998,497	10,674,386	3,324,111	109	135	68
1946-47	12,090,164	8,762,361	3,327,803	—	111	68
1. 3. 1950	12,338,450	8,896,133	3,442,317	97	113	70
31. 3. 1961	13,745,300	9,571,254	4,174,046	107	121	85

Z tejto tabuľky vidno, že Slovensko prekročilo 4 milióny obyvateľov, a že svojím počtom r. 1961 tvorilo 30.4% z celkového počtu obyvateľstva. Následkom presídlenia Nemcov z ČSR vzostup obyvateľstva bol v českých zemiach silne pretrhnutý, kým na Slovensku je vzostup stály, napriek druhej svetovej vojne a jej následkom.

Keď si uvážime skutočnosť, že dnešné územie Slovenska už podľa sčítania roku 1869 počítalo 2,481,811 obyvateľov, a ich vysokú natalitu, tento počet sa mal už dávno zdvojnásobniť na 5 miliónov, ako to dokázali mnohé iné národy s menšou natalitou. Príčinou malého vzostupu bola silná vlna vysťahovalectva za posledných 100 rokov. Oceňuje sa, že asi 1 milión Slovákov sa vysťahovalo zo Slovenska za tých 100 rokov. Najviac sa ich vysťahovalo do Severnej Ameriky, potom do Maďarska, a v poslednom čase do Čiech (o čom viď nižšie). V menšom počte aj do iných zemí.

Porovnávajúc predošlé sčítania zistíme, že na zväčšenie počtu obyvateľstva z troch na štyri milióny bolo potrebných 40 rokov (1921-1961). Podľa dnešnej natality — o čom viď druhú tabuľku — na dosiahnutie počtu 5 miliónov bude potrebných asi 18 rokov, teda okolo roku 1980. Podľa odhadov a výpočtov k 31. 12. 1963, Slovensko malo 4,305,000, České zeme 9,699,000, a celá ČSR 14,004,000 obyvateľov.

Prirodzený prírastok obyvateľstva

Prvé číslo znamená ročný (alebo priemerný) prírastok v absolútnych číslach. Druhé číslo znamená prirodzený ročný prírastok na 1,000 obyvateľov. Je to tak zvaná natalita.

	Československo		České zeme		Slovensko	
1945-1949	111,716	8.8%	72,756	7.8%	38,960	11.3%
1950-1954	140,810	11.1%	78,589	8.6%	62,221	17.5%
1955	138,962	10.7%	72,574	7.7%	66,388	17.8%
1956	135,635	10.2%	68,983	7.3%	66,652	17.6%
1957	118,298	8.8%	56,742	5.9%	61,556	16.0%
1958	109,231	8.1%	48,065	5.0%	61,166	15.7%
1959	85,737	6.3%	31,823	3.3%	53,914	13.7%
1960	91,819	6.7%	35,016	3.6%	56,803	14.2%

Táto tabuľka je veľmi zaujímavá. Hoci Slovensko tvorí iba asi jednu tretinu obyvateľstva ČSR, predsa so svojou natalitou nielenže sa vyrovnalo absolútnemu ročnému prírastku Českých zemí, ale ich aj prevýšilo. Avšak nevedno, či si Slovensko zachová aj v budúcnosti svoju vysokú natalitu, lebo ako vidíme, index natality v posledných rokoch klesá. Pre porovnanie uvedieme tu index natality v niektorých zemiach k roku 1957: Kanada 20.3%, USA 16.4%, SSSR 17.3%, Poľsko 15.7%, Rumunsko 12.7%, Holandsko 13.7%, Juhoslávia 13.0%, Taliansko 8.3%, Maďarsko 6.5%, Rakúsko 4.1%. Ako vidno, Slovensko je z európskych zemí v tomto ohľade na popřednom mieste.

Obyvateľstvo ČSR podľa národnosti

Prvé číslo znamená absolútny počet, druhé číslo znamená percento z celkového počtu obyvateľstva.

Národnosť	1930		1950		1959		1961	
Česi	7,426,284	53.0%	8,383,923	67.9%	8,921,195	66.0%	9,069,222	65.9%
Slováci	2,295,067	16.4%	3,240,549	26.3%	3,826,080	28.3%	3,836,213	27.9%
Nemci	3,306,099	23.6%	165,117	1.3%	162,522	1.2%	140,402	1.0%
Maďari	596,861	4.3%	367,733	3.0%	415,951	3.1%	533,934	4.0%
Poliaci	99,712	0.7%	72,624	0.6%	79,197	0.6%	67,552	0.5%
Ukrajinci	118,440	0.8%	67,615	0.6%	76,506	0.5%	54,984	0.4%
Iní	156,034	1.2%	40,889	0.3%	41,363	0.3%	43,270	0.3%

V tejto tabuľke treba si povšimnuť dvoch vecí: 1. Vzostup počtu Maďarov v posledných rokoch, hlavne pri poslednom sčítaní. Vysvetľuje sa to tak, že mnohí Maďari, ktorí sa po vojne hlásili za Slovákov, aby mohli ostať na Slovensku, teraz sa hlásili znovu za Maďarov. 2. Veľmi bije do očí malý prírastok Slovákov za posledné dva roky, takže si ani neudržali svoje percento v celkovom počte, napriek veľkému prirodzenému prírastku obyvateľstva na Slovensku. Podľa tabuľky č. 2 prírastok obyvateľstva za roky 1959-60 tvorí skoro 110,-000, kým prírastok Slovákov je iba 10,000. Kde je ostatných 100,000? Je jasné, že veľká väčšina toho počtu prihlásila sa za Maďarov, ako to vyplýva z tabuľky č. 3, ale pravdepodobne taktiež istý počet Slovákov usadených po druhej svetovej vojne v Českom pohraničí, prihlásil sa za Čechov. Kto mal príležitosť postretnúť mladých Slovákov, ktorí už skoro 20 rokov žijú v českom prostredí, bez slovenskej školy, nebude sa tomu diviť. Je to však nový odliv slovenskej krvi po toľkých predchádzajúcich. Koľko je Slovákov v Českých zemiach? Máme pri ruke štatistiku z roku 1957. Toho roku ich bolo 374,297.

Obyvateľstvo Slovenska podľa národností roku 1957

Nakoľko nemáme ešte naporúdzi štatistiku národností na Slovensku podľa sčítania obyvateľstva z roku 1961, podávame tú poslednú, ktorá je nám prístupná, asíce z roku 1957. (viď: Štatistická ročenka ČSR, Praha 1958, str. 51).

Celkový počet obyvateľstva 3,816,037

Slováci	3,325,788
Česi	35,387
Ukrajinci	52,809
Poliaci	1,785
Nemci	5,232
Maďari	388,207
Iní	6,289

Ako z tejto tabuľky vidno, obyvateľstvo Slovenska je čím ďalej tým viacej homogenné — slovenské. Od poslednej vojny sa veľmi zmenšil počet Nemcov, Poliakov a Ukrajincov (Rusínov). Ostáva však aj naďalej problém Maďarov, ktorý v týchto posledných rokoch ešte viacej vzrástol, ako sme to videli vyššie. Hneď po vojne (r. 1945-46) plánovala sa výmena obyvateľstva medzi Maďarskom a Slovenskom. Vskutku sa uskutočnila výmena asi 80,000 obyvateľov z jednej aj z druhej strany. Keď komunisti prišli k vláde, zarazili tú výmenu, aby si získali maďarské obyvateľstvo na Slovensku. Podľa nich je problém vyriešený v smysle Stalinskej teórie o národnostiach. Nám sa však zdá, že problém aj naďalej ostáva.

Celkový počet Slovákov v ČSR roku 1961 bol teda 3,836,213. Ak berieme priemerný ročný prírastok asi 50,000, teraz roku 1965, štyri

roky od posledného sčítania, môžeme celkom oprávnene predpokladať, že počet Slovákov v ČSR je okrúhle 4,000,000.

Počet Slovákov mimo Slovenska je ťažko zistiteľný, už z tej príčiny, že je ťažko určiť, koho považovať za Slováka napríklad vo Spojených Štátoch Amerických. Obyčajne sa udáva, že počet Amerikánov slovenského pôvodu je asi 1,500,000. Mnohí sa z nich však už za Slovákov nehlásia. Berme teda aspoň polovicu — 750,000 — počet tých, čo sa ešte za Slovákov hlásia. Okrem toho v Maďarsku je asi 100,000 Slovákov, v Juhoslávii tiež asi 100,000, a v iných zemiach spolu tiež asi 100,000. Je to okrúhle 1,000,000. Teda dnes Slovákov na celom svete je okrúhle 5,000,000.

PRAMENE:

Statistická Ročenka Republiky Československé 1958, Praha 1958.
Atlas obyvateľstva ČSSR, Praha 1962.
Tchécoslovaquie. Annuaire statistique, Prague 1963.
Czechoslovakia. A Handbook of facts and figures, 2 edit. Prague 1964.

M. LACKO S. J.

DNEŠNÁ LITERÁRNA SITUÁCIA NA SLOVENSKU

V súčasnej literatúre na Slovensku prebieha veľký diferenciačný proces. Po rokoch, keď všetko bolo nahnané do jediného možného -izmu, ktorým bol v podstate patriarchálny naturalizmus s možnými okuliarmi, znova sa vynára problematika literárnej avantgardy. Regeneráciu (predovšetkým v povedomí literárnej kritiky a histórie, menej už v tvorivej praxi) prežíva nadrealizmus a venovalo sa mu jedno celé číslo Slovenských pohľadov. Mladá básnická generácia sa však prikloňuje skôr k poetizmu, veľmi striktne, niekedy až do straty zrozumiteľnosti sa pridŕža tzv. metaforického princípu. Je to prirodzená reakcia na patetické veršovanie strednej generácie, ktorá s výnimkou niektorých nadrealistov sa dosiaľ nevie vyrovnať s novou situáciou. Silný ohlas má poézia rehabilitovaného L. Novomeského. K slovu sa opäť dostal V. Beniak; mladá generácia básnická i kritika ho plne prijala za svojho básnika. Smrekova tvorba stagnuje, E. B. Lukáč píše iba nezáživné traktáty.

V próze je situácia komplikovanejšia. Mladá generácia sa začína iba presadzovať. V strednej, okrem niekoľkých výnimiek, prevláda oportunizmus. Zo starších najplodnejší je M. Urban, no jeho nové dva zväzky "hlavajovského" cyklu (Zhasnuté svetlá, Kto seje vietor) opisujúce obdobie Slovenského štátu, sú skôr iba beletrizovaným dejepisom, bez väčších umeleckých ambícií. Literárna kritika znova objavila dielo J. C. Hronského. Vo viacerých štúdiách sa označuje za zakladateľa moderného slovenského románu. Ako vidno, slovenská literatúra sa znova kompletizuje, postupne, no nie ľahko odpadávajú politické rekriminácie. V najbližšom čase počíta sa aj so znovauvedením Gašparovej tvorby. V súčasnosti píše pamäti. Pevne sa verí v úplnú kompletizáciu slovenskej literárnej mapy, veď už i mená Žarnov a Dilong sa objavujú — bez príveskových nadávok (Kultúrny život, č. 28, str. 7). Nie je to také ľahké, o každé meno zvádza sa ostrý boj.

D. K.

Vedecké vyznačenie prof Dr. Ďuricu. Krátko po výjdení diela prof. Dr. Milana St. Ďuricu "La Slovacchia e le sue relazioni con la Germania 1938-1945" talianska vedecká spoločnosť "Accademia Teatina per le Scienze" so sídlom v Chieti udelila autorovi titul čestného akademika (Accademico d' Onore).

Podľa štatútu "Accademia Teatina per le Scienze" je slobodnou ustanovizňou vysokej kultúry na vedeckom poli, ktorej činnosť rozprestiera sa na celé územie Talianska. Je rozčlenená na šesť tried podľa spríbuznených vedeckých disciplín. Každá trieda počíta 25 akademikov.

Prof. Dr. Ďurica je prvým vedcom slovenského pôvodu, ktorému táto Akadémia udelila svoje čestné členstvo. Medzi čestnými akademikmi Teatínskej Akadémie Vied nachádzajú sa významné osobnosti talianskeho vedeckého sveta, ako Prof. Dr. Emilio Betti zo štátnej Univerzity v Ríme, čestný profesor nemeckej univerzity v Marburg a. d. Lahn; matematik Prof Dr. Enrico Bompiani, bývalý profesor Univerzity v Pittsburgh, Pa. a člen viacerých europských vedeckých akadémií; dekan Fakulty Politických vied v Miláne, Prof. Dr. Carlo-Emilio Ferri; Prof. Dr. Tito Franzini z univerzity v Píze a v Siene, člen vedeckého komitétu "Euratom" a poradca atómovej konferencie odzbrojenia v Ženeve; filozof Prof. Carmelo Ottaviano, dekan Pedagogickej fakulty v Catanii; svetoznámy biotypológ Prof Dr. Nicola Pende; jeden z najpoprednejších talianskych juristov, Prof. Dr. Alberto Trabucchi z univerzity v Pádove; bývalý minister Prof. Dr. Giuseppe Bettiol, vynikajúci penalista a politik kresťansko-demokratickej strany, taktiež z Pádovy a viacerí iní.

Toto vedecké vyznačenie je novým dôkazom toho, že slovenský um za slobodných podmienok vie sa uplatniť aj na úrovni vedeckej práce starých, vysoko kultúrnych národov a že solídna vedecká činnosť nájde nielen pochopenie, ale i patričné uznanie kdekoľvek v slobodnom svete. Novému slovenskému akademikovi srdečne blahoželáme!

C. B.

Nový slovenský kvalifikovaný hudobník. V medzinárodnom hudobnom periodiku *"Ecclesia Cantat"*, ktoré vydáva známe hudobné nakladateľstvo Carrara v Bergamo, Taliansko, vyšla pod číslom 2774 hudobná skladba "Lux eaterna — Mottetto per Baritono e coro a 2 voci eguali o ineguali" od slovenského autora Stanislava Kmotorku. Ide o slovenského saleziána, ktorý bol vysvätený za kňaza roku 1956 a odvtedy sa venoval štúdiu hudobných vied na konzervatóriu vo Florencii. Dp. Kmotorka s výborným úspechom absolvoval florenské konzervatórium a teraz je dirigentom chóru i organistom v chráme Sv. Rodiny vo Florencii. Počas minuloročnej hudobnej sezóny bol sa predstavil vyberanému publiku metropoly umenia koncertom slovenských ľudových piesní v jeho harmonizácii. Skladbu "Lux aeterna" venoval pamiatke Ivana Bezáka, nadšeného slovenského študenta, ktorý ušiel z porobenej vlasti, aby mohol ísť za svojím kňazským povolaním, no predčasná smrť zdrvila jeho vznešené ašpirácie. *s. b.*

KNIHY

František Vnuk. NEUVERITEĽNÉ SPRISAHANIE. Vojenské a politické akcie proti Slovenskej Republike v roku 1944. Middletown, Pa., 1964. Knižnica Literárneho Almanachu Slováka v Amerike. Ilustr. S anglickým rezumé. Strán 216. Cena $3.00.

Medzi pozoruhodné zjavy adeptov vedy a vážne chápanej publicistiky patrí meno Františka Vnuka. Zjavil sa pred niekoľkými rokmi, ale svojou prácou rýchlo dostal sa do popredia a dnes patrí už za uznávanú autoritu najmä v literárnej histórii. No nie menej venuje sa i dejinám národným a sleduje hospodárske a sociálne pomery slovenské, hlavne ako ich nastoluje a rieši komunistický režim na Slovensku po druhej svetovej vojne. Nik z našich mysliacich ľudí v zahraničí nesleduje vari systematickejšie vývoj na tomto poli ako František Vnuk.

Jeho práce zjavujú sa zatiaľ po časopisoch, najmä v Slováku v Amerike, ktorý Františkovi Vnukovi umožnil rozvinúť nevšedné vlohy. Pritom uverejnil dlhšie štúdie a komentáre o udalostiach na Slovensku i v reči anglickej. Jeho pracovná metóda je vybrúsená z každej stránky. Uplatňuje prísno vedecké kritériá tak dôsledne, že to pred súdnym pozorovateľom budí obdiv.

Ak František Vnuk si zachová noblesu a svojský štýl, ktoré doteraz uplatňuje vo svojich prácach, stane sa z neho v slovenskej vede viac než prírastok jednej osobnosti. Pozorne sledujúc jeho práce, zisťujeme, že nám v ňom rastie do istej miery epigon Konštantína Čulena, ktorého stratu slovenská verejnosť tak bolestne pociťuje. František Vnuk (ako pred ním Čulen) plne pochopil, že v exilnej diaspore treba talentovaným jednotlivcom zasahovať tam a vtedy, kde a kedy je pomoc najpotrebnejšia. Preto azda taká pestrofarebnosť v jeho tématike. Všestranná pozornosť slovenským duchovným a politickým prúdom však nijako neuberá na Vnukovej intenzite a vážnosti. A to si súdny pozorovateľ musí najviac oceňovať.

Bolo prirodzené a vyviera z Vnukovho založenia, že pri sledovaní strašných kapitôl, ktoré nastoluje na Slovensku komunizmus, Vnuk prišiel aj na obdobie, ktoré výstižne pomenoval *neuveriteľným sprisahaním*. Ide o známe čierne udalosti z roku 1944, kedy nielen cudzinci, ale aj niektorí Slováci postavili sa proti legitímnej slovenskej vláde.

Čo platí v predoslatom o Vnukovej metóde a o Vnukovom uplatňovaní zásad na poli vedeckom, to možno aplikovať aj v jeho prvej knižke. Neuveriteľných sprisahancov chválili a chvália vlastní kronikári. Toľko slávy žiadne hnutie na Slovensku nezosypalo na hlavy jednotlivcov a skupín, ako to urobili komunisti a s nimi sprisahanie organizujúci v auguste 1944. Ale o sprisahaní sa už pomerne hodne popísalo aj na druhej strane. Je prirodzené, že bývalí predstavitelia Slovenského štátu, proti ktorému sprisahanie bolo namierené, bránili svoje stanoviská a s posvätnou úctou chránili alebo zastierali aj chyby, ktorých sa dopustili pri protiopatreniach a pri akciách politického a vojenského rázu pred sprisahaním i po ňom.

Vnuk sa nestavia do pózy stranníka. Do dôsledkov odsudzuje komunistický zásah proti slovenskej štátnosti a narušeniu poriadkov na slovenskom území, no neskrýva sa ani s tým, že mu je nie jedno, aký postoj zaujali slovenská vláda a jej členovia, keď šlo o výsostné záujmy národa v najkritickejšom čase. Patrí k veľkej prednosti Vnukovho charakteru, že i v prísnom postoji na obe strany vie si zachovať svoju slo-

venskú hrdosť. Nejde mu o osoby, ale o myšlienku. A tú bráni do dôsledkov.

Vnuk podľa vzoru naskutku západniarsky vybrúseného vedca a politicky mysliaceho demokrata nestotožňuje režim so štátom, osobné záujmy s princípom a hlavne nikdy nepovyšuje osobné zásluhy, aj keby boli aké veľké, nad cenu štátu, ktorý v neuveriteľnom sprisahaní mal vyskúšať svoju silu.

Vnukova práca *Neuveriteľné sprisahanie* nie je veľká rozsahom, ale je nabitá faktami, ktoré hovoria veľmi presvedčivo a ktoré jednej i druhej strane nebude tak ľahko oddišputovať. K Vnukovej knihe bude možno azda časom niečo pridať, doplniť ju novými dokladmi, no ťažko si predstaviť, že by tie mohli zmeniť uzávery, ku ktorým sa dopracoval František Vnuk.

Ako pri mnohých iných prácach, ktoré vychádzajú spod pera slovenských intelektuálov, tak aj tu treba vysloviť vrúcne želanie, aby Vnuk snažil sa aspoň v náčrte svoju štúdiu o neuveriteľných sprisahancoch sprístupniť cudzej verejnosti, najmä Amerike. Má na to predpoklady.

Diela, ako je *Neuveriteľné sprisahanie,* patria medzi základné prejavy mysliacej časti slovenského exilu. Vedci Vnukovho typu zaslúžia si pozornosť. Je v záujme povolaných ustanovizní a starších predstaviteľov slovenského života, aby týmto talentom poskytli všetky možnosti ďalšej tvorivej práce.

Jozef Paučo

Gorazd Zvonický. PREBÚDZA SA ZEM. Verše. Vydal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím, 1964. Obálka a ilustrácie od A. Paulinyho SDB. Str. 125.

Skutočný básnik nikdy nestratí vieru v poéziu a bude spievať aj na rumoviskách; aj vtedy, keby jeho hlas nikto nemal počuť. Spev je jeho vnútornou potrebou; náručím, ktorým objíma svet; viditeľný i ten neviditeľný, ktorý sa v ňom a cezeň zrkadlí. I Gorazdovi Zvonickému je poézia prostriedkom, ktorým sa ponára do hĺbok skutočnosti, aby z nej vylúpil tie stránky, tie vzťahy, ktoré unikajú každému oku, ale jestvujú a súhrnne tvoria tú oblasť alebo ten vzhľad bytia, ktorý nazývame krásou.

Prvých päťdesiat strán tejto Zvonického zbierky mohli by sme azda vyjadriť alebo zhrnúť do týchto veršov: "Zem bola teplá... s lícom na jej šťastí, / s bozkom jej vnútornému orchestru / stal sa mi bratom každý lístok v chrasti, / každú musku som prijal za sestru" (str. 33). V tej istej básni hovorí, že ho príboj "nechal na kvitnúcom šípe, v tom nebu otvorenom postoji". To je príznačný postoj básnika-kňaza, postoj náboženský. Preto čohokoľvek sa dotknú jeho oči a cíti jeho srdce, je poznačené týmto postojom. Pri svetle tohto postoja veci sa črtajú vo svojich pravdivých podobách. To je bod, na ktorom spočíva rovnováha prírody a nadprírody. Táto spätosť dvoch svetov, ich vnútorné prenikanie sa a stvárňovanie tohto prenikania sa cez srdce básnika a zviditeľnenie a zciteľnenie sa týchto vzťahov v básnickom výraze — to je základná črta Zvonického poézie.

Ten "k nebu otvorený postoj" objíma všetko a v ňom dostáva pravý zmysel všetko, čo básnik vidí, cíti, miluje alebo nenávidí. To je tá lupa, cez ktorú sa díva; to je pohľad, ktorý všetko intriguje do harmonickej jednoty. "Vďaka vám, vďaka, veci bez významu! / Kto ide k Bohu, tmy sa nebojí. / Sú svetlá, čo ma vedú, a sú, čo len klamú, / lež chutnám výšky i v tom rozbroji" (34). Výsky, diaľky — to sú viac-menej abstraktné slová a kritika ich vždy podozrieva v poézii ako vatovanie. No nie je tomu vždy tak. Keď Zvonický hovorí, že "chutná výšky aj v tom rozbroji", pod výškami myslí ten konečný súzvuk a poriadok bytia; tie súvisy, ktoré sa obyčajnému oku môžu pozdávať ako rušivé prvky, ako nesúvisy, ako trhliny často nezrozumiteľné. Ale nad zdanlivými "rozbrojmi" jestvovania panuje jednako súlad, lebo všetko, čo Boh stvoril, bolo a je dobré. Hľadať pôvodnú dobrotu, ktorej jedným aspektom je krása, bolo vždy a bude prácou básnikovou.

Druhú časť zbierky nazval básnik "Spod južného kríža" a zaiste myslel na súhvezdie, ktoré je dobre viditeľné v Argentíne, kde sa zrodili tieto verse. Je to dialóg básnika s mŕtvou matkou, ktorá stelesňuje najkrajšie a najprežitejšie ľudské hodnoty nášho života. Obraz matky rozrastá sa napokon v obraz rodnej zeme: stotožnenie, ktoré rozohrieva básnikov cit; útulok, do ktorého sa skrýva pred drsnými údermi vyhnaneckého života. Až raz bude slovenská literárna kritika úplne slobodná, bude sa môcť odborne a analyticky zaoberať týmto motívom v exulantskej slovenskej poézii. Bude to prinajmenej zaujímavé sledovať, čo sa deje v srdci básnika, ktorý je odrezaný od živých zdrojov svojho národa, ale ktorý neprestáva spievať o jeho osude, o jeho nádejách a právach. Zvonického poézia je silne podfarbená týmito obavami a týmito nádejami a kým u toľkých rokami chladne láska k domovine, ktorá sa tratí v hmlách skoro neskutočna, básnik nezabúda na svoje korene, nezabúda na krajinu, ktorá mu dala srdce a slovo. "... hrdosť a nárok dýchať slobodne / nijaký vrah nám nezavraždí, / tým menej našu pamiatku" (str. 119).

Celá symbolika časti "Dolu z grúňov" je symbolika slovenského národa; či sú to už "barančeky", "nôžky svieže" alebo "biele ovce" a "Božia črieda", ktoré básnik chce uchrániť pred búrkou a sprevadiť do košiara pokoja a istoty: "Keď noc všetko skolomaží, / nikto mi vás neobstráži. / Ovečky, len chvatom k mame." A znovu matka ako prístav istoty.

Nie je ľahko niekoľkými vetami zatriediť básnika do takej alebo onakej skupiny. Každý statočný básnik je svet sám osebe. I Zvonického svet je jeho osobitný svet. Spieva, ako mu srdce káže, ako vidí, ako cíti, ako prežíva. No po rokoch, keď sa bude musieť napísať smutná pravda, že bolo na Slovensku obdobie, keď náboženská poézia bola násilne umlčaná a anatemizovaná, bude tu Zvonického poézia, v ktorej hlboké náboženské presvedčenie spájalo sa s umeleckou technikou, aby ostala táto poézia aj pre budúcich ako hodnota, stvorená slovenským duchom; ako svieži prameň, z ktorého prúdi čistá voda umeleckého zážitku.

Mikuláš Šprinc

Pavel Horváth. PODDANÝ ĽUD NA SLOVENSKU V PRVEJ POLOVICI 18. STOROČIA. Vydala Slovenská akadémia vied v Bratislave 1963. Strán 328.

V marxistickom dejepise býva pravidlom — a to aj teraz, keď sa hovorí o prekonávaní strohého stalinského dogmatizmu — že v odborne zameraných prácach musia byť aspoň 2-3 citáty z klasikov marx-leninizmu. Ale pre "nihil obstat" tieto perly ešte nie sú dostačujúce. Celý obsah diela má byť preniknutý ideovým zameraním historického materializmu, podľa ktorého život v minulosti, nech už hovoríme o akejkoľvek oblasti, bol odrazom hospodársko-sociálnych podmienok. Aj keď sa nechceme dlhšie zastavovať pri protiargumentácii, zbežne môžeme uviesť, že akékoľvek sociologické aplikácie, ktorými sa generalizuje, bývajú často bludné. Isteže otázky sociálne a hospodárske ako v živote súčasnom i v minulosti boli dôležitým činiteľom. Ale neboli jedinou podmienkou. Je to vždy celý komplex, v ktorom dôležitý zástoj majú záležitosti náboženské a filozofické, problémy kultúrne, politické, mocenské a samozrejme i ekonomické a sociálne. V minulosti, ako si to môžeme overovať na každom období, raz nadobúdala prevahu otázka jedna, povedzme náboženská, inokedy národne-politická a sociálna, ale nikdy tieto sektory neostali izolované, alebo autonomné.

Inou záležitosťou, ktorej sa treba dotknúť v tomto súvise, je často opakované tvrdenie, akoby systematickejší výskum sociálneho a hospodárskeho života v minulosti patril k vymoženostiam len marxistickej historiografie. Ale to tiež nezodpovedá skutočnosti, lebo táto pracovná oblasť v európskej historiografii má už peknú tradíciu. V niektorých štátoch s vyspelejším vedeckým životom (Nemecko, Francúzsko, Anglicko, čiastočne Rakúsko) aj vyše storočnú. Pre štúdium otázok sociálno-ekonomických sú vybudované veľké inštitúty, s úctyhodnými vedeckými tribúnami, kde vyšlo mnoho významných publikácií. Už dávno prešli časy, keď oborom dejepisu boli len otázky dynastické a mocenské. Dnes z každého solídnejšieho syntetického diela sa presvedčujeme, že základným činiteľom historického poznania je národ, ľud. Jeho život duchovný a kultúrny, materiálny i politický.

Treba priznať, že v slovenskom dejepisectve nevenovala sa náležitá pozornosť sociálnym a hospodárskym otázkam minulosti. Ale to vyplýva zo všetkých nedostatkov našej historiografie. Priekopníckym činom je i dnes aktuálne dielo "Slovensko v dobe uhorského feudalizmu" (Bratislava 1932) od Št. Janšáka, v ktorom sú zachytené pomery v rokoch 1514-1848. Cenné sú staršie štúdie A. Kavuljaka, najmä o lietavskom panstve, ďalej rukopisné dielo V. Štibrányho o panstve smolenicko-dobrovodskom. Aj pre poznanie našich pomerov cenné dielo o dejinách poddanstva v Uhorsku vydal r. 1908 maďarský znamenitý dejepisec Ignác Acsády. Kniha vyšla v r. 1955 i v slovenskom preklade.

Nateraz sústavnému štúdiu sociálneho a hospodárskeho života v minulosti venuje sa so značným úspechom Dr. Pavel Horváth. Často prispieva do Historického časopisu, Vlastivedného časopisu, do Historických štúdií i do iných odborných tribún. Roku 1955 vydal dielo "Listy poddaných" (1538-1848). Ak už neberieme do úvahy niektoré autorove tendenčné poznámky, na ktoré už čitateľ, čo sústavnejšie sleduje dnešnú historickú literatúru v krajinách ľudovodemokratického orbitu, je zvyknutý, ale kniha a najmä samotné dokumenty sú zaujímavým a príznačným obrazom vyše tristoročného časového úseku v našom historickom vývine.

Všestranne sa presvedčujeme, že novšia Horváthova kniha "Poddaný ľud na Slovensku v prvej polovici 18. storočia" (1963) je výsledkom bohatej heuristickej práce. Autor dobre pozná literatúru, ale svoju prácu vybudoval predovšetkým na pramennom materiáli. Zaoberá sa prvou polovicou 18. storočia preto, lebo toto obdobie je typické pre feudálny systém a ani v poľnohospodárskej výrobe neni este badať podstatnejší vývoj oproti predošlým storočiam. Ale autora táto problematika lákala i preto, že je málo preskúmaná, lebo záujem vedcov viac sa sústreďoval na neskoršie obdobie v súvise tereziánskych a jozefovských reforiem urbárskych a feudálno-nevoľníckych vzťahov. O čom najmä právny historik prof. Rebro podal niekoľko podnetnejších štúdií.

Dielo je rozdelené na tri časti. V prvej autor venoval značnú pozornosť pôdohospodárskej výrobe, ako sa ona prejavovala v rastlinnej a živočišnej produkcii. Ďalej popisuje výrobnú techniku. Autor sústredil tu mnoho detailov miestnych i súvekých termínov technických. Ale pri pozitívnom hodnotení týchto výsledkov, získaných intenzívnym štúdiom najmä archívneho materiálu, neujde našej pozornosti, že autorove štúdijné výsledky sú len v počiatočnom štádiu. Často skromné údaje aplikuje na celku a tak sa dopúšťa zovšeobecňovania. Musí byť preskúmané este mnoho pramenného materiálu, aby sa dal utvoriť pevnejší systematický obraz poľnohospodárskych pomerov tohto obdobia.

Je správne, že Dr. Horváth zaradil túto kapitolu do diela, ktorá vlastne nezapadá pod obsah knihy, ale má základný význam pre všestrannejšie objasnenie sociologických poznatkov o hospodárskom a spoločenskom živote poddaných, čo spracoval v kapitoli druhej. Je to plastický obraz slovenskej dediny po potlačení rákoczyovského povstania, v ktorom je mnoho dát o príčinách ťažkého života poddaných. Opisuje časté živelné pohromy, neúrodné roky, morové epidémie, čo dokladá miestnymi štatistikami. A k tomu pridružuje sa i zhorsenie feudálno-nevoľníckych vzťahov. Zaoberá sa urbárskymi a daňovými povinnosťami poddaných. Rieši ich pomer k trhu, zvlášť vznikom domácej výroby a podomovým obchodníctvom.

V celej knihe autor sa pohybuje viac-menej na hladine marxistickej dialektiky, ale najvýraznejšie sa prejavuje v kapitole o protifeudálnom boji poddaného ľudu, čo už vyplýva i z toho, že hľadanie revolučných prejavov v minulosti, je najobľúbenejsím poľom marxistickej historiografie.

Z jednotlivých foriem odboja bolo u nás evidentné hádam zbojníctvo. Ale ani jeho vznik nemožno jednoznačne odôvodňovať tými istými príčinami. Bolo najviac výsledkom rozháraných pomerov, ktoré zanechali vojnové akcie. A stalo sa príťažou nielen pre feudálov, ale znepokojovalo i dedinský ľud. Ba v hornej Orave zbojník Matej Klinovský stál dokonca v službách oravského panstva, teda feudálov, ako pomocník nového náboženstva.

Keďže v prvej polovici 18. storočia nebolo väčších roľníckych vzbúr, autor do protifeudálnych zápasov začleňuje i úteky poddaných z usadlostí. Je to v duchu teorie sovietskeho historika F. B. Poišneva. Ale i toto hodnotenie problémov prejavuje priezračnú tendenciu. Neni dostatočne presvedčujúce a vôbec nezodpovedá skutočnosti. Poddaní opúšťali svoje usadlosti nie tak z revolučných pohnútok, ako pre veľkú biedu a vôbec neznesiteľné spoločenské pomery. Rozhodovali sa pre útek, aby si zlepšili svoje existenčné podmienky. Dr. Horváth i v tejto stati sústredil mnoho historického a statistického materiálu,

ktorým objasňuje vtedajšie presuny v obyvateľstve Slovenska i kolonizačný proces na Dolnej zemi.

Celkove môžeme povedať, že dielo je vypravené veľmi svedomite. V úvode každej kapitoli je hodnotená patričná literatúra a pramene. Má bohatý poznámkový aparát, na konci súpis literatúry a samostatný menný, osobný a vecný register. Kniha až na zbytočné teoretizovanie je bohatým prínosom do našej historickej literatúry.

Ján Mešťančík

Vojtech Ondrouch. NÁLEZY KELTSKÝCH, ANTICKÝCH A BYZANTSKÝCH MINCÍ NA SLOVENSKU. 1964, Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Str. 196 a 7 máp nálezových. Ruské a anglické rezumé. 8⁰.

Prvý systematický súpis starovekých mincí, nájdených na Slovensku zvečnelým autorom V. Ondrouchom, univ. prof. starovekých dejín na Bratislavskej univerzite, bol uzavretý podľa nálezového stavu k 2. marcu 1961, ale jeho význam presahuje aj dnes vo svete numizmatickom a starovekých dejín (ba i ranného stredoveku, keďže súpis siaha až po 11. storočie po Kristu) hranice Slovenska. Autor si bol toho dobre vedomý ešte pred vydaním tohto diela "post mortem".

Počiatkom roku 1963 osobným listom, písaným známym jasným rukopisom, obrátil sa autor na pisateľa tejto recenzie nepriamo s dotazom, či by sa prítomná práca nemohla uverejniť aj v angličtine, a potom ďalšia rukopisná štúdia "Slovensko v rannej dobe dejinnej", respektívne "Slovensko v dobe predslovanskej". Ledva sme sa stačili podozvedať o možnostiach anglického vydania, keď nás zastihla smutná zvesť, že prof. Ondrouch zomrel. Jeho smrť nás zarmútila tým viac, že išlo o neskonale láskavého a oddaného človeka slovenskej vede, rodáka z Moravy, ktorý aj počas Slovenského štátu bol ctený a vytrval na svojej univerzitnej katedre, podobne ako prof. Hromádka, Babor a iní. Bol to nepredpojatý vedecký pracovník a obetavý vychovávateľ slovenskej univerzitnej mládeže.

O vydanie súpisu keltských, antických a byzantských mincí v slovenskom priestore zaujímali sme sa veľmi z viacerých príčin. Takýto inventár a vyznačenie lokalít i dátovanie nálezov (ako pomocná veda) bol by nám značne uľahčil naše snaženia o určenie vplyvu a stykov pravlastného Slovanstva najmä s neskorogréckou a potom aj rímskou civilizáciou v oblasti nad- a podkarpatskej. Táto pomocná veda by bola nadovšetko preliminárne napomohla "vytrasovať" hlavné prúdenie obchodných a hospodárskych stykov v oblastiach rannodejinného Slovenska a starovekého Slovenska, do ktorého infiltráciou i tlakom, ba i prítažlivosťou došli a usadili sa tie kmene Slovienov — Slovákov, ktoré už okolo zmeny nášho letopočtu prechodili (na Východné Slovensko; aspoň do Zemplína, Šariša, Abauju a na Užhradsko) z oblasti slovanskej kultúry przeworskej, lipickej (Poľsko, Záp. Ukrajina), zarubineckej- končevatovskej až po černiachovskú (Severozáp. Ukrajina) a nesú "typ prešovský" na Slovensko. Podľa všetkých najnovších náznakov boli tieto kmene determinované ďalekými ohlasmi stredomorských kultúr na oboch stranách Karpát a priamo zasa provinciálnymi merkátormi a negociátormi, tojest aj obchodným stykom a hospodár-

sky zasiahnuté na sever od Thrákie, Dácie a Panónie (ba čiastočne aj cez Noricum po pramenné oblasti Odry a Visly).

Takáto myšlienka sa nám vynorila, keď sme pred rokmi sledovali výsledky prác poľských archeológov (Kostzrewski, Majewski, Wielowieski), ďalej archeológov, zaoberajúcich sa rímskymi nálezmi severozápadnej Ukrajiny a Rumunska, prípadne Transylvánie (hlavne Brajčevskij, Kropotkin). Náš záujem vzrástol po vydaní súpisu rímskych mincí r. 1961 na území Sovietskeho Sväzu V. V. Kropotkinom (Kladi rimskich monet na territoriji SSSR, 1961, Moskva). Po porovnaní mincových nálezov rímskych v stredovom území (alebo v styčnom) staroslovanských kultúr — v oblasti Przewor-Zarubinec-Lipa-Korčevatov a čiastočne aj Černachov — v predpokladanej nadkarpatskej pravlasti Slovienov-Slovákov (tiahnucej sa od pramenných oblastí Dnestra cez južné Povislie až po Odru) s prácami a mapami Nemca H. J. Eggersa: Der Römische Import in freien Germanien, Atlas der Urgeschichte, Hamburg, 1951), uverejnenie, najmä dvoch súpisov a inventárov starovekých a rímskych mincí, bolo už veľmi naliehavé pre počiatky rannodejinného štúdia Slovanstva, a to súpisu a máp mincí z oblasti dnešného Poľska a Slovenska (poprípade aj dnešného severného Rumunska). Ondrouchova práca vyšla takto už po súhrnných prácach Eggersa, A. Kropotkina (v ktorých autori sa všeobecne alebo čiastočne dotýkajú nálezov rímskych na Slovensku. Kropotkin najmä v oblasti zemplínsko-užhradskej; Op. cit., mapy č. 23, 25), podľa Eggersa oblasť odransko-vislanská a pre Slovensko tamže, mapa č. 31. Oblasti starých Slovienov-Slovákov v južnom Poľsku týka sa Kropotkinova mapa, reprodukovaná podľa N. Michala Gumovského č. 28 a zasa pre oblasť východoodranskú a južnopovislanskú tá istá mapa (Ide o nárečovú oblasť, ktorej severnú hranicu tvorí izoglosa sloviensko-slovenského zvolania "Hybaj!" až nad Krakov v Poľsku; podľa H. Barteka). Spomenutá oblasť súvisí zasa a zrejme s nálezmi "prešovského typu" podľa V. Budinského-Kričku na východnom Slovensku.

Práca V. Ondroucha pre jej včasné uzavrenie pred vydaním diela Kropotkina (a kritík Wielopolskieho a sovietskych autorov o práci Eggersovej r. 1961), nestačila aj k týmto kritickým hlasom prihliadnuť. Nestačila už aj preto, lebo inventár Ondrouchov bol fundovaný na širšom chronologickom základe. Inventár Ondrouchov pojíma aj barbarské mince keltského pôvodu i priameho keltského razenia na samom Slovensku ("Biatec"; západné Slovensko). Takéto keltské mince boli razené od roku 300 pred Kristom až zhruba do roku 100 pred Kristom. Razili ich podľa grécko-macedonských ražieb (najmä Alexandra III. Veľkého 336-326 pred Kristom, Filipa II. Macedonského 359-338 a paeonského vladára Audoleóna 315-286 pred Kristom).

Na miestnych ražbách barbarských mincí typu "Biatec" vplyv rímskeho mincovníctva sa jasne ozrejmuje, zatiaľ čo na takmer súčasných ražbách južne od Dunaja v Panónii, na území Eraviskov, je celkom zrejmý.

Mimo "Biatecov" razených na Slovensku Keltami, z mincovníckeho stanoviska, zaiste aj u slavistov vyvolá pozornosť strieborný zemplínsky typ mince, označený Ondrouchom výslovne ako keltská minca "zemplínskeho typu" (Winklerová ju uvádza ako "dácko-gétsku"). Ide o mincu, najdenú na kmeňovom území Kostobókov (Costoboces), ktorých niektorí slavisti počínajúc L. Niederlom neváhajú označovať aj za etnikum proto-alebo staroslovanské (Viď Ondrouch, Op. rec. str. 42, No. 54-55 nálezy zo Zemplína a z Beniakoviec, Košice).

Poznámka Ondroucha, že niekoľko keltských mincí začalo sa ob-

javovať v uzavretej a lesami obrúbenej paňve Česka (otvorenej len riečnou úžinou zbernej rieky Labe na barbarský sever) oneskorene — až takmer o 160 rokov neskoršie (r. 160 pred Kristom), je samozrejmou danosťou geograficko-centripetálnou českej panve a jej dostredivého riečneho systému a na odpor viac-menej východného v staroveku. Nie tak na území Moravy, zvažujúcom sa k Dunaju alebo otvorenejšom na sever do Sliezska.

Druhá časť súpisu V. Ondroucha týka sa mincových nálezov gréckeho, rímskeho alebo byzantského razenia. Pri ich popise a určovaní pôvodca držal sa kritérií takých numizmatických autorít, ktoré kritériá sa užívajú v medzinárodnej numizmatickej literatúre (Weber: Sylloge num. Graec., Copenhagen 1943; R. S. Poole, P. Gardner, Babelon, Gruber, Sydenham, Cohen; Mattingly-Sydenham-Sutherland-Webb; Sabatier, ako aj iní). Celkove nálezový katalóg obsahuje vyše 583 nálezových popisov a numizmatických zistení, ktoré sú zakreslené na siedmich mapách-prílohách.

Na prvej mape sú keltské mince a na ostatných (č. 2-7) sú zakreslené a lokalizované mince grécke, rímske a byzantské. Na takýchto mapách sú zakreslené nálezy mincí v nasledujúcom časovom poradí a dejinných úsekoch:

Od nálezu prvých gréckych mincí na Slovensku a mincí Republiky rímskej až do doby cisára Augusta včítane (tojest počiatok nášho letopočtu po Kristu).

Prvé storočie, končiace Nérom (96-96 po Kr.), druhé storočie, končiace za Clodiusa Albinusa (193-197), tretie za Konštantína Chlorusa (293-306) a konečne štvrté až piate storočie, končiace Valentiánom III. (425-455).

Mapa č. 5 vyznačuje antické mince bližšie neoznačené alebo neurčiteľné mince (v literatúre spomenuté alebo zprávou neskoršie zachytené).

Šiesta mapa ukazuje nálezy byzantských mincí na Slovensku (v IV. až XI. stor.) a posledná siedma mapa súhrn všetkých antických a byzantských mincí na Slovensku (bez barbarsko-keltských). Ako taká, posledná mapa už vizuálne a jasne naznačuje impakt najmä rímskej civilizácie na otvorenejsie západné a južné Slovensko a potom aj na východné Slovensko v oblasti sútokov riek Bodroga a Tisy. Takýto vplyv nad dáckou oblasťou ukazuje sa v priestore užhradsko-zempliínskom alebo v južnom abaujsko-šarišskom. Tam podľa všetkých naznakov v budúcnosti dajú sa očakávať ďalšie a zhustenejšie nálezové prípady najmä rímskych ražieb za čias trajanovskej Dácie smerom na severné priesmyky Karpát. Takéto nálezy mali by potom spojitosť s tou mincovou skupinou, ktorú uvádza V. Kropotkin v citovanom diele (str. 56: "Zakarpatskaja oblast'", nálezy č. 395-428); predovsetkým v rajónoch Užhradu, Munkačeva a Berehskej). Porovnaj mapy tohože autora č. 23 a 25.

Celkove Ondrouchov inventár nálezov mincí na Slovensku od najstarších čias až do 11. stor. po Kr. sledoval smernice registračného poradia, používané E. Nohejlovou-Prátovou v diele E. Pochitonova ("Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slesku", I, Praha, 1955), hoci ako V. Ondrouch sám priznáva, geneticky i rasove bolo by sa žiadalo začať súpis najprv katalógom nálezov gréckych mincí pre ich význačnosť, no začínalo sa s nálezmi barbarsko-keltských mincí na Slovensku.

JOZEF G. CINCÍK

R. G. A. de Bray. GUIDE TO THE SLAVONIC LANGUAGES. London 1963. Ed. London: J. . Dent & Sons Ltd. New York: E. P. Dutton & Co. Inc. XXVI — 797 strán — cena asi 12 dolárov.

Profesor R. G. A. de Bray, B. A. "lecturer" zrovnávajúcej slovanskej filológie na School of Slavonic and East European Studies, University of London, nám dáva do rúk peknú svoju publikáciu: Guide to the Slavonic languages. Jeho žena, slovanského pôvodu, znalosťou viacerých rečí nemálo prispela k vydaniu tejto knihy.

Myšlienka napísať knihu o slovanských rečiach vznikla autorovi vo vojnových rokoch 1939-1945. Počas 7 rokov usilovnej práce jeho plán sa uskutočnil a prvé vydanie vyšlo v r. 1951, druhé vydanie v r. 1963. Kniha je písaná na vedeckom a filologickom podklade, ale je určená pre široké publikum. Preto autor vyhýba špeciálnej terminológii a má za cieľ, aby tí, ktorí už poznajú nejakú slovansku reč a zaujímajú sa o druhú z nich, mali ľahký prístup oboznámiť sa s ňou. Myslíme, že autor dobre splnil svoju úlohu, keďže mnohé z uvedených slovanských rečí sú celkom neznáme alebo "neprístupné" západnému svetu. V úvode autor povzbudzuje Angličanov, ktorí sa zaujímajú o slovanské reči, aby vytrvali a šli do toho so zápaľom a dosiahnu úspechu napriek ťažkostiam, "because the Slavs are, after all, distant cousins of the British, and often large passages of their languages can be translated literally and in almost the same word order and still make sense! This is impossible with more remote languages." (str. XXIV).

Obsah knihy je bohatý. Po úvode autor postupuje logicky počínajúc najstaršími formami slovanských rečí až po najnovšie "moderné" reči. Vcelku ide o 12 rečí v tomto poradí:

Staroslavianska (staro-bulharská) — str. 1-24; Ruská — str. 25-68; Ukrajinská — str. 69-127; Bieloruská — str. 129-191; Bulharská — str. 193-241; Macedonská — str. 243-312; Srbo-Chrvatská — str. 313-361; Slovinská — str. 363-434; Česká — str. 435-511; Slovenská — str. 513-587; Poľská — str. 589-671; Lužická (Wendská) — str. 673-789.

Každá z týchto rečí je uvedená stručnou históriou jej vývoja a jej literatúry. Nasleduje alfabet s približným anglickým významom a výslovnosťou. Udané sú i reči, v ktorých niektoré z písmen sa nenachádza, alebo dialekty, ktoré sa odlišujú od spisovnej reči. Prehľadná gramatika, morfológia a slovník s anglickým významom a niekedy i s výslovnosťou, sú viac ako dostatočné, aby si človek utvoril verný obraz o reči a vedel ju umiestniť medzi iné, ba bol i schopný nielen čítať diela, ale im i rozumieť. Po morfológii autor dáva pár ukážok z významnejších autorov, či už v próze alebo v lyrike.

Kniha končí krátkou bibliografiou, separátnou pre každú reč. Škoda, že autor zastavil literatúru r. 1948 a nedoplnil ju v druhom vydaní.

Nás Slovákov hlavne zaujímajú strany 513-587, ktoré sa zaoberajú slovenčinou. Zo všetkých rečí autor jej venoval najviac strán, okrem lužickej (116), ktorá bola pre neho špeciálnym štúdiom, ako sám uvádza v predslove.

V úvodnej histórii našej reči Mr. de Bray pekne sa zmieňuje o slovenskom národe, ktorý "by a miracle of endurance" prežil 1000-ročnú nadvládu Maďarov a napriek politickým ťažkostiam od 1918 dospel k prekvapujúcemu vysokému stavu kultúry — "they have developed to a surprisingly high state of culture". "Slováci si zachovali krásnu, príjemnú a hudobnú reč, ktorá veľmi dobre môže slúžiť

ako moderná 'všeobecná slovančina', alebo 'pospolitá reč' všetkých Slovanov dnešnej doby", hovorí autor na str. 513 a dodáva: "Čo sa týka modernej slovenčiny, je najzrozumiteľnejšou rečou medzi všetkými dnes živými slovanskými rečami pre všetkých iných Slovanov". Zaiste niet krajšieho ocenenia pre našu reč od nestranného cudzinca a vedca!

Je hodno citovať ešte jeden jeho výrok: "Nie je pravda, ak niekto tvrdí, že slovenčina nebola písaná pred 19. storočím. Je vsak pravdou, že moderná literárna reč, ako ju poznáme dnes, iba vtedy bola uzákonená, ale sú stopy slovenskej reči v miestnych latinských dokumentoch od 11. do 15. storočia" (str. 513).

Katolícke centrum okolo Trnavskej Univerzity pokúsilo sa zaviesť slovenčinu ako protiklad češtine ("to introduce Slovak as opposed to Czech") — v modlitebných knihách, napríklad Katolícky Kancionál z r. 1655. Ďalej autor preberá historické fakty a spomína J. Bajzu (1755-1836), A. Bernoláka (1762-1813), J. Hollého, L. Štúra, M. M. Hodžu, J. Škultétyho, Maticu slovenskú, Slovenské Pohľady, S. Czambela a M. Kukučina. Medzi básnikmi menuje S. Chalupku, J. Kráľa, J. Bottu, A. Sládkoviča, S. H. Vajanského, Hviezdoslava, Krasku, Gálla, Roya, Rázusa, Jesenského.

Bohaté poznámky o alfabete a výslovnosti poukážu veľmi jasno na rozdiely medzi slovenčinou a inými slovanskými rečami a poslúžia každému čitateľovi anglickej reči k poznaniu ducha slovenského jazyka. Morfológia obsahuje všetky skloňovania a niet slova, u ktorého by nebol pripojený i anglický význam. Často i tu autor zrovnáva výrazy s inými rečami, čo však nijako nezaťažuje štúdium reči, lebo niet vedeckého aparátu.

Po menách idú číslovky, zámená, adjektíva, príslovky, spojky, predložky a konečne slovesá. Citoslová chýbajú. Každá slovesná trieda je uvedená vo všetkých časoch a osobách v prehľadných stĺpcoch.

Záver tvorí výber zo slovenskej literatúry (str. 582-87):

1. Sv. Lukáš VIII, 5-8.
2. L. Štúr — Úryvok z jednej jeho reči.
3. Hviezdoslav — "Slovenská reč".
4. I. Krasko — "Otrok".
5. J. Jesenský — "Na Janičára".
6. Hviezdoslav — Úryvok: "Hájnikova žena", Canto VI.
7. Ľ. Ondrejov — "V starej krčme".
8. M. Kukučin — Úryvok: "Tichá voda".
9. D. Okáli — "Dedina".
10. P. Jilemnický: Úryvok: "Kompas v nás".
11. L. Novomeský — "Slovo".

Presahuje azda môj cieľ i kompetenciu podať vedecký rozbor knihy a posúdiť odborne niektoré nedostatky tejto stručnej slovenskej gramatiky, ale autora zaiste ospravedlňuje nedostatok strán v jeho rozsiahlom materiále. Musíme sa pochvalne zmieniť, že v texte niet žiadnych orthografických chýb. Jednu vec možno zazlievať autorovi, že nespomenul, či už v úvode alebo v bibliografii ani jedného z našich moderných spisovateľov a básnikov, hlavne tých, čo žijú v zahraničí a neuviedol ich bohatú literárnu činnosť. Ťažko však súdiť prácu a možnosti druhých. Či nie je i našou chybou, že nová literárna tvorba nedostáva sa do svetových univerzitných knižníc a nerobí sa jej propaganda i v cudzojazyčných publikáciách a časopisoch.

Autor zaiste zasluhuje najvyššiu pochvalu za jeho vzácne dielo. Prajeme mu zo srdca mnohých úspechov v podobných štúdiách. Knihu

vrele odporúčame nielen tým, čo sa chcú naučiť slovenskú reč, ale vsetkým slovenským intelektuálom a knižniciam, lebo kniha je bohatým prínosom k zrovnávajúcej vede všetkých slovanských jazykov.

DR. FR. ZEMAN

SLOVAKIA. Vol. XV, No. 38. Published by The Slovak League of America, Middletown, Pa., 1965. Editor: Dr. Joseph Paučo. Pp. 160, $2.00.

Toto číslo vyšlo vo zväčšenom formáte na 160 stranách a z každej stránky je to nový krok dopredu. Za dlhé roky "Slovakia" mala charakter viac-menej polemický, lebo bola jedinou tribúnou, ktorá bránila slovenské právo na slobodu a štátnosť najmä proti čechoslovakizmu či už benešovskému alebo neskorsie proti všelijakým iným politickým uzurpáciám a podvodom. Vždy sme boli tej mienky, že slovenskú pravdu treba predstavovať pozitívne ako zrejmosť nezrejmú ešte mnohým alebo neinformovaným alebo zle informovaným. Pravda, redigovanie časopisu závisí v nemalej miere aj od temperamentu redaktora. Nebohý Filip A. Hrobák bol bojovej povahy a to sa odzrkadľovalo aj v "Slovakii". To ale neznamená, že "Slovakia" uverejňovala iba polemie. Kto prelistuje pätnásť ročníkov, zistí, že na jej stranách sa predstavil anglicky hovoriacemu svetu nejeden nielen politický, ale aj kultúrny vzhľad Slovenska. "Slovakia" vykonala dobrý kus informatívnej práce a dostávala sa na miesta, kde predtým prenikala iba československá propaganda.

Treba len vítať terajší jej pokojný tón a solídnu váhu jej obsahu. Prof. James J. Zatko z Notre Dame univerzity zaoberá sa v dlhej štúdii, a veľmi dobre dokumentovanej, príchodom Slovákov do Ameriky a rozličnými aspektami americko-slovenského života. Je to pramenná štúdia napísaná s vedeckým aparátom, vystrojená štatistikami a pre budúci výskum americko-slovenskej histórie vzácny prameň. — Viliam Kona vo svojej štúdii zaoberá sa históriou najstaršieho slovenského časopisu, "Slováka v Amerike" a jeho zástojom v kultúrnom, politickom a organizačnom živote Slovákov v Amerike. Pripojená je cenná bibliografia a štatistiky. — Veľmi zaujímavá a neobyčajná je ukázka z Majstrovskej tézy Sestry M. Evangely, SS.C.M. — "Biely Dom a Slováci". Táto dokumentovaná práca S. M. Evangely z rehole sestier sv. Cyrila a Metoda je prvá svojho druhu v slovenskej historiografii. — Prof. Eugen Urban vo svojej práci "Censorship Policies in Czecho-Slovakia 1918-1938" (With Special Emphasis on Slovakia) študuje dokumentárne skutočnú a podfukársku tvár českej demokracie na Slovensku. V predstavách zahraničia Česko-Slovensko malo byť vzornou demokraciou, ale skutočnosť doma bola celkom iná, ako ju historicky potvrdzujú vybielené strany Slováka". — Redaktor "Jednoty" Joseph C. Krajsa vo svojom článku "Slovak Have Arrived" vyzdvihuje pozitívne výkony amerických Slovákov a ich prínos do mnohotvárnej kultúrnej pokladnice Ameriky. Joseph N. Misany píše vo svojom príspevku o Andrejovi Hlinkovi, Dr. Jozef Kirschbaum o dvadsaťročnej nadvláde Čechov a komunistov na Slovensku, F. Vnuk píše o slovenskej literatúre od r. 1945 ako o slúžke ideológie. Číslo doplňujú recenzie kníh v angličtine o Slovensku a Slovákoch či už doma alebo v zahraničí.

"Slovakia" má všetky predpoklady, aby sa za pružného redigovania Dr. Jozefa Paučo stala skutočne reprezentačnou tribúnou slovenských kultúrnych a politických záujmov v anglicky hovoriacom svete. I keby vyšla ročne len raz v takom slušnom rozsahu a obsahu, splní svoje poslanie.

—mš—

ZAZNAMENÁVAME

Les Deux Guerres Mondiales — bibliographie sélective (*The Two World Wars* — Selective Bibliography. Bruxelles-Paris, Éditions Brepols) Pergamon Press, Oxford-London-Edinburgh-New York-Paris-Frankfurt, 1964. — 246 str., $9. Zaznamenávame toto dvojjazyčné dielo, vydané Medzinárodnou komisiou pre vyučovanie dejín so sídlom v Bruseli, nielen preto, že predstavuje štandardnú bibliografickú príručku pre vyučovanie dejín, určenú pre celý kultúrny svet. Pre nás Slovákov je zaujímavé a potešiteľné konštatovať, že v tomto diele obdobie 1919-1939 bolo spracované talianskym profesorom E. Anchierim v spolupráci s jeho asistentom Dr. Milanom Stanislavom Ďuricom. Ide o prácu staršieho dáta, ktorá už bola vyšla nákladom Medzinárodnej komisie pre vyučovanie dejín pôvodne vo francúzskom, potom i v nemeckom vydaní: *Histoire des Origines de la* 2ème *Guerre Mondiale 1919-1939* (Bruxelles, 1958) a *Geschichte der Ursachen des Zweiten Weltkrieges 1919-1939* (Brussel, 1959). Vradením tejto práce do dvojrečovej štandardnej publikácie oficiálneho rázu dostáva sa dielu prof. Ďuricu nielen novej cti anglického vydania, ale aj vedeckého ocenenia vysokej medzinárodnej inštancie.

Dr. C. B.

* * *

University of Toronto Quarterly — A Canadian Journal of the Humanities v prehľade "Publications in other languages" zaznamenáva a hodnotí literárno-historické práce prof. J. M. Kirschbauma a Msgr. J. Rekema, ktoré vyšli roku 1964. Autorom prehľadu je známy kanadský slavista prof. Watson Kirkconnel, bývalý prezident Acadia University. Z prác Dr. Kirschbauma uvádza štúdiu "Slovak Literary History in Marxist and Western Interpretations", "Anton Bernolák — The First Codifier of the Slovak Language", "Literature of the Cyrillo-Methodian Period and Slovakia" a "Canadian Translator of Slovak Poetry — Prof. Watson Kirkconnel". Z prác Msgr. J. Rekema uvádza "Slovak Literature and National Consciousness before Anton Bernolák".

* * *

FIALKY. Violets. Volume XLIII. No. 65, 1965. Pp. 115. A Bi-lingual Students' Annual of St. Cyril Academy, Danville, Pa. — Ešte žijú, ešte kvitnú u Sestier sv. Cyrila a Metoda tieto fialky. Dvojrečové, ako to už ani ináč nemôže dnes byť v Amerike. Dojímavé úsilie sestier i študentiek v dvoch rečiach udržiavať slovenského ducha a prenikať vždy hlbšie aj do bohatstva a osobitosti slovenskej kultúry.

* * *

Der Donauraum (Viedeň, roč. X, č. 1–2, 1965) prináša recenziu knihy prof. J. M. Kirschbauma *Slovakia — Nation at the Crossroads of Central Europe,* a v prehľade kníh a časopisov zaznamenáva články prof. Rev. V. Bucku, prof. F. Ďurčanského, Dr. A. Gréberta, K. J. Karnera, prof. J. Kirschbauma, prof. St. Mečiara a prof. F. Vnuka, uverejnené v "Slowakei" (2, 1, 1964).

* * *

Rivista de Estudios Politicos (Madrid, č. 135-136) prináša recenziu knihy Dr. J. A. Mikuša *Slovakia — A Political History 1918-1950,* ako aj recenziu štúdie prof. J. Kirschbauma *An Outline of Slovakia's Struggle for Independence,* ktorú vydala knižne Kanadská Slov. Liga (Toronto, str. 40) k 25. výročiu vyhlásenia Slovenskej republiky. Obidve recenzie napísal slovenský vedecký pracovník žijúci v Madride Dr. Štefan Glejdura.

MOST

ROČNÍK (VOL.) XII 1965

OBSAH

ŠTÚDIE

Vojtech Bucko. *Academia Istropolitana* — 97
Dr. A. Hlinka. *Teoretické príčiny konfliktu* — 14
Dr. Imrich Kružliak. *Ľudovít Štúr* — 125
Slovenské cyrilometodské akcie — 37, 145
Dr. Jozef Staško. *Úvaha o slovenskom národe* — 107
T. J. Zúbek, O.F.M. *Panna Mária a Druhý vatikánsky snem* — 140

ČLÁNKY

Prof. Dr. Arturo Cronia. *Dôstojná úcta Slovákov* — 1
Michal Lacko S. J. *Štyria slovenskí kardináli* — 59
Karol Strmeň. *Marginália k prekladu Danteho* — 10
Marian Žiar. *Spomienka na Jamesa Joycea* — 64

PRÓZA

Rudolf Dilong. *Krátke rozhovory* — 35
J. A. Mikuš. *Pero* — 117

POÉZIA

Dante Alighieri. *29. Spev očistca* — 5
Ľudovít Bešeňovský. *Miserere* — 33
Ján Doránsky. *Nekrológ kostre* — 67 — *Pohľadnice od mora* — 124
—jed—. *Čo si počneš* — 134 — *Nedorozumenie* — 167 — *Autopsia zaživa* — 168
Karol Strmeň. *Z nových prekladov* — 135
Ján Vetra. *Svätomartinské leto* — 69
Gorazd Zvonický. *Zaľúbenie* — 32 — *Milosť* — 58 — *Ja idem dospelý* — 65 — *Pred vchodom* — 63 — *Na doplnok* — 172
Marian Žiar — *Vyznanie* — 58 — *Pätnásta jar* — 103 — *Aby sa ľuďom v milosti rozsial* — 116 — *Sláva* — 163

ROZHĽAD

Tino Berko. *Svetová ozvena Vzkriesenia* — 70
J. M. Kirschbaum. *K storočnici básnika Tichomíra Milkina* — 78
(IK). *Sjazd slovenských výtvarných umelcov* — 77
I. Kružliak. *Slovník slovenských spisovateľov* — 73
F. Vnuk. *Príspevok k poznaniu predbernolákovského obdobia* — 79

Výstava slovenskej knihy v Mníchove — 80
Msgr. Štefan Náhalka. *Kytica na hrob biskupa Vojtaššáka* — 169
Stanislav Mečiar. *Zahraničná Matica Slovenská — Dilongovi na šesťdesiatku* — 173
M. Lacko S. J. *Výsledky sčítania obyvateľstva ČSR roku 1961* — 174
D. K. *Dnešná literárna situácia na Slovensku* — 177
C. B. *Vedecké vyznačenie prof. Dr. Ďuricu* — 178
s. b. *Nový slovenský kvalifikovaný hudobník* — 178

KNIHY

Dr. Jozef Kirschbaum. *Anton Bernolák* (P. Andrew Pír, O.S.B.) — 81
Literárny Almanach Slováka v Amerike (—r—) — 82
Milan Stanislao Ďurica. *La Slovacchia* (Dr. Jozef Mikuš) — 83
Pavol Hrtús Jurina. *Z reči do reči* (F. Vnuk) — 85
Nitra (Dr. Jozef Cincík) — 87
Dr. John Rekem. *Slovak Literature* (J. M. Kirschbaum) — 88
J. C. Hronský. *Pohár z brúseného skla* (I. Kružliak) — 89
Ludwig von Gogolák. *Beiträge zur Geschichte des Slowakischen Volkes* (Dr. A. Grébert) — 91
František Vnuk. *Neuveriteľné sprisahanie* (Jozef Paučo) — 179
Gorazd Zvonický. *Prebúdza sa zem (Mikuláš Šprinc)* — 180
Pavel Horváth. *Poddaný ľud na Slovensku* (Ján Mešťančík) — 182
Vojtech Ondrouch. *Nálezy keltských, antických a byzantských mincí na Slovensku* (Jozef G. Cincík) — 184
R. G. A. de Bray. *Guide to the Slavonic Languages* (Dr. Fr. Zeman) — 187
Slovakia (—mš—) — 189

ZAZNAMENÁVAME

Prof. Nikolaj Losský (93) — Villanova (93) — Literature of the Cyrilo-Methodian Period (93) — Dr. Šáša (94) — Jubileum Slováka v Amerike (96) — Les Deux Guerres Mondiales (190) — University of Toronto Quarterly (190) — Fialky (190) — Der Donauraum (190) — Rivista de Estudios Politicos (190)

UMELECKÁ PRÍLOHA

Dr. Jozef Cincík. K prekladu Danteho Pekla od Karola Strmeňa

SLOVAKIANA

Mikuláš Šprinc. **Mladosť orla.** Verše. Str. 64. $2.00

Karol Strmeň. **Nivy čakajú jar.** Verše. Str. 64. $2.00

Ján Hollý, **Hlas Matky Tatry.** Výber z básní. Úprava Andreja Žarnova. Str. 40. $2.00

M. Šprinc (red.). **Pozdrav Andrejovi Žarnovovi.** Str. 32. $1.00

* * *

Joseph A. Mikus, J.D. **SLOVAKIA.** A political History: 1918-1950. The Marquette University Press. Pp.: i-xxxiii'- 392. $10.00

J. M. Kirschbaum. **Pavel Jozef Šafárik and his Contribution to the Slavic Studies.** (With a French Summary). Published by The Slovak Institute, Cleveland, Ohio. Pp. 51. $1.50.

J. M. Kirschbaum. **Literature of the Cyrilo-Methodian Period and Slovakia.** Published by The Slovak Institute, Cleveland, Ohio. Pp. 20. $ .50

Dr. John Rekem. **Slovak Literature and National Consciousness before Anton Bernolak (1762-1813).** Published by The Slovak Institute, Cleveland, O. Pp. 47. $1.00

Dr. John Rekem. **The Origin and Development of the Slovak Language.** Middletown, Pa. Pp. 19. $0.50.

Michael Lacko: **Sts. Cyril and Methodius.** Slovak Editions "Sts. Cyril and Methodius". Rome, Italy, Casella Postale 6175. Pp. 235, $3.00

J. M. Kirschbaum. **ANTON BERNOLAK.** The First Codifier of the Slovak Language (1762-1813). Published by The Slovak Institute, Cleveland, O. Pp. 48 with French Summary. $1.00

* * *

ORDER FROM: **The Slovak Institute,**
2900 East Boulevard, Cleveland, Ohio, USA

* * *

OBSAH

(Dokončenie z 2. strany obálky)

M. Lacko S. J. *Výsledky sčítania obyvateľstva ČSR roku 1961* — 174
D. K. *Dnešná literárna situácia na Slovensku* — 177
C. B. *Vedecké vyznačenie prof. Dr. Ďuricu* — 178
s. b. *Nový slovenský kvalifikovaný hudobník* — 178

KNIHY

František Vnuk. *Neuveriteľné sprisahanie* (Jozef Paučo) — Gorazd Zvonický. *Prebúdza sa zem* (Mikuláš Šprinc) — Pavel Horváth. *Poddaný ľud na Slovensku* (Ján Mešťančík) — Vojtech Ondrouch. *Nálezy keltských, antických a byzantských mincí na Slovensku* (Jozef G. Cincík) — R. G. A. de Bray. *Guide to the Slavonic Languages* (Dr. Fr. Zeman) — *Slovakia* (—mš—).

ZAZNAMENÁVAME

Les Deux Guerres Mondiales — University of Toronto Quarterly — Fialky — Der Donauraum — Rivista de Estudios Politicos.

NAJVÄČŠIE BÁSNICKÉ DIELO VŠETKÝCH ČIAS

DANTEHO
BOŽSKÁ KOMÉDIA
V SLOVENČINE!

Dante Aligieri. PEKLO. Preložil Karol Strmeň, úvodnú štúdiu napísal prof. Arturo Cronia, riaditeľ ústavu slovanskej filológie na Univerzite v Padove. Vydal Slovenský ústav v Cleveland — Roma — München, 1965. Vyšlo v redakcii Dr. Milana Ďuricu za spolupráce vydavateľstva Marsilio Editori, Padova, Italia k siedmej storočnici narodenia Danteho v 1000 číslovaných exemplárov na papieri Rusticus. Strán 287. Dvojfarebný knižný obal, frontispicová kresba, vineta na str. 13 a sedem celostranových ilustrácií štetcom a perom. Formát 4⁰. Cena $5.00.

Veľký dantológ prof. Arturo Cronia, ktorý bol profesorom aj na Bratislavskej univerzite a vedel porovnať taliansky originál so slovenským prekladom Strmeňovým, v superlatívoch hodnotí tento prekladateľský čin.

"Ide o čin veľkého podujatia i veľkej zásluhy. Preklad je skôr básnický než doslovný, a to v tom zmysle, že autor vo svojej rekonštrukcii drží sa viac zmyslu než textu pôvodiny a očarený zvukmi 'himlische Melodie' božského spevu dantovského snaží sa zvýrazniť fonické efekty... Zato vonkajšia či metrická rekonštrukcia je veľmi dobre kalibrovaná, kryštálovo svetlá, vzdušná a melodická v poetickom 'motus' dantovských tercín a ich jambických jedenásťslabičníkov... Bohatý jas fonických hodnôt preniká plnosťou lahodnej reči, prekypujúcej sviežosťou výrazu a lexikálnym bohatstvom, ktorým sa iskria pružné výrazy, bez nepotrebných príveskov a manerizmov. Tu naozaj básnik prekladá básnika, 'senza rompere tutta sua dolcezza e armoria'. (Dante, Convivio, I, 7).

"Je to šťastný prechod z poézie do trans-poézie, ako by povedal Diego Valeri. A šťastným tlmočníkom tohto vznešeného prechodu je akademický maliar Dr. Jozef Cincík, ktorý robustnými a výraznými kresbami naozaj majstrovsky ilustroval Strmeňov poetický preklad. Máme tu bezpochyby najlepší slovenský preklad Božskej komédie. Je to nevšedná udalosť v slovenskej literatúre, lebo ako Dante vo vyhnanstve napísal svoje božské dielo, tak Karol Strmeň v cudzine spravil svoju božskú robotu. Utrpenie sa tak premieňa v neskonnosť." (Arturo Cronia, Dante u Slovákov, str. 11).

Toto vrcholné dielo svetovej literatúry v prekrásnom slovenskom preklade malo by byť v knižnici každého kultúrneho Slováka.

Objednať možno od: The Slovak Institute, 2900 East Boulevard, Cleveland 4, Ohio, USA. Cena $5.00 brožovaná, $7.50 viazaná.

JEDNOTA PRINTERY, Middletown, Pa. Printed in the U.S.A.